

BENE MÁRTON: BÉKEMENET ÉS MÉDIADISKURZUS

*Sorozatszerkesztők: Szabó Gabriella és
Zágoni Bella*

Studies in Political
Science –
Politikatudományi
Tanulmányok
2014. No.1.

Bene Márton:
Békemenet és médiadiskurzus

Sorozatszerkesztők:
Szabó Gabriella és Zágoni Bella

Lektor:
Pál Gábor

ISBN 978-963-7372-96-4

ISSN 2062-3119

Felelős kiadó:
A Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont
Politikatudományi Intézetének főigazgatója

MTATKPTI

Budapest

2014

Studies in Political Science
Politikatudományi Tanulmányok

Tartalom

1. Protest és média.....	4
2. Framing és diskurzus.....	8
3. Békemenet 2012. január 21. – 2013. október 23.....	14
3.1 Az első Békemenet	14
3.1.1. A Békemenet önértelmezése	14
3.1.2. A Békemenet médiakonstrukciója	17
3.1.3. Véleménycikkek a Békemenetről – rezonancia és legitimáció.....	22
3.1.4. Az első békemenet értékelése.....	28
3.2 A második Békemenet – március 15.....	28
3.2.1. A tüntetés önértelmezése	28
3.2.2. Médiatudósítások és véleménycikkek a Békemenetről.....	30
3.2.3 Értékelés	34
3.3 Harmadik Békemenet – október 23	35
3.3.1 Önértelmezés	35
3.3.2 Tudósítások és véleménycikkek.....	36
3.3.3 Értékelés	40
3.4 Ötödik Békemenet – 2013. október 23.....	41
3.4.1 Kontextus – Változó fókusz, 2013	41
3.4.2 Önértelmezés	43
3.4.3 Tudósítások és véleménycikkek.....	44
3.4.4 Értékelés	47
4. Konklúzió.....	49
5. Hivatkozott irodalom.....	51

BENE MÁRTON:

Békemenet és médiadiskurzus¹

2012. január 21-én hatalmas tömeg jelent meg a Békemeneten, akik a „Nem leszünk gyarmat!” felirat mögött vonultak a Hősök terétől a Kossuth térig. Kis túlzással ez egyetlen mondat, amit a nagy visszhangot kiváltó eseményről a médiatudósítások fényében biztosan ki lehet jelenteni. A tüntetés, a szervezők meghatározása, a résztvevők száma és jellemzőik, a rendezvény célja, valamint az esemény jelentősége és jelentése kapcsán más általánosan elfogadott, kétségbe nem vont állítást már nem lehet megfogalmazni. Ugyanannak az eseménynek egészen eltérő értelmezései bontakoztak ki a nyilvánosság fórumain, melyek egymással is szembe kerültek, majd bizonyos jelentések rögzültek az eseménnyel kapcsolatban.

A modern politikai rendszerekben a média a tüntetések központi szereplőjévé vált. Nem pusztán neutrális tudósítója az eseményeknek, hanem keretezi, értelmezi azokat, egyes elemeit kiemeli, míg másokról megfélemez. A tüntetés a modern információs technológiák korában sem mondhat le a tömegmédiáról, ez a tény pedig meghatározza stratégiáját, taktikai eszköztárát és felvállalt céljait.

2012. januári eseményt követően a 2014-es választásokig öt Békemenetre került sor Budapesten, melyek közül az első négyet vizsgálom.¹ A Békemenet a nyilvánosság részévé vált, s az eltérő politikai jelentésszisztemekben különböző jelentésekkel kapcsolódott össze. A megmozdulás-sorozat sikeres példája annak, hogy állampolgárok kollektív cselekvése hogyan tud hatást gyakorolni a politikára, pontosabban a politikai diskurzusra.

Kutatásomban azt vizsgálom meg, hogy a média miként konstruált meg négy Békemenetet, milyen jelentései rögzültek, és az hogyan vált a politikai tér részévé. A tüntetések önértelmezését és a jelentések feletti értelmezési küzdelmet is vizsgálom. Amellett fogok érvelni, hogy a diszkurzív megközelítés gyümölcsöző lehet a tüntetések kutatásában. Az első részben bemutatom a média és protest viszonyát vizsgáló megközelítéseket, majd röviden felvázolom a kutatás szemléletét és módszerét. Ezt követően az online médiumok és a legjelentősebb politikai napilapok online tartalmainak tudósításai és véleménycikkei kvalitatív elemzését tárom az olvasók elé, melyből megismerhetjük a Békemenetet körülölelő értelmezési küzdelmeket.

---

¹ A dolgozat eredeti változata szakdolgozatként készült az ELTE Szociológia MA szakon. A dolgozat elkészítésében nyújtott segítségért köszönettel tartozom konzulensemnek, Heller Máriának, valamint a dolgozat különböző fázisaiban nyújtott tanácsaiért Éber Márknak. Köszönettel tartozom az MTA Társadalomtudományi Központ Politikai Viselkedés Osztályának, valamint a Politikai Diskurzuselméleti Kutatócsoportjának kutatóinak is, akik a kézirat megvitatása során szintén hasznos tanácsokkal láttak el.

1. Protest és média

A mozgalomkutatás egyik klasszikus szerzője, Charles Tilly a tüntetéseket történeti metszetben vizsgáló munkájában arról ír, hogy a modern demokráciák előtt a tiltakozó cselekmények során közvetlen kapcsolat állt a tiltakozók, az autoritások, valamint a nyilvánosság között. A tiltakozók akaratukat közvetlenül nyilvánították ki a címzettnek és a címzett autoritás válasza is közvetlen volt (erőszak, jóváhagyás, elutasítás stb.). A támogatását vagy ellenérzéseit a helyszínen kifejező közönséget leszámítva a nyilvánosság nem volt releváns. A tiltakozás közvetlen jellege a modern korban visszaszorul és a tiltakozó akciók számára elsősorban az azon meg nem jelentek válnak relevánssá. A nyilvánosság megnyerése érdekében azonban a média szerepe felértékelődik (Tilly, 1986).

A mozgalomkutatásban az elmúlt évtizedekben utat tört magának a konstruktivista szemlélet. A strukturális változók mellett, melyek többek között a mozgalmak sikerességi faktorait igyekeztek magyarázni, megjelentek az ágencia nagyobb fokát hangsúlyozó megközelítések. Goffman „keretezés” („*frame*”) koncepciójára támaszkodva nagy népszerűsége tette szert a „kollektív cselekvés keretezése” (*collective action frame*) fogalom, ami a mozgalomⁱⁱ aktivistáinak aktív és dinamikus valóságértelmező és jelentéskonstrukciós munkáját hangsúlyozza, melyet a mozgósítás és ellenmozgósítás céljai vezérelnek (a fogalom irodalmának áttekintéséhez lásd: Benford - Snow, 2000). Ebből a nézőpontból már nem az számít, hogy a mozgalmat tápláló sérelmeket milyen strukturális faktorok erősítik vagy hozzák létre, hanem, hogy a sérelmeket miként interpretálják a mozgalom tagjai (Fischer, 1998). Azonban nem kizárólag a mozgalom aktivistái keretezik és interpretálják a társadalmi problémát és magát a mozgalmat, hanem a jelentések feletti küzdelem egy versengő környezetben zajlik, melynek kitüntetett terepe a média. A média politikai tiltakozásokban betöltött szerepével már a '70-es évektől foglalkozott néhány kutatás (Halloran et al, 1970; Gitlin, 1980), azonban a 80-as évek közepéig a strukturalista nézőpont dominált. A tiltakozás-irodalom média iránti érdeklődése az elmúlt évtizedekben nőtt meg igazán, köszönhetően – az említett konstruktivista fordulat mellett – a média – és kommunikáció kutatás fejlődésének (Sheoin, 2013) valamint annak a ténynek, hogy a média-alapú tiltakozás-elemzés (*protest event analysis*) központi módszertani alkalmazássá vált a mozgalomkutatásban (Koopmans-Statham, 1999).

Bár számos empirikus kutatás vizsgálta a tüntetések és a média viszonyát, elméleti jellegű munkák csak némi késéssel – és akkor sem túl nagy számban – jelentkeztek. Gamson és Wolfsfeld (1993) a média és a mozgalom kapcsolatát egy egyenlőtlen, függőségi viszonyként írja le. Mindkét félnek szüksége van a másikra, ám inkább a mozgalom van a tömegmédiára utalva. Ennek három oka van: egyrészt a támogatók mobilizálása, másrészt az érvényesülés (*validation*), azaz, hogy a mozgalmat a politikai tér releváns aktoraként ismerjék el, harmadrészt pedig a konfliktus hatókörének terjesztése, ami újabb szereplők bevonását jelenti a konfliktus terébe. Ebből kifolyólag a médiatudósítás nélküli tüntetés „nem esemény” („*a demonstration with no media coverage at all is a nonevent*” 1993:116). Ehhez képest a tüntetés „pusztán” drámát, látványt és story-t tud nyújtani a médianak, amelynek jelentőségét csökkenti, hogy sok rivális „hírelátó” működik egyidejűleg.

A tömegmédiában azonban nem pusztán a mozgalom kommunikációs médiuma, hanem a értelemadási-küzdelmek terepe is. Maguk az újságírók is keretezik az eseményeket és témákat, melyre számos faktor (intézményi, kulturális, szubkulturális, személyes stb.) hatással van. Ezen túlmenően a média, kapuőri funkciójából adódóan, hatással van arra is, hogy milyen „frame-szponzorok” kaphatnak megjelenési lehetőséget. Tehát a média kommunikációs funkciója mellett egy aréna is, ahol különböző keretezések kerülhetnek egymással szembe, és amelyben bizonyos szereplők, ideák és nyelvek előnyt élveznek másokkal szemben. A mozgalmakat a média-megjelenéssel kapcsolatban három szempont érdekelheti: a jelenlét, az általuk preferált keret jelenléte, valamint, hogy szimpátiát tudnak-e kelteni a tudósítások „fogyasztóiban”. Éppen ezért a sikeres tüntetés számára a média-reflexivitás fontos szempont..

Míg Gamson és Wolfsfeld inkább azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy a mozgalomnak miért van szüksége a tömegmédiára, addig Koopmans (2004) evolúciós modelljében a média szelekciós mechanizmusait értékeli. Kiindulópontja szerint a média figyelméért rengeteg civil szereplő verseng és közülük csak kevesen képesek bekerülni, majd fennmaradni a nyilvánosságban – erre utal az evolúció fogalma, valamint arra, hogy a nyilvánosság terét az annak figyelméért küzdő szereplők múlt- és jelenbeli interakciói alakítják ki. Az egyik szelekciós mechanizmus a láthatóság, amely a média-megjelenéseket, azok terjedelmét és elhelyezését jelenti, melyben a hírérték logikája (lásd pl.: Oliver-Mayers, 1999) játszik jelentős szerepet. Bár a nagyobb láthatóság növeli a tüntetés üzenetének potenciális diffúzióját a nyilvánosságban, ez önmagában nem elégséges. Fontos az is, hogy az üzenet mennyire rezonál a nyilvánosságban, azaz mekkora visszhangot generál a médiumok felületein.ⁱⁱⁱ Ebből a szempontból mind a támogató megszólalás (konszonancia), mind pedig a negatív visszhang (disszonancia) fontos, hiszen még a disszonancia is - legalább egyes elemeiben - reprodukálja az eredeti üzenetet, az érintett szereplőt pedig a róla való beszéd relevánsabb szereplővé teszi a nyilvánosságban. Ez utóbbi a későbbi láthatóság elérésében fontos erőforrás lehet, hiszen így később nagyobb esélye van, hogy maga reprodukálja az üzeneteit. A harmadik szelekciós mechanizmus a legitimáció, amelyet, ha kvantifikálni akarunk, akkor a konszonancia és a disszonancia hányadosaként foghatunk fel, azaz a megszólalók általában támogatják, vagy ellenzik a tüntetés céljait és üzenetét. A másik két változót (láthatóság és rezonancia) kontroll alatt tartva a magas legitimáció elősegítheti az üzenet terjedését, azonban a túl magas legitimáció a rezonancia és a láthatóság csökkenésével járhat, míg alacsony legitimációval bíró üzenet könnyen hírértékűvé és ezért láthatóvá válhat. Koopmans szerint a közepes legitimáció látszik ideálisnak, amely növelheti az üzenet rezonanciáját.

A mozgalomkutatás strukturalista nézőpontját képviseli a nagy népszerűségnek örvendő politikai lehetőség-struktúra fogalma,^{iv} amely a politikai környezet azon dimenzióit vizsgálja, amelyek „azáltal, hogy hatással vannak sikerrel és kudarccal kapcsolatos várakozásaikra, kollektív cselekvésre ösztönzik az embereket,”^v (Tarrow, 1994:85; idézi Cammaerts, 2012:118-119). Konstruktivisták nézőpontú szerzők azonban azt emelik ki, hogy ezek a lehetőségek is nagyrészt a média konstrukciói (pl.: Goodwin-Jasper, 1999). Koopmans is hangsúlyozza, hogy bár léteznek strukturális faktorok, a média által nem megjelenített lehetőség – parafrázálva Gamson-ékat – „nem-lehetőség”. Cammaerts (2012) a politikai lehetőség struktúra fogalmára támaszkodva bevezeti a közvetített lehetőség-struktúra (*mediation opportunity-structure*) fogalmát, amely meghatározza, hogy a mozgalom szempontjából a médián keresztül mi tekinthető lehetségesnek és mi nem, mi számít legitimnek és illegitimnek. A közvetített lehetőség-struktúra tehát a

politikai lehetőség-struktúra fogalmához hasonlóan igyekszik meghatározni a mozgalom lehetőségeit, mozgásterét és sikerességi feltételeit.

A közvetített lehetőség-struktúra három egymással erős kölcsönhatásban álló komponensből áll. Egyik komponense a média lehetőség-struktúra, amely a média-hozzáférés lehetőségeit jelöli, másik a diszkurzív lehetőség-struktúra, amely a mozgalom üzeneteinek diszkurzív illeszkedésére és annak befolyásolási esélyére vonatkozik, a harmadik pedig a hálózati lehetőség-struktúra, amely a mainstream médiától független ICT technológiák használatának lehetőségére utal. Cammaerts elméletének külön érdeme, hogy ez utóbbit is bekapcsolja a média és mozgalom kapcsolatát tárgyaló elméletébe, hiszen legalább az Indymedia óta tudjuk, hogy milyen jelentőséggel bírhat az alternatív média a tüntetések kapcsán (lásd: Poell – Borra, 2011) – még ha arra önmagában nem is képes helyettesíteni a mainstream médiát. A közösségi média pedig újabb lehetőségekkel látja el az aktivistákat, hogy a hagyományos csatornák torzításait ellensúlyozza, sőt képes lehet azok tudósításainak befolyásolására is (lásd: Carthew, 2010).

Korábbi empirikus kutatások többnyire a média tüntetésekkel kapcsolatos eljárásait vizsgálták. A médiakutatásokból két ilyen eljárást azonosíthatunk: az egyiket a napirend-kijelölés (*agenda-setting*; lásd: McCombs-Shaw, 1972, vagy magyar nyelven: Török, 2005), a másikat pedig a keretezés (*framing*; lásd: Entman, 1993; Scheufele, 1999) fogalma jelöli. Előbbi a „mi” dimenziójára vonatkozik, azaz a tömegmédia milyen eseményeket, témákat (és hol) jelenít meg, míg utóbbi a „hogyan” dimenziójára, azaz a bemutatott eseményt és témát miként tárgyalja, milyen elemeit emeli ki és milyen jelentésekkel ruházza fel.^{vi} A tüntetésekkel kapcsolatos empirikus kutatások elsősorban ez utóbbival foglalkoznak. Az napirend-kijelölés – miközben természetesen megjelenik a kutatásokban – talán azért szorul jobban a háttérbe, mert a hírérték fogalma a mozgalmakkal kapcsolatban is jól alkalmazhatónak tűnik,^{vii} azonban a kettő viszonyára – azaz a médiafigyelem és a kedvező keretezés elérése közti ellentmondásra – már nagyobb figyelem összpontosult.

A tüntetések médiakeretezésével kapcsolatban a legtöbb kutató pesszimista – legalábbis a tüntetők nézőpontjából. A kritikai médiaelmélet, amely a tömegmédiát ideológiai gépezetnek, a status quo őrének tekinti, nagy hatással volt a pesszimista szemléletre. A propaganda modell szerint a magántulajdonként létező tömegmédia a saját érdekeinek megfelelő értékeket, azaz a kapitalizmus és liberalizmus értékeit védi, míg az ezzel szembe menő hangokat elnyomja és negatívan ábrázolja. A Herman és Chomsky nevével fémjelzett elmélet (1988) akadémia körökben komoly kritikákkal szembesült és nem is válhatott mainstream médiaelméletté (lásd: Robertson, 2010), azonban aktivista körökben uralkodó nézetté vált (McCurdy, 2008), és a tiltakozások médiatudósításával foglalkozó korai empirikus eredmények is támogatták a propagandamodellel feltevéseit.

A terület két úttörő tanulmánya, Halloran és munkatársai által 1970-ben, és Gitlin 1980-ban írt munkái ágyaztak meg a nagy népszerűsége szert tevő nézőpontnak, a „tiltakozás paradigmának” (*protest paradigm*). Ennek lényege, hogy a média a tiltakozó akciókat negatívan ábrázolja, olyan keretezési-eszközökkel dolgozik, mely hátrányos a tiltakozásra nézve. A tiltakozás paradigma empirikus kutatásai arra törekcsenek, hogy bemutassák ennek okait makro- és mikroszinten, valamint azonosítsák azokat a keretezési-eszközöket, melyek biztosítják ezt a negatív ábrázolást.

A makroszintű okok nagyjából megegyeznek a propaganda-modell érveivel, miszerint a tömegmédia a status quo védője, és az azt kihívó tiltakozásokat marginalizálni, esetleg teljesen ignorálni igyekszik. A kevésbé direkt-, és mikroszintű okok között felmerül az újságíró, valamint a hírszervezet kultúrája, normái, gyakorlata, a szakmai szocializáció és kultúra (lásd: Boyle et al, 2012), valamint akár az újságíró saját szubkulturális attitűdjei is, amikor a saját pragmatikus, szükséges kompromisszumok között élő énje összeütközésbe kerül a tüntetők idealisztikusabb szubkulturájával (Gamson, 1993).

A tiltakozás paradigma keretezési-eszközeinek azonosítására nagyobb figyelmet szenteltek az empirikus kutatások. Az erőszak-keret használatát már Halloran és munkatársai (1970) is kiemelték, de Murdock (1973) és Gitlin (1980) is bemutatja, hogy ennek segítségével egy alapvetően békés esemény is erőszakos demonstrációvá változtatható. Utóbbi szerző a „Student for a Democratic Society” és a vietnámi háború-ellenes mozgalom médiakeretezésének vizsgálatában számos olyan keretezési-eszközt bemutatott, amelyek évtizedekkel később is aktuálisnak tekinthetők és a későbbi tiltakozás paradigma fontos elemeit jelentik. Ezek közül fontos a trivializáció, amely a résztvevők attribútumainak és céljainak gyengítésére vonatkozik, a polarizáció, mely során hangsúlyozzák az ellentünetőket és szélsőségesebb pozícióba helyezik az adott tiltakozást, a belső dimenziók hangsúlyozása, vagy éppen az idézőjelek használata, mely segítségével az újságíró kifejezheti szkepticizmusát az adott eseménnyel, vagy céllal kapcsolatban. Fontos marginalizációs eszköz a résztvevők külső jegyeinek és mentális tulajdonságainak kiemelése (Dardis, 2006), és azok szélsőségesként való megjelenítése mellett, a drámai elemek hangsúlyozása (Ashley-Olson, 1998), a közvélemény szembe állítása a tüntetők céljaival (Hertog-McLeod, 2001), valamint a hivatalos forrásokra támaszkodás a tüntetők beszámolóí helyett (Olien -Tichenor-Donohue, 1989).

A tiltakozás paradigma természetesen nem azonos mértékben érvényesül minden tudósításban. Számít az adott médium és a tüntetés közötti ideológiai távolság (Weaver-Scacco, 2013), a tiltakozás jelentette veszély a status quo-ra (Shoemaker, 1984), valamint az eszközök és célok radikalizmusa is (McLeod – Hertog, 1999). Ezen a ponton szembesül a legnagyobb dilemmával a mozgalom, hiszen a médiafigyelem megszerzéséhez extrémebb eszközök szükségesek, amelyek viszont negatívabb tudósításokat, a célok és üzenet helyett a drámai elemekre fókuszálást vonják maguk után (Boyle, 2012; Scalmer, 2002). Fontos a tudósítás típusa is, hiszen a tiltakozás paradigma hangsúlyozza, hogy a tudósítás inkább az eseménnyel foglalkozik, azonban ez az adott témától is függ. Iyengar megkülönbözteti egymástól az epizodikus és a tematikus keretezést (Iyengar, 1991). Előbbi elsősorban az eseményre fókuszál és rendszertelenebbek a beszámolók, míg a tematikus keretezés esetében a téma nagyobb hangsúlyt és rendszeresebb megjelenést kap. A nyilvánosság domináns témáihoz illeszkedés elősegítheti a tematikus beszámolók megjelenését (Al Maskati, 2012). Nemzetközi viszonylatokban is megjelenik a tiltakozás paradigma, ilyenkor az adott országhoz való diplomáciai viszony, valamint a médium ideológiai távolsága lehet a döntő faktor a tiltakozás paradigmával egyező tudósítás valószínűségében (Wittebols, 1996; Fang, 2001).

Di Cicco tanulmányában (2010) túllép a tiltakozás paradigmán is, és amellet érvel, hogy az amerikai média tiltakozásokhoz való viszonyát a kellemetlenség (*nuisance paradigm*) fogalmán keresztül érthetjük meg. Míg a tiltakozás paradigma speciális tiltakozások negatív keretezésével foglalkozik, utóbbi azt állítja, hogy a média önmagában a tüntetés módszerét ítéli el, mint ami kellemetlenséget okoz, emellet nem is hatékony, valamint

hazafiatlan (*unpatriotic*) cselekvés is. Ezért a tiltakozás irritációt jelent, a mindennapi életet zavaró tényező. Di Cicco empirikus adatokon mutatta be, hogy az elmúlt évtizedekben a kellemetlenség paradigmával egyező tudósítások aránya nőtt Amerikában, amit a politikai kultúra és a média erőteljes jobbratolódásával magyaráz.

Bár a pesszimista álláspont az uralkodó, nem minden szerző ért egyet a média tüntetéseket ellehetetlenítő szerepével. Az elmúlt évek azt bizonyították, hogy bizonyos ügyek (női jogok, háborúellenes álláspontok) és tüntetések elősegítésében a média is nagy szerepet játszott, tehát a tiltakozás paradigmát nem lehet általános érvényűként elfogadni. Cottle (2008), cikkében azokra a tendenciákra hívja fel a figyelmet, melyek érvényteleníthetik a korábban meghatározó tiltakozó paradigmát. A tüntetés a társadalomban is elfogadott eszközzé vált, átmettszi a tradicionális politikai-ideológiai határokat és bizonyos témákkal a médiumok is szimpatizálnak. A médiarendszer is összetettebbé vált, az internet pedig képes nyomást gyakorolni az információáramlásra. Emellett a tüntetések is média-reflexívebbé lettek, képesek innovatív és kreatív eszközöket alkalmazni, korábbi sikeres módszereket átvenni. Erre példát jelenthet a dramaturgia szerepe, amely a tiltakozás paradigmában egyértelműen negatív jelenség, hiszen a média figyelmét, bár képes felkelteni a dráma, el is vonja annak üzenetéről. Cottle azonban felhívja a figyelmet arra, hogy a drámai elemek a mozgalom céljaihoz kapcsolva is felhasználhatóak.

2. Framing és diskurzus

A média és tiltakozások kapcsolatát a legtöbb kutatás a keretezés fogalmára támaszkodva kutatja. A kutatások többsége a médiakeretezést kvantitatív tartalomelemzés módszerével vizsgálja, dolgozatomban azonban a mellett szeretnék érvelni, hogy a kvalitatív jellegű diszkurzív elemzés használata is gyümölcsöző lehet a tüntetések és a média kapcsolatának megértésében.

Alapvetően létezik egy fogalmi zavar, hisz mind a keretezés, mind a diskurzus fogalma inflálódott és számos, egymástól erősen eltérő jelentéssel használják ezeket a különböző kutatások. Mindeközben az is nehézséget okoz, hogy lehetséges jelentéseikben sokszor található átfedés, hiszen mindkettő egy konstruktivista, kommunikációs aktivitást feltételező jelentést takar. Mégis érezhető, hogy használatukban vannak árnyalatnyi különbségek, melyek az alkalmazott módszertani megközelítésre is hatást gyakorolnak. A keretezés fogalmát leggyakrabban a médiával kapcsolatban használják, valamint a mozgalomkutatásban a mozgalmi aktivisták által használt „kollektív cselekvés keret” vonatkozásában. A különböző szerzők – mint láttuk - sokszor beszélnek keretezési-eszközökről (*framing device*), melyeket kommunikációjuk során az újságírók vagy az aktivisták céljaik érdekében (marginalizáció, mobilizáció stb.) felhasználnak. Éppen ezért a keretezés inkább egy aktív cselekvést feltételez, mely során az egyén vagy csoport saját érdekeinek megfelelően konstruálja meg az adott jelenséget. Ezzel szemben a diskurzus fogalmát leginkább a társadalmi tudás egy formájaként határozhatjuk meg, olyan nyelvi közvetített kulturális és történelmi képződményként, melyek ellátják az egyént a társadalmi valóság tényeivel, kategóriáival és szereplőivel, narratíváival és mítoszaival, morális jó és rossz értékelési kategóriáival, melyek együttesen kijelölik a benne mozgó egyén számára az elmondható és elgondolható határait.

A diskurzus azonban természetesen nem egy statikus fogalom, a benne szereplők kommunikációs aktivitása hozza létre, alakítja és formálja azt, de nem is determinisztikus, hiszen az egyén felfüggesztheti a korábbi magától értetődőségeibe vetett hitét és kiléphet abból a jelentésrendszerből, mely korábban hatást gyakorolt a gondolkodására. Ezzel együtt a keretezés sem egyszerűen érdekvezérelt aktív cselekvés, hiszen az egyén kulturális és társadalmi meghatározottságai hatást gyakorolnak aktív jelenségkonstrukciós folyamataira is. Érdekes lehet, a két fogalmat ugyanannak az éremnek a két oldalaként szemlélnünk. A jelenségek konstrukciójának társadalmi és kulturális hátterét a diskurzus fogalma, míg az ezen belül végzett aktív, érdekvezérelt, jelentéskonstrukciós munkát a keretezés fogalma fedheti le.

A két fogalom használatában általam érzékelt másik különbség is párhuzamba állítható ezzel a megközelítéssel. A keretezés fogalmat egy adott esemény jelentéskonstrukciós folyamatára használja a legtöbb szerző, míg a diskurzus egy általánosabb, a társadalmi élet akár minden területét behálózó fogalmat takar. Ernesto Laclau és Chantal Mouffe megközelítésére támaszkodva a diskurzusokat jelentésrendszerekként, vagy – hálózatokként képzelhetjük el, melyek bizonyos csomópontok köré szerveződve a még nyitott elemek jelentések meghatározásáért folytatnak küzdelmet (lásd: Phillip – Jorgensen, 2002). Egy adott politikai jelenség egészen más jelentésekkel rendelkezhet a különböző csomópontok köré szerveződő gondolkodási rendszerekben, azaz diskurzusokban. A diskurzus tehát társadalmi és kulturális folyamatokból létrejövő széles kiterjedésű jelentésrendszer, melyet a kommunikáció hoz létre, azon keresztül funkcionál, míg a keretezés egy adott jelenség, egyéni aktivitást feltételező konstrukciója, mely ugyanakkor formálja is az adott diskurzust.^{viii}

De miért van szükségünk a diskurzus fogalmára, ha a média és tiltakozások kapcsolatát vizsgáló kutatások jól megvoltak eddig a keretezés-fogalmán alapuló módszertani megközelítéssel? A keretezés fogalmát használó kutatások arra a kérdésre kaphattak választ, hogy a mozgalmat a média milyen eszközökkel keretezi, milyen tüntetés-konstrukciók létezhetnek egyáltalán. Azonban a tiltakozásoknak és mozgalmaknak diszkurzív funkciójuk is van, ezért érdemes hozzájuk ilyen nézőpontból is közelíteni. Ezek a szempontok az elméleti irodalmakban is megjelennek, az empirikus kutatások azonban mégis kevésbé foglalkoznak vele.

Miről is van szó? A politikai tüntetés célja a cselekedtetés: bizonyos cselekvés(ek)re bírni az autoritásokat, vagy éppen az állampolgárokat. A modern demokrácia viszonyai között az autoritások cselekvésre bírása is elsődlegesen az állampolgárokon keresztül valósítható meg, hiszen a döntési kompetenciával bíró autoritás pozíciója általában az állampolgárok akaratától függ. Az állampolgárok és ezen keresztül az autoritások cselekvésre bírása a diskurzuson keresztül valósítható meg. Az uralkodó politikai diskurzusok kijelölik az adott politikai tér domináns jelentéseit és témáit, amely hatást gyakorolnak az állampolgárok politikai tapasztalatára és végső soron döntéseire. A politikai diskurzusok összetett jelenségek, melyek különböző színtereken formálódnak, úgymint a politikusok kommunikációjában, a tömegmédiában és az ott megjelenő szereplők, véleményvezérek, szakértők, újságírók kommunikációjában, valamint az állampolgárok egymás közti politikai társalgásaiban is – egymástól természetesen nem függetlenül. Utóbbiak nyilvános diskurzusformáló ereje azonban korlátozottabb, mint előbbieké, hiszen jóval kisebb eléréssel rendelkeznek, mint a tömegmédiában megjelenő politikai és véleményformáló szereplők. A tüntetés értelmezhető úgy is, mint az állampolgárok kísérlete a politikai diskurzus formálására, új jelentések és témák

becsatornázására, vagy meglévők nyomatékosítására.^{ix} Ha a tüntetés sikeres, akkor üzenete megjelenik a szélesebb politikai diskurzusban, állampolgárok nagyobb tömegeit ér el, ezáltal cselekvésre készítheti az autoritásokat. Erre a folyamatra jó példát jelenthetnek a nőjogi és egyéb polgárjogi mozgalmak, melyek akcióikkal képesek voltak a politikai diskurzus formálására, és ezáltal hosszú távon is hatást gyakoroltak a politikai cselekvés terére. A tiltakozást tehát felfoghatjuk egy diszkurzív aktusként, mely során a tiltakozás szereplői állampolgárok kollektív részvételének segítségével próbálnak becsatornázni üzenetet, üzeneteket a nyilvánosság fórumaira. A diszkurzív aktus egyik szereplője tehát maga a tiltakozás, amely üzenetének megfogalmazásában mind a mobilizációs szempontokra, mind pedig a nyilvánosságban való megjelenés szempontjaira ügyelnie érdemes. A szereplők másik csoportja a médiumok, melyek az üzenet^x megjelenítését, reprodukálását, alakítását és kommentálását látják el. Az itt megjelenő szereplők, a politikusok, a véleményformálók, szakértők mindannyian alakítják azt a diszkurzív teret, amelyet a tiltakozás formálni próbál. Tehát a tiltakozás a politikai térre a politikai diskurzus formálásán keresztül gyakorolhat hatást a modern demokrácia körülményei között.

Mint említettem, a diszkurzív szempontok az általam ismertetett elméleti irodalomban is megjelennek. Már Gamson és Wolfsfeld is ír arról (1993), hogy a média nem pusztán a mozgalom kommunikációs eszköze, melyen keresztül potenciális támogatókhoz el lehet juttatni az üzenetet, hanem célpont is, hiszen ezen keresztül lehet a domináns kulturális kódokkal szemben kihívást intézni, valamint az általánosan elfogadott, nem versengő jelentéseket kimotozni ebből az állapotukból. Koopmans arról beszél (2004), hogy a diszkurzív képződmények (pl. hírérték legtöbb eleme) a mozgalom és a tiltakozás számára az adott pillanatban adottságot, kényszert jelentenek, azonban hosszú távon megváltoztathatóak. Cammaerts (2012) a diszkurzív lehetőség-struktúrával érzékelteti a diskurzus jelentőségét, mely lehetőséget és korlátokat jelent a mozgalom számára az adott időpontban.

3. Vizsgálati keret és módszer

Dolgozatomban a Békemenetet e diszkurzív szempontok alapján elemzem. A Békemenet értelmezhető tehát úgy, mint beavatkozási kísérlet az állampolgárok részvételén keresztül a politikai diskurzusba. A beavatkozás célját a szervezők megnyilatkozásaiból ismerhetjük meg. A médiában megjelenő politikai diskurzusok, azaz jelentésrendszerek azonban maguk is aktív szereplők, amelyek szintén értelmezik a jelenséget és különböző jelentésekkel látják el azt. A média keretezési eljárásai révén jönnek létre ezek a jelentések, melyek némelyike az adott politikai diskurzus részeként rögzül. Ezek a jelentések megegyezhetnek a tüntetés diskurzusformálási szándékával, de attól merőben el is térhetnek. 2014-ig több alkalommal is sor került Békemenetre, azaz a diskurzus formálására tett kísérlet nem egyszeri volt. Ezek alakíthatták a Békemenettel kapcsolatban kialakult korábbi jelentéseket, de akár konzerválhatták is azokat. Kiinduló feltételezésem, hogy a Békemenet képes volt hatást gyakorolni a politikai diskurzusokra, a domináns politikai jelentésrendszerekben a politikai tér részévé vált, jelentésének meghatározásáért a politikai diskurzusok küzdelmet folytattak, valamint maga a Békemenet is igyekezett azokra hatást gyakorolni. A kutatás – Gitlin úttörő tanulmányához hasonlóan – folyamatjellegű, azaz a média és tiltakozás kapcsolatát vizsgáló kutatások többségével ellentétben a diszkurzív folyamatra koncentrálni, nem pedig az egyszeri jelenség keretezésére.

A Békemenet témánk szempontjából azért is különösen érdekes lehet, mert maga is több szálon kapcsolódik a médiához. Először a szervezők majdnem mindegyike a médiából érkezett, van köztük olyan, aki a tulajdonosi (Széles Gábor), van, aki a főszerkesztői (Bencsik András) és van, aki az újságírói oldalról (Bayer Zsolt). Ebből kifolyólag feltételezhetjük, hogy a szervezők jól ismerik a média működési mechanizmusait, így erős média-reflexivitásra számíthatunk. Ezen túl az első Békemenet is a médiára, egészen pontosan a nemzetközi médiára irányult, célja az volt, hogy a nemzetközi nyilvánosságban kialakult negatív kép ellen tiltakozzon. A nemzetközi nyilvánosság uralkodó diskurzusa és az európai politikusok cselekvése között tehát a Békemenet szervezői is kapcsolatot feltételeztek.

A magyar újságírás a Hallin és Mancini (2008) által megfogalmazott „polarizált pluralizmus” modelljéhez áll közel, erőteljes pártosság, „klánújságírás” jellemzi (Bajomi-Lázár – Sükösd, 2009). A Békemenet erősen aktuálpolitikai üzenetet hordozott, így feltételezhetjük, hogy a különböző politika oldalakkal szimpatizáló médiumok eltérő diskurzusokba ágyazzák az eseményt. Feltételezhetjük, hogy találkozni fogunk kongruens és antagonista értelmezési keretekkel is (Páll, 1999^{xi}), ahol előbbi szimpatizál a Békemenet üzeneteivel, míg utóbbi ellenzi azt. Ezáltal leírhatóvá válnak az ellentétes politikai diskurzusokhoz tartozó keretezési-stratégiák, valamint a diskurzusok közti küzdelmek a jelenség értelmezéséért és a jelentések rögzülésének, a diszkurzív hatásnak is különböző formáit tárhatjuk fel az eltérő diskurzusokban.

A tüntetések önértelmezésének vizsgálatához az események előtt tartott hivatalos sajtótájékoztatók, közlemények és a szervezők néhány kijelentését vizsgálom meg. Ebben a kollektív cselekvés keretezés fogalmára támaszkodom. Ennek a fogalomnak többféle meghatározása létezik (lásd: Snow-Benford, 2000), de központi eleme, hogy célja a mozgósítás és a szimpátiakeltés. Snow és Benford három elemét különbözteti meg: a problémát kijelölő diagnózis keretet, a megoldást képviselő prognózis keretet, valamint a motivációs keretet, amely a kollektív cselekvés mozgósításáért felelős. Ez utóbbi hangsúlyozhatja a helyzet súlyosságát, sürgősségét, a kollektív cselekvés hatékonyságát, vagy éppen a részvétel valamilyen jellegű kötelességét. Gamson (1992) kollektív cselekvés keretében némileg más elemek kerülnek előtérbe. Ő az igazságtalanság keret fontosságát hangsúlyozza, mely a morális felháborodást és a konkrét felelősök kijelölését takarja. Másik fontos eleme az ágencia keret, mely a kollektív cselekvés sikerességének lehetőségeit hangsúlyozza, a harmadik pedig a kollektív identitás keret, amely a „mi” és az „ők” közti határt jelöli ki.

A két koncepció közti eltérések jól látszanak, azonban véleményem szerint ki is egészítik egymást. Jól látható, hogy Snow és Benford inkább a mozgósítás racionális, kognitív elemeire koncentrálnak, míg Gamson az érzelmi összetevőkre fókuszál. A tüntetés önértelmezése és kollektív cselekvés keretezése vizsgálatakor mind a hat elem felhasználható, még ha van is köztük átfedés (lásd: diagnózis keret – igazságtalanság keret; motivációs keret – ágencia keret).

A kutatásban a 2013. október 23-áig sorra kerülő négy budapesti Békemenet sajtómegjelenését fogom vizsgálni, mégpedig úgy, hogy a kiválasztott médiumokban a tüntetés napjától számított 7 nap cikkeit vizsgálom meg, melyekben a „Békemenet” kifejezés megjelenik. A tudósításokat és a véleménycikkeket külön kezelem, előbbiből a konkrét esemény keretezését ismerhetjük meg, azaz milyen elemeket jelenítenek meg az egyes médiumok a békemenettel kapcsolatban, míg utóbbiak segítségével már az

utólagos értelmezési munkát és az esemény diszkurzív környezetét írhatjuk le. A diskurzusokban olyan elemek azonosítására törekszem, mint a domináns narratívák és mítoszok, kategóriák és csoportok, érvek és érzelmek. A kutatást az online elérhető médiumok vizsgálatára szűkítettem le, a minta részét képezi a négy legolvasottabb online hírportál (index.hu, origo.hu, hir24.hu, hvg.hu), valamint, az országos közéleti napilapok erős diskurzusformáló szerepét feltételezve, a négy országos terjesztésű politikai napilap online tartalmai (Magyar Nemzet, Népszabadság, Magyar Hírlap, Népszava).

Néhány szóban azonban ki kell térni arra, hogy mi is az a Békemenet. Vizsgálatomban a Békemenetet tüntetésként értelmeztem, mely többször is megismétlődött és lényegében mozgalommá szerveződött, és amely állandó szereplőjévé vált a magyar belpolitikának. A Békemenetet - bár hangsúlyosan jelent meg a kormány melletti kiállása - tehát tiltakozásként fogtam fel, hiszen minden egyes rendezvényüket valamilyen konkrétan megfogalmazott szereplő vagy cselekvés elleni tiltakozásként határozták meg. Az első Békemenetet leszámítva az összes eseményt nemzeti ünnepen tartották, azonban az ünneplés és megemlékezés hangsúlyozása mellett mindig megjelent kommunikációjukban, hogy a rendezvény tüntetés valami vagy valaki ellen.^{xii} Felvethető még kérdésként, hogy civil rendezvényként tekinthetünk-e a Békemenetre, hiszen kezdetektől fogva állandó vádként merült fel a rendezvénnyel kapcsolatban, hogy annak szervezésében a kormánypárt is részt vett. A harmadik Békemeneten Rogán Antal hivatalosan is beszélt arról, hogy annak megszervezésében részt vett a párt.^{xiii} A civilség meghatározása a diszkurzív küzdelem része, mi pedig abból indulunk ki, hogy a Békemenet mint állampolgárok kollektív részvételén alapuló tüntetés diszkurzív aktusnak tekinthető, függetlenül attól a kérdéstől, hogy annak megszervezésében részt vett-e politikai szervezet. Végül a mozgalmi jellegéről érdemes még néhány szót szólni. A Békemenet egyszeri tüntetésként szerveződött meg jobboldali médiaszemélyiségek kezdeményezésére. A meghirdetés után csatlakozott a Békemenet szervezéséhez a Civil Összefogás Fórum. A későbbiek során egy kisebb civil szervezeti háló jött létre a Békemenet mint tiltakozássorozat körül, melyek feleltek a későbbi Békemenetek megszervezéséért. A Civil Összefogás Fórum egyike ezeknek a szervezeteknek, neve mégis összeforrt a Békemenettel, és kezdeményezéseiket általában a Békemenettel együtt említették a sajtóorgánumok. A mozgalmi jelleg tehát megjelenik abban, hogy egyfajta laza szervezeti háló is áll a Békemenet mögött, viszonylag rövid idő alatt jelentős tömegek mozgósítására képes mobilizációs potenciállal rendelkeznek, és a kollektív azonosulás megteremtése is hangsúlyossá válik működésükben.

Végezetül le kell szögezni, hogy jelen elemzési keret csak egy a lehetséges szempontok közül, amelyek alkalmasak lehetnek egy tiltakozás vagy mozgalom értékelésére. Az egyes rendezvényeket ebben a kutatásban a diszkurzív szempontok alapján értékelem, azt vizsgálom, hogy a szándékozott üzenetek milyen hatást tudtak elérni a nyilvános diskurzusban. Jó példa arra, hogy egy tüntetést egészen más sikerességi feltételek alapján is lehet értékelni, Kiss Balázs és szerzőtársainak tanulmánya, akik a rendezvényeket az ott jelenlévőkre kifejtett hatásokon, a közönség összehangolódásán keresztül vizsgálta mint a politikai közösség létrehozásának kísérletét (Kiss et al, 2014).^{xiv} A Békemenet elemzése során is érzékeltem, hogy egyes rendezvényeknek, vagy azok néhány elemének, sokkal inkább az ott jelenlévők kollektív identitásának megteremtése, fenntartása, mint a médiadiskurzus befolyásolása a célja. A kollektív identitás megteremtésének komoly jelentősége van a társadalmi mozgalmak életében (lásd ehhez: Mikecz, 2010). A fentebb említett tanulmány egyik vizsgált esete éppen az

általam is tárgyalt 2013. október 23-i Békemenet volt, így a két megközelítés közti különbségek ugyanazon esemény kapcsán is megvizsgálhatóak.

4. Békemenet 2012. január 21. – 2013. október 23.

4.1 Az első Békemenet

4.1.1. A Békemenet önértelmezése

Elsőként a tüntetés önértelmezését kell megvizsgálnunk, amely kiindulópontot nyújthat a médiadiskurzus megértéséhez is. Az önmeghatározó keretezésből a tiltakozás céljáról, mozgatórugóiról, eszközeiről valamint domináns gondolkodásmódjáról kaphatunk képet. Az önmeghatározó keretezést a Békemenet szervezői által kiadott közlemény, az ahhoz fűzött támogatói nyilatkozatok,^{xv} valamint az eseményt megelőző sajtótájékoztató^{xvi} segítségével írhatjuk le.

A szervezők „Nyilatkozat a nemzetért” címmel tették közre a Békemenetre felhívó levelüket. Elsőként azt kell megnéznünk, hogy miként azonosítják magukat a felvonulás szervezői és támogatói. A levél éppen az önmeghatározással indít – „Mi, magyar demokraták”. A következő néhány sorban ez pontosabb meghatározást is nyer. A magyar demokraták, azok, akik hisznek az „erkölcsös polgári demokráciában”, a „nemzet függetlenségében” „hazánk jelenében és jövőjében” és akik „saját akaratunkból választottunk kormányt, amelytől hazánk felvirágoztatását várjuk”. A támogatók nyilatkozataiban is a magyarságon van a legfontosabb hangsúly.

A kollektív identitás szükséges eleme az ellenfél azonosítása is. Ki, avagy kik ellen fogalmazza meg magát a tüntetés? A szervezők levele alapján a megmozdulás elsősorban nemzetközi üzenettel rendelkezik, a világ, és benne Európa és USA a címzett, azonban a levélből az is kiderül, hogy szűkebben a nemzetközi nyilvánosságnak kíván üzeni a felvonulás, hiszen őket tartják felelősnek a közhangulatért, amely „méltatlan és igazságtalan színben tünteti fel országunkat”. A Nyugat fenyegeti Magyarország szuverenitását azáltal, hogy a „magyar kormány közjót szolgáló, a hosszú távú nemzeti érdekeket szem előtt tartó gazdasági, társadalmi intézkedéseit” támadja. Ez a támadás azonban nem „elvi alapú”, hanem a támadók valójában a pénzüket féltik, mert a magyar kormány megadóztatta a bankokat, a multinacionális cégeket, valamint rögzítette, hogy házasság csak férfi és nő között jöhet létre. Ennek a folyamatnak egy jelképes színtere Strasbourg, ahol pár nappal korábban a magyar miniszterelnök az Európai Parlamentben komoly kritikákkal szembesült.

Azonban nem csak kifelé rendelkezik üzenettel a megmozdulás. A szövegekből kirajzolódó másik ellenségkép a balliberális oldal, az ellenzék. Ez az aspektus főként a támogatói nyilatkozatokban jelenik meg, ahol a balliberális oldal agresszív, ármánykodó kisebbségként, a megválasztott kormányt gyalázó, az országot gazdaságilag és erkölcsileg tönkretévő és azt kiárusító közösségként jelenik meg. A két ellenségképet azonban ez a narratíva össze is kapcsolja. Eszerint a külföldi támadások és negatív visszhang mögött éppen a balliberális ellenzék „ármánykodása” és „panaszkodása” áll. Mindezt azért teszik, hogy a hatalmat vissza tudják szerezni, miközben a demokráciára hivatkoznak. A balliberális és az európai hangokat összekötő elem a magánérdekben, a pénzvilág érdekeiben való gondolkodás, míg ezzel szemben a kormány a nemzeti érdekek megfelelően politizál, sértve ezáltal az előbbi csoport érdekeit. Szentmihályi Szabó Péter a „magyar” kategóriájából is kirekeszti a „belföldi támadókat”, akik szerinte a trianoni döntés eszmetársai, valamint '56-ban is a szovjetek tankjaira vártak, nem

tartottak a „magyarokkal” – azaz kommunisták. Csath Magdolna egyenesen hazaárulóknak nevezi őket.

Az ellenségkép alapján jobban érthetővé válik a „magyar demokraták” kollektív identitás jelentése is. A magyar jelző sokszor előkerül a támogató nyilatkozatokban is. A szervezők Magyarorszáért állnak ki, a magyar népért, a részvétel állampolgári kötelességként jelenik meg, a hazaszeretettel kapcsolódik össze, a hazafiak csatlakozását várják. Azonban a „magyar demokrata” nem csak a nemzetközi térben történő elválasztásként értelmezhető, hanem a belpolitikai térben is. Mint láttuk a „balliberálisok” a demokrácia nevében lépnek fel, azonban velük nem vállalnak közösséget a Békemenet pártolói, a „magyar demokrata” kategóriáján kívül rekednek. Ezt az elválasztást erősítheti az „erkölcsös polgári demokráciában” való hit, amely a „magyar demokraták” sajátja.

A „Nyilatkozat a nemzetért” pontosan meghatározza azt a problémát, a diagnózist, ami a „magyar demokratákat” cselekvésre készíti. Ennek lényege, hogy a nemzetközi nyilvánosságban Magyarországról megjelent „félrevezető és elfogult híradások” egy olyan közhangulatot erősítettek fel, amely kedvezőtlen színben láttatja hazánkat, mely károkat okoz a gazdaságnak és az embereknek is. A kialakult helyzetet Trianonhoz kapcsolják, érzékeltetve annak súlyát, míg a CÖF és a CET^{xvii} nyilatkozatában a vasfüggönnyel állítja azt párhuzamba. Emellett vonatkoztatási pontként 1956 is megjelenik.

A cél, hogy a világ megértse, hogy a „magyar demokraták” célja békében, egymást tisztelve, demokráciában, szabadon élni. A nyilatkozat elsősorban az országot (és nem pusztán a kormányt) ért nemzetközi támadásokra való civil reakcióként konstruálja meg a Békemenetet, azonban a sajtótájékoztató és a nyilatkozatok ennek eszközeként kézzel foghatóbb célt is kitűztek: a kül- és belföldnek is megmutatni, hogy a sokat bírált kormány még mindig élvezzi a választópolgárok támogatását. Ez ki is jelöli a tüntetés sikerességi feltételét – a felvonuláson megjelentek száma a legfontosabb. A kormánypártiság már a CÖF és CET nyilatkozatban is megjelenik, bár itt még pártszimpátiától függetlenül hívnak fel a csatlakozásra. A támogatói nyilatkozatokban és a sajtótájékoztatón azonban tisztán megjelenik a kormány melletti kiállás szempontja. Tehát, bár a nyilatkozat, valamint a tüntetés elnevezése (Békemenet Magyarorszáért) egy nemzet melletti kiállást, a szuverenitás megőrzését tűzi ki célul, a további megszólalások ezt sokkal inkább az aktuális kormány melletti megmozdulásként értelmezik. A hazafiságra, magyarságra és nemzetre való hivatkozások ez utóbbi megszólalásokban is megmarad, azonban, hogy mekkora a különbség a két cél között az is jelzi, hogy Volner János szerint a Jobbik éppen ez utóbbi szempont miatt nem csatlakozott a felvonuláshoz. Azaz a nemzet melletti kiállás és a szuverenitás megőrzése a magyar kormány melletti kiállás révén lehetséges.

A belpolitikai relevanciáját növelte az eseménynek, hogy több megszólaló is kitért a három héttel korábbi, Operaháznál tartott ellenzéki demonstrációra. Széles Gábor ezt az eseményt a „szélsőjobb és szélsőbal rohamosztagainak” pankrációjaként értelmezi és a Békemenet számára célként is fogalmazza meg, hogy ennek ellenpontjává váljon. A szervezők formai elvárásokat is megfogalmaznak a tüntetéssel kapcsolatban, amely ebből a viszonyítási pontból is táplálkozhat. A Nyilatkozatban kérésként hangzik el, hogy a tüntetők a legszebb ruhájukban jelenjenek meg az eseményen, hozzanak magukkal mécseseket és nemzeti zászlókat, valamint később nyilatkozatokban többször is

felhívják a részt venni szándékozók figyelmét, hogy békés, „az eseményhez méltó” viselkedést várnak el, nehogy felüljenek az esetleges provokátoroknak. A méltóság a kulcsszó, amely a Békemenet szervezőinek és a menet szimbolikájának a célja volt – egyfajta erkölcsi felsőbbrendűség közvetítése egyrészt az Operaház tüntetőivel, azaz a kormánnyal szemben álló erőkkal szemben (lásd: Széles), másrészt pedig az EU döntéshozóival szemben, amit Regéczi-Nagy Árpád érzékeltet, amikor a strasbourgi vita résztvevőinek stílusát bírálja és erre az „úriember” néma véleménydemonstrációját ajánlja. A „mi” és „ők” elválasztásában az „Operaház” és „Strasbourg” válik az „ők” erkölcsileg elítélendő viselkedésének, stílusának a szimbólumává, a Békemenet pedig az ellenponttá, a „mi” magasabb erkölcsi szinten álló stílusának, a méltóságának a szimbólumává kíván lenni. A felvonulást a Himnusz nyitotta, majd pedig a Szózat zárta, amely Magyarországon az ünnepélyes események szokásos tartozéka. Ezen kívül az ünnepélyes ruhára és a felvonulás csendes jellegére vonatkozó elvárások is ezt a méltóságteljeséget igyekeznek közvetíteni. Ebben a szimbolikában egy erőteljes média-reflexivitás tükröződik.

A szervezők önmeghatározó, kollektív cselekvés keretezésében tehát nagy hangsúlyt kap a kollektív identitás, valamint a világos elhatárolás és felelősségkijelölés. A diagnózist világosan megfogalmazza, melyben egy határozott igazságtalanság keret is megjelenik, a felelősök kijelölésével, a morális szembeállítás és felháborodás igényével. Az igazságtalanság érzését erősíti a történelmi keretezés, az hogy a trianoni döntéssel vannak párhuzamot, amely – különösen a magyar jobboldalon – komoly szimbolikus és érzelmi jelentőséggel bír. A társadalmi-politikai nehézségek kezelésének feladatát a kormányra tolja a tüntetés, azaz a nemzeti érdekeket képviselő kormány kezében van a helyzet rendezésének a kulcsa, ezért a kollektív cselekvés célja nem egy adott megoldás promotálása, hanem a megoldást és a nemzeti érdekeket képviselő kormány számára a támogatás kifejezése. Ennek eszköze a nemzetközi – és hazai politikai diskurzusba való beavatkozás, azaz a kormány és annak lépései mögött álló tömegtámogatás világos kifejezése, ezért a tüntetés egyértelműen a szám-logika alapján szerveződik.^{xviii} Az ágencia keret nem igazán kap jelentőséget, azonban motivációs elemek a diagnózis súlyosságára és sürgősségére, valamint a kollektív identitásból fakadó kötelességre (magyar, állampolgár) hivatkozva megjelennek.

3.1.2. A Békemenet médiakonstrukciója

Minden vizsgált médium kiemelten foglalkozott a Békemenettel, a legtöbb portál élő tudósítással is jelentkezett az eseményről. A legkevesebb hírt a Hír24 oldalán találtam, ami az oldal profiljának, valamint a korlátozott keresési lehetőségeknek tudható be; élő, szöveges tudósítás azonban ezen az oldalon is megjelent. Érdekes abból kiindulni, hogy melyek azok az elemek, amelyekben nincsenek eltérések az egyes médiumokban a Békemenet kapcsán, melyek azok a jelentések melyeket közmegegyezés övez a vizsgált médiumokban.

A legfontosabb ilyen elem a „tömeg”. Minden beszámoló hatalmas tömegről ír a Békemenettel kapcsolatban, még ha a konkrét számokról komoly vita alakult is ki. Minden médium kormánypárti demonstrációként számol be a felvonulásról, de azonosítják a megmozdulás fő üzenetét is, amely a nemzetközi nyilvánosságnak szól elsősorban („Nem leszünk gyarmat”). A politikai kommunikációs környezet is meglehetősen egységesen jelenik meg az egyes médiumokban, hiszen a közleményeket és sajtótájékoztatókat a legtöbb oldal az MTI alapján idézi. Ezeken a jellemzőkön túl azonban egészen eltérő jelentésekkel kapcsolódik össze a Békemenet a domináns médiadiskurzusokban. A következőkben röviden összefoglalom, hogy milyen pontokon jelentkeznek ezek az eltérések.

Minden vizsgált médium kiemeli, hogy nagyon sokan vettek részt a tüntetésen, azonban az, hogy ez pontosan mennyi embert is jelent, komoly számháborút gerjesztett. Mint korábban láttuk, a megmozdulás elsődleges sikerességi faktora a résztvevők száma volt, hiszen a cél a kormány támogatásának demonstrálása volt. A szervezők előzetesen százezer ember részvételére számítottak. A médiumok számára fontos viszonyítási pontot jelentettek az esemény szereplőinek becslései. Az esemény egyik főszervezője, Bencsik András a helyszínen egymillió emberről, három nappal később az origo.hu-nak azonban már csak 500 ezer emberről beszélt. A tüntetés után a Belügyminisztérium közleményt adott ki, amelyben 400 ezerre tette a résztvevők számát, majd pár nappal később Orbán Viktor videóüzenetében szólt arról, hogy „talán még annál is többen”^{xix} voltak a Békemeneten. Az MSZP szóvivője, Török Zsolt ezzel szemben „pár tízezer” emberről beszélt^{xx}. A legtöbb lap 100-150 ezer főre becsülte a tömeget (index.hu, hvg.hu, nepszava.hu). Az origo.hu „jóval több mint százezer”^{xxi} résztvevőről írt, míg az mno.hu százezrekről írt, a Magyar Hírlap online oldala pedig még a BM becslését is kevésnek érezte („félmilliós tömeg”; „A Belügyminisztérium szerint négyszázezen vettek részt a tüntetésen, más becslések alapján még többen.”^{xxii}). A Békemenetnek kedvezőbb számok hiteltelenítésének céljából többször is előkerül a 2002-es Fidesz tüntetés és az akkor 2 millióra becsült tömeg (Népszava, Hír24).

Nem csak számokkal érzékeltették a megszólalók és a médiumok a Békemenet tömegét, hanem azzal is, hogy elhelyezték az eseményt a politikai-történelmi térben. Széles Gábor arról beszélt, hogy 1956 óta nem volt ekkora tüntetés Magyarországon, Szijjártó Péter pedig Magyarország történetének legnagyobb demonstrációjának nevezte a Békemenetet. Fricz Tamás szerint a rendszerváltás óta nem volt ekkora tüntetés, az EP képviselők közleménye pedig „soha nem látott méretű” kormány melletti, civil demonstrációról beszélt.^{xxiii} Az Index.hu szerint az elmúlt években nem volt ehhez hasonló tüntetés, a Magyar Hírlap is a rendszerváltás óta legnagyobb tömegmegmozdulásról ír, de a Népszabadság is megjegyzi, hogy munkatársai a rendszerváltás óta nem láttak ekkora tömeget. A megszólalók a 2002-es Fidesz-

gyűléshez (Fricz Tamás), a rendszerváltás tüntetéseire, illetve Nagy Imre és társai újratemetéséhez (Orbán Viktor), valamint 1956-hoz (Széles Gábor) kapcsolják a Békemenetet a résztvevők száma alapján. Többször is előkerül az ellenzéki megmozdulásokkal való összevetés is. Giró-Szász András arról beszélt, hogy nagyon nagy arányú a különbség a kormányt támogató és a kormányellenes tüntetések között, és az mno.hu is arról tudósított, hogy „közel háromszor-négyszer”^{xxiv} többen vannak, mint az Operaháznál tartott tüntetésnél. Hiller István sajtótájékoztatóján azt mondta, hogy bár sokan tüntetnek a kormány mellett, sokszor sokan tüntettek a kormány ellen is.

Érdekes azt is megnézni, hogy milyen jelentést hordoz a megszólalók szerint a tüntetésen megjelentek száma. A legerősebb értelmezés szerint, melyet az EP-képviselők közleménye, valamint Fricz Tamás a köztévében képviselt, a tüntetők magas száma azt bizonyítja, hogy Magyarországon nincsen diktatúra, a demokrácia erős alapokon áll. Fricz Tamás arról is beszél, hogy a menet bizonyíték arra, hogy a magyar állampolgárok többsége a kormányt támogatja. Gyakori értelmezés, hogy a tömeg a kormány számára nyújt biztos háttérrel a további munkához, valamint a nemzetközi szervezetekkel való tárgyalásokhoz (Giró-Szász András, Orbán Viktor, Fricz Tamás). A szervezők kimondott célja volt a menettel, hogy bizonyítsák: jelentős támogatottsága van a kormánynak, ezért nem meglepő, hogy a Békemeneten résztvevők száma sokak számára ezzel a jelentéssel kapcsolódott össze. Ez különösen jellemző volt a vizsgált médiumokban idézett nemzetközi sajtóra (BBC, Libération). Azonban megjelenik egy olyan értelmezés is, miszerint ettől semmi sem fog változni, hiszen a problémák a sok ember részvétele ellenére nem oldódnak meg. Erről írt Török Zsolt a közleményében.

Miután megvizsgáltuk, hogy a médiumok és az azokban szót kapó/idézett politikai szereplők milyen jelentésekkel kapcsolták össze a Békemenet senki által sem vitatott hatalmas tömegét, érdemes arra is rátérni, hogy magát a menetet miként látták és láttatták a médiumok. Elsőként azt kell megnéznünk, hogy a résztvevők hogyan jelentek meg a tudósításokban. Itt a tiltakozás paradigma azon feltételezése, hogy a tüntetéshez negatívan viszonyuló médiumok nagyobb hangsúlyt fektetnek a résztvevők viselkedésének, kinézetének bemutatására, valamint ezen keresztül igyekeznek hitelteleníteni a megmozdulást, igazolódni látszott. A különböző tudósításokban egészen eltérő kép alakul ki a résztvevőkről. A legfontosabb határvonalat az jelenti, hogy az adott lap szimpatizál-e a tüntetéssel vagy sem.

Először is a kérdés, hogy kik jelentek meg a tüntetésen. Az egyik gyakran megjelenő elem a Békemenet résztvevőinek esetleges szélsőjobboldali hovatartozására koncentrál, illetve azt igyekszik kidomborítani. A szélsőségesként való prezentálás jól dokumentált keretezési eszköze a tiltakozás paradigmájának. A hvg.hu és a nepszava.hu tudósításában kitér arra, hogy számos magyar zászló mellett egy árpádsávos zászlót is látott a tömegben. Az index.hu és a hvg.hu is beszámol arról a transzparensről, melyen az áll, hogy a „meleg beteg, gyógyítani kell”, valamint utóbbi oldal egy olyan transzparenst is megemlíti, amelyen egy fehér lappal részben letakart Dávid-csillag látható. A Nepszava az egyik résztvevő zsidózásáról számol be, mikor egy rövid beszélgetést idéz a menetből. A nol.hu tudósításában kiemeli, hogy „öltözkük alapján azonosítható szélsőségeseket”^{xxv} nem vett észre a menetből tudósító munkatárs, azonban egy későbbi cikkben, egy német politológussal, Olaf Lang-gal készített interjúban maga az interjúalany beszél arról: nem lehet kizárni, hogy a menetben „néhányan inkább a szélsőjobb ideológiáját osztották”.^{xxvi} A Hír24 menetről szóló „percről-percre” tudósításában az Echo TV (melynek a menet

egyik szervezője, Széles Gábor a tulajdonosa) adásáról is folyamatosan beszámolnak, melyben „szalonzsídózás, buzizás, komcsizás”^{xxvii} folyik a rendezvény alatt. Több lap a szervezők kapcsán utal szélsőséges nézetekre. A hvg.hu arról ír, hogy a felvonulás kezdeményezése „a kormányétól jobbra álló, szélsőséges nézeteknek is teret adó médiabirodalom háza tájáról”^{xxviii} érkezett. A több oldalon is idézett Der Standard, osztrák újság cikkében pedig az jelent meg, hogy a Békemenetet „szélsőjobboldali személyiségek hirdették meg”^{xxix} köztük Orbán Viktor barátja, a „bevallottan antiszemita publicista” Bayer Zsolt. A nepszava.hu a sosinet videója kapcsán ír arról, hogy Bayer Zsolt több alkalommal is támadta a hazai cigányságot és ezt a publicistától vett idézettel támasztják alá.

Azt látjuk tehát, hogy bár egyik lap sem ír úgy a résztvevőkről, mint szélsőségesekről, a nepszava.hu és a hvg.hu több szélsőjobboldali motívumot is kiemel a tüntetéssel kapcsolatban, de található ilyen jellegű elem a nol.hu, az index.hu és a hír24.hu esetében is – bár ez utóbbiaknál csak egy-egy ilyen utalásról beszélhetünk. A Magyar Hírlap, az mno.hu és az Origo.hu esetében egyáltalán nem találkozhatunk a résztvevők szélsőséges nézeteire történő utalással. A Békemenettel szimpatizáló oldalról azonban így is érkezett reakció erre a konstrukcióra, Schöpflin György, fideszes EP képviselő beszélt arról a magyarhirlap.hu-nak, hogy a baloldali sajtó szélsőjobboldaliként határozza meg a tüntetőket.

Egy másik, a résztvevőkkel kapcsolatban gyakran megjelenő értelmezés azok korára vonatkozott, miszerint a felvonulók főleg idős emberek voltak. A hvg.hu a „percre” tudósítás elején tér ki arra, hogy főleg idősek vannak jelen, és az Index.hu is arról számolt be, hogy az átlagéletkor inkább 50 év felett van. A Hír24 már a tudósítás bevezetőjében megemlíti, hogy „hatalmas, többségében nyugdíjasokból álló tömeg”^{xxx} vett részt a tüntetésen. A nol.hu arra hívja fel a figyelmet a köztévé esti műsoráról szóló beszámolójában, hogy bár „korántsem kizárólag az idősebb korosztály”^{xxxi} vett részt a tüntetésen, Az Este mégis csak idős résztvevőket szólaltatott meg. A már korábban idézett nol.hu-interjúban Olaf Lang arról beszél, hogy a képek alapján „főleg idős emberek” voltak a tüntetők. Egy héttel a Békemenet után tartott Jobbik évadnyitó rendezvényén pedig Vona Gábor is megemlítette, hogy a Békemeneten (valamint a korábbi Operaháznál tartott ellenzéki tüntetésen is) a résztvevők többsége idős ember volt.

A résztvevők kor szerinti konstrukciója tehát jelen volt a Békemenetet antagonistáértelmezési keretben elhelyező oldalak tudósításában, mégpedig sokkal inkább homogenizáló módon, mint a szélsőséges elem. A hvg.hu, az index.hu és leginkább a Hír 24 is többségében idősekből álló tüntetésként keretezték az eseményt, még ha a későbbiekben nem is emelték ki túlzottan ezt az aspektust. Ezzel az értelmezéssel szemben áll a Magyar Hírlap tudósítása, amely szerint a tüntetők között „valamennyi társadalmi réteg képviseltette magát”,^{xxxii} családok, gyermekek, fiatalok és nyugdíjasok, valamint határon túli magyarok is. A határon túli magyarok, a cigányszervezetek, valamint a lengyel csoport jelenléte több médiumban is előkerült, azonban a Magyar Hírlapban és a Magyar Nemzetben különösen hangsúlyosan jelent meg a tüntetők sokszínűségének ábrázolásaképpen.

Az is említésre méltó, hogy a résztvevőkről milyen hangvételben tudósítanak az egyes médiumok, milyen képet konstruálnak ezáltal a felvonulókról. Az antagonistáértelmezési keretben különösen jellemző volt a tüntetők groteszk, humoros

megjelenítése. A hvg.hu sílécekre tűzött zászlókról, valamint hurkapálcikával a hátára erősített zászlóval menetelő „pincsi demonstráló”^{xxxiii}-ről számolt be. A Népszava a tüntetők egymás közti beszélgetéseiről szóló beszámolójának úgy adott humoros élt, hogy a beszélők külső jegyeit személyesítette meg („szólt egy idős bajusz”; „horgadt fel egy középkorú női ballonkabát”; „sopánkodott pogácsafogyasztás közben egy horgolt női sapka”^{xxxiv}). A nol.hu is néhány helyen szarkasztikusan fogalmazott a tüntetőkről („egy hatalmas transzparens filozofikus szintre emelte a tüntetést”^{xxxv}), de hasonló hangvétel az index.hu-n és a Hír 24-en is megjelent. A Népszava a beszámolójában szintén humoros éllel vonta kétségbe a résztvevők hitelességét, amikor arról írt, hogy az egyik gyorsétteremben „igaz magyarok hada (...) kólával és jenki szendviccsel tartotta szinten a hevületet”.^{xxxvi}

Ezzel szemben a kongruens keretezésben, a Magyar Nemzet és a Magyar Hírlap teljesen más hangvételben írt az eseményről, így az egészen más színben tűnik fel az olvasó előtt. Egyetlen humoros elemet sem említenek meg és a szarkasztikus fogalmazás sincsen jelen. Mind a két lapra jellemző, de a Magyar Nemzetre különösen, hogy a felvonulás békés jellegét emelik ki. Az mno.hu folyamatosan hangsúlyozza ezt az aspektust és egyértelműen párhuzamba állítja az ellenzéki megmozdulásokkal. Kiemeli, hogy a korábbi demonstrációktól eltérően itt „nincsenek kereplők, sípok, dobok, az emberek magyar zászlókat, helységnévtáblákat, mécseseket hoztak magukkal.”^{xxxvii} Az ünneplő ruha és a kokárda más beszámolókból is megjelenik, azonban a tudósítások hangvétele miatt itt ez is egészen más színben jelenik meg. A résztvevők énekléséről is mindegyik oldal beszámolt, azonban a cikkek hangvétele nagyban meghatározza, hogy ez hogyan tűnik fel. A tudósítás által ábrázolt hangulat (humoros, groteszk vagy éppen emelkedett, méltóságteljes) áthatja azokat az elemeket, amelyek egyébként hasonló megfogalmazásban tűnnek fel az egyes beszámolókból. A népdalok és a székely himnusz éneklése ezért az egész felvonulás groteszk hangulatát is jelképezheti, de egy ellentétes hangulatot árasztó cikkben annak emelkedettségét és méltóságteljesességét is kifejezheti. Néhány helyen azért a megfogalmazásban is érzékelhető volt a különbség:

*„A békemenet különböző dalokkal **szórakoztatja magát**. A repertoár változatos, felváltva éneklük a Himnuszt, a Szózatot, az A csitári hegyek alatt és a Gábor Áron rézagyúja című dalokat.”^{xxxviii} (Hír 24)*

*„A zászlókkal, mécsesekkel és fáklyákkal vonuló sokaságban a Himnusz, a Szózat, a Székely himnusz és a Nemzeti dal mellett időről időre **felcsendültek** népdalok, egyházi énekek és a Kossuth-nóta is.”^{xxxix} (Magyar Hírlap)*

Tehát a Magyar Hírlap és a Magyar Nemzet beszámolóiból egy békés, méltóságteljes, emelkedett hangulatú rendezvény képe rajzolódik ki, amelyet erőteljesen szembe állítanak az ellenzéki tüntetésekkel, kiváltképp a három héttel korábbi Operaháznál lezajlott megmozdulással. Ez egybevág a szervezők céljaival is, akik kifejezetten szembe akarták állítani a Békemenet hangulatát az ellenzéki tüntetés hangulatával. A többi médium beszámolójának hangvételében a Békemenet nem a méltóságteljesességgel és az emelkedettséggel kapcsolódik össze és nem is állítják szembe stílusában az Operaháznál lezajlott rendezvénnyel, azonban a békés jelleget mindössze egyetlen cikk vonja kétségbe. A hvg.hu számol be arról, hogy az ATV riportereit megdobálták a tüntetők, valamint sértegették és lehazaárulózták. A cikk itt megemlíti, hogy a szervezők mindeközben arról „szónokoltak, hogy a jelenlévő menet mentes a szélsőségektől, hiszen igazi demokraták”.^{xl}

Fontos megosztó elem még a Békemenet beszámolókkal kapcsolatban annak civil jellege. A Békemenettel szimpatizáló megszólalók és médiumok a Békemenetet mint civil rendezvényt jelenítették meg. A rendezvényen Orbán Viktor azért nem vállalta, hogy beszédet mondjon, mert ez egy civil rendezvény és a CÖF közleménye is a „civil tenger” feltámadásáról ír. A Békemenet után szinte az összes kormánypárti megszólaló kiemelte a rendezvény civil jellegét, ez szerepelt a Belügyminisztérium, valamint az EP képviselők közleményében is, Selmeczi Gabriella megszólalásában, valamint a menet egyik szervezője, Csizmadia László is „civil hadseregről” beszélt^{xli}. Több médium azonban kétségbe vonta a civil önszerveződést és számos olyan tényezőről beszámoltak, amely aláássa a rendezvény civilségét. A leggyakrabban előkerülő elem a tüntetők szervezett, fizetett utaztatása. A hvg.hu, az index.hu és a nepszava.hu is beszámolt a polgármesteri hivatalok buszairól, az Origo.hu pedig külön cikket is szentelt annak, hogy a Fidesz alapszervezeteinek és a polgári köröknek milyen szerepe volt az utazás megszervezésében. A Népszava beszámol egy házgondnok bejegyzéséről is, aki szerint a nagyváradi magyarok pénzt és ebédet kaptak a részvételért. A lap azt is megjegyezte, hogy a több tízezer fáklya is ingyenes volt. A Békemenet kormányzati hátszeleként jelenítik meg egyrészt a Belügyminisztérium közleményét, amellyel kapcsolatban több oldal is kitér arra, hogy ez meglehetősen szokatlan lépés egy kormányzati szervtől, a nol.hu és a hvg.hu pedig külön megemlékezik arról, hogy a köztvévén „rendkívüli kiadás” foglalkozott a Békemenettel, míg az Operaház tüntetéséről szóló beszámolójukban egyetlen ember sem volt látható. Több lap is feleleveníti, hogy a kormánypárti tüntetés Lázár János ötlete volt néhány héttel korábban és a hvg.hu arról is beszámol, hogy a külföldi szimpátia-megmozdulások sem csak kizárólag spontán akciók, hanem Semjén Zsolt nemzeti regiszter-ötletének testtüzeme lehet.

A Magyar Hírlap és a Magyar Nemzet ezzel szemben teljesen civil kezdeményezésként értelmezte a Békemenetet és többször is támadták az ellentétes értelmezéseket. A média-beszámolókra adott reakciók egyébként is fontos elemet töltöttek be a két oldal Békemenet-diskurzusában. Ez nem csoda, ha arra gondolunk, hogy a média a Békemenet-szervezők keretezésében is kiemelt szerepet töltött be, hiszen a megmozdulás kimondottan a nemzetközi nyilvánosság Magyarország-képe ellen, a külföldi médiumok „elfogult és félrevezető” híradásai miatt jött létre. A Magyar Hírlap erőteljesen támadta a magyar „baloldali” sajtót is, többször is hazugsággal vádolva azt, többek között a résztvevők becsült száma és a civil jelleg kétségbe vonása miatt (lefizetett tüntetők). A nemzetközi sajtótermékek reakcióiról szinte minden vizsgált oldal beszámolt, a többség az MTI összeállítására támaszkodva. A Magyar Hírlap és a Magyar Nemzet azonban erősen támadta ezeket a beszámolókat, hazugsággal vádolva őket. A nemzetközi nyilvánossággal a legerőteljesebben az mno.hu foglalkozott, amely olyan visszhangokról is beszámolt, melyek nem voltak részei az MTI tudósításának, valamint egy olyan Daily Mail cikkről is, amely szintén hazugsággal vádolja a nemzetközi lapokat. Egyébként a nemzetközi visszhang az index.hu szerint a rendezvényen is téma volt, az angol nyelvű feliratokra az egyik résztvevő szerint azért van szükség, mert többen azt terjesztették a nemzetközi sajtónak, hogy a Békemenet egy ellenzéki tüntetés és a nol.hu beszámolója szerint az Echo TV-n is arról beszéltek, hogy a nyugati sajtó kormányellenes tüntetésként számolhat be a menetről.

Az esemény egyik szervezője, Széles Gábor is reagált az esemény sajtóvisszhangjára, de ő a közmédiát, az MTV, a Duna TV és az MTI híradását bírálja, valamint a jobboldali médiát is, hogy csak az utolsó pillanatban csatlakoztak a kezdeményezéshez.

A jobboldali médiumokban több cikk és megjegyzés foglalkozott a határon túli szimpátiatüntetésekkel, nyilatkozatokkal, támogatásokkal, melyek a többi médiumban sokkal kisebb súllyal jelentek meg. Ezzel a megmozdulás nemzetközi aspektusát tovább erősítették. Összességében el lehet mondani, hogy a Magyar Nemzetben a nemzetközi aspektus jelent meg erősebben, míg a Magyar Hírlapban a belföldi vonatkozások voltak hangsúlyosabbak.

A Békemenet médiakonstrukciójának számos további elemére lehetne még kitérni, de terjedelmi okokból igyekeztem a legfontosabb jelentésekre, értelmezésekre és eltérésekre koncentrálni

3.1.3. Véleménycikkek a Békemenetről – rezonancia és legitimáció

A véleménycikkek vizsgálata során két markánsan eltérő diskurzus rajzolódott ki: egy kongruens, azaz a Békemenettel szimpatizáló (Magyar Nemzet és Magyar Hírlap, kuminszerint blog^{xlii}), valamint egy azzal szemben álló antagonistá diskurzus (HVG, Népszava, Népszabadság, Komment.hu^{xliii}). A két domináns diskurzus vizsgálatánál arra koncentráltam, hogy miként jelenik meg bennük a tárgyalt esemény, milyen jelentésekkel, szereplőkkel és kategóriákkal kapcsolódik össze. Másrészt az is fontos, hogy milyen politikai narratívák jelennek meg a Békemenettel foglalkozó cikkekben, azaz milyen politikai jelentésrendszerekbe ágyazódik bele a felvonulás és az milyen morális tartalmakkal és érzelmekkel kapcsolódik össze. Ezen kívül külön szempontként jelentek meg a diskurzusok kapcsolódási pontjai, egymásra utalásai. Ha elfogadjuk azt a gondolatot, hogy a politikában az egyes diskurzusok között küzdelem folyik a jelentések rögzítéséért, akkor fontos megnézni azt, hogy expliciten milyen pontokon támadják egymás valóságértelmezését az egyes szereplők és milyen retorikai legitimációs stratégiákat használnak fel saját verziójuk igazként való feltüntetésére.

Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a diskurzus minden azonosított eleme minden véleménycikk vagy médium esetében megjelenik. Azonban a két domináns diskurzuson belül a véleménycikkek között nem jelent meg küzdelem az egyes jelentések meghatározásáért, az írások mindig csak a szemben álló diskurzusra utaltak, így viszonylag egységes diskurzusokként kezelhetjük ezeket.

A Békemenettel szimpatizáló diskurzus bemutatását annak a politikai narratívának a bemutatásával szükséges kezdeni, amelybe a Békemenet beágyazódik. A politikai életben, információk és lehetséges értelmezések strukturálatlan tömegében különböző szereplők (politikusok, újságírók, véleményvezérek, szakértők stb.) igyekeznek rendet vágni. A narratívák a politikai világ „tényeiből” létrehozott értelmezések, melyek vezérfonalként szolgálnak a további politikai jelenségek értelmezésében is. Természetesen ehhez a „tényeket” is létre kell hozniuk, azaz a narratívában valamilyen szempont szerint sorba rendezett jelenségek tényszerűségét retorikai és/vagy morális igazolással kell ellátniuk. A narratívák a diskurzusok központi elemei, de természetesen maguk is diszkurzív folyamatok, dinamikusan változó eredményei. A Békemenet értelmezések mögött meghúzódó narratívák megismerésében vezérfonal lehet, ha arra koncentrálnunk, hogy a cikkek milyen politikai tényeket mondanak ki és azokat miként kapcsolják össze egymással. Ezt az eljárást követve a cikkekből kirajzolódik az a diszkurzív politikai narratíva, mely ebben a diskurzusban kijelöli a Békemenet politikai térben elfoglalt helyét, jelentéseit és értékelését.

A kongruens diskurzusban meglehetősen egységes politikai narratíva rajzolódik ki. Létezik egy törésvonal: vagyunk „mi” és vannak „ők”. A „mi” azokat jelenti, akik a

rendszerváltásban érdekeltek voltak („harminc-harmincöt százalék”)^{xliv}, a polgári és nemzeti Magyarország^{xlv}, akiknek értékei vannak, hitük és gondolataik. „Ők” azonban nem voltak érdekeltek a rendszerváltásban (1990-ben nem szavaztak, vagy szavaztak, de az állampárt utódjára), sőt az ő elődeik – a kommunisták – rekesztettek ki „minket” Európából^{xlvi}. A különbség a stílusban is látható, „ők” agresszívak, míg „mi” jóarcúak vagyunk és nemzeti és polgári habitussal rendelkezünk – amit igazol a Békemenet és az Operaháznál lezajlott tüntetés is. Erre a morális alapokon is létrehozott belső megosztottságra („két Magyarország”, „két részre szakadt ország”) épül rá a politikai megosztottság is. A nemzeti értékeket képviselő kormány, valamint a magánérdekeket szolgáló balliberális ellenzék. Európa ezen a ponton lép be a narratívába, az összekötő elem pedig a pénz. A magyar ellenzéket és Európát eszerint ugyanis a pénz és az általa diktált hatalmi érdek köti össze. Számos cikk Európát és a magyar ellenzéket a „pénz” fogalmával artikulálja együtt: „az uniós és hazai liberális korifeusok és a mögöttük álló pénzügyi körök”^{xlvii} „hogyan árulkodtak egy jót, természetesen hazugságokat és a valójában a nemzetközi pénzvilág érdekeikért dolgoznak”^{xlviii}. Európa mindig „velük” jött ki jobban^{xlix}, átvette a magyar ellenzék helyét^l és most a hazai ellenzékkel együtt avatkozik bele nyíltan hazánk belügyeibe^{li}. Ez a szövetség azonban nem pusztán a kormány ellen, hanem maga a nemzet ellen irányul. Büszkeségében sértették meg a nemzetet, képviselői elárulták a hazát a nemzetközi pénzvilág érdekeiért.^{lii} Az ország elleni támadásokat magánérdekek motiválják, a támadások hátterében az áll, hogy a nemzeti érdekeket védő kormány sértette a „pénzvilág” érdekeit. A pénz ebben a narratívában a morális rossz szerepét tölti be, mellyel szemben áll az „érték”, a „közös ihlet”^{liii} mint a morális jó. Az Európai Uniót a „pénzzel” azonosítják és azzal vádolják, hogy elveszítette korábbi értékeit, míg „mi” rendelkezünk értékekkel, hittel és „közös ihlettel”, amely összetart „minket”. A narratívának tehát ez az alapja: az értékekkel (néhol már spirituális jelentésekkel is^{liv}) rendelkező morális jó, azaz a nemzet áll szemben a „pénz” által irányított külső és belső ellenséggel, a morális rosszal, azaz a „balliberális” ellenzékkel és az értékeit vesztett Európai Unióval. Több helyen is megjelenik azonban, hogy ez a narratíva a „mi” európaiságát nem vonja kétségbe, sőt az európaiságot mint civilizációs-kulturális értéket érvényesebbnek tartja magára nézve, mint az Európai Unióra.

Ez a narratíva elsősorban a Magyar Hírlapban volt jelen, a Magyar Nemzet mindössze két véleménycikkben foglalkozott a Békemenettel és azokban a fentiekben bemutatott narratívának csak egyes elemei jelentek meg. Beszéltek a kormányt és Magyarországot ért túlzott támadásokról, arról, hogy belegázoltak a „magyar néplélekbe”,^{lv} valamint az értékeit vesztő Európai Unióra is történt utalás.

A Békemenet tehát ebbe a narratívába ágyazódik bele, ez jelöli ki értelmezésének határait. A megmozdulás egyrészt a magyar embereké, akik a nemzetért, a függetlenségért, szuverenitásért és a szabadságért vonultak az utcára. A hazáért érzett aggodalom és veszélyérzet szólított utcára tömegeket. Innen nézve tehát a tüntetés az országot bántó, méltatlanul viselkedő Európai Uniónak szól. Másrészt azonban a tüntetés szól a belpolitikai ellenzéknek is, ugyanis ez a tömeg a nehéz helyzetbe került, de a nemzeti érdekeket képviselő Orbán-kormány melletti kiállást is jelentette. Ezen a ponton lép be sok esetben az Operaháznál tartott ellenzéki tüntetés, mivel annak a súlyát gyengíti a „félmillió” Békemenet. Utóbbi azt bizonyítja, hogy az utca nem az ellenzéké.

Miként jelennek meg ebben a diskurzusban a Békemenet résztvevői? A leghangsúlyosabb jellemzőjük, hogy magyarok – határokon belülről és túlról, kiegészülve külföldi szimpatizánsokkal. A tudósításokhoz hasonlóan itt is megjelenik a menet civil és békés jellege, valamint a többször is hangsúlyozott méltósága – erősen szembeállítva az ellenzéki tüntetők agresszivitásával, „anyázásával”^{lvi}, öklörázásával és zászló égetésével^{lvii}. A résztvevők „jóarcú” emberek, nemzeti és polgári habitussal^{lviii} és finom, úri modorral^{lix}.

Azt is érdemes megnéznünk, hogy a Békemenettel szimpatizáló diskurzus milyen hatást és következményeket tulajdonít a tüntetésnek. Több helyen is leszögezik, hogy az ország előtt álló problémákon a Békemenet nem segített/segíthetett: nem lesz olcsóbb a kenyér^{lx} és nem lesz kisebb az államadóság sem^{lxi}. Érdemes megjegyezni, hogy ez az értelmezés elsőként az MSZP szóvivőjének, Török Zsoltnak a közleményében jelent meg („ettől a „tüntetéstől” sem lesz olcsóbb a megélhetés”), és az antagonista diskurzusnak is fontos eleme lett. A már említett erődemonstrációs értelmezés mellett („megmutattuk mennyien vagyunk (...) üzent a posztkommunistáknak, elvakult liberálisoknak, akik itthon és külföldön gyalázzák hazánkat”^{lxii}) a leggyakoribb értelmezés lényegében hatalomstratégiai. Orbán Viktor számára a nemzetközi szervezetekkel való tárgyalásokon fontos erőforrást jelenthet a stabil hátország felmutatása^{lxiii}, a Békemenet súlyt ad Orbán Viktor szavainak^{lxiv}. Ez egybecseng azzal az értelmezéssel, amelyet – mint korábban láttuk - maga a miniszterelnök is megfogalmazott videóüzenetében, valamint Giró-Szász András és Fricz Tamás is képviselt. A Békemenet képes lehet arra, hogy csillapítsa a Magyarország elleni Európai Unió támadásokat. Ezen kívül megjelenik azonban egy olyan értelmezés is, amely az ellentétes diskurzusban is markánsan jelen van: a Békemenet bizonyos értelemben kényszerít is jelent a kormány és a kormányfő számára. Ez az értelmezés visszautasítja a vádat, hogy Orbánért vonultak volna a tüntetők. Az őt éltető táblák csak a jogos és megérdemelt tisztelet jele, azonban e kiállítás után már a miniszterelnök sem táncolhat vissza, mert „ugyanazt várja tőle a polgári Magyarország”, valamint arra kényszeríti, hogy a pártharcokon felülemelkedve csak a nemzeti érdekeket képviselje.^{lxv} Tehát, míg az antagonista értelmezési keretben a Békemenet Orbán Viktor személye mellett állt ki, a kongruens diskurzus Orbán Viktor politikája melletti kiállásként értékeli az eseményt.

Végül azt is fontos megnézni, hogy a Békemenettel szimpatizáló diskurzus milyen pontokon kapcsolódik össze a másik oldal diskurzusával, mely jelentések meghatározása felett zajlik diszkurzív küzdelem. Már a tudósítások vizsgálatakor is láttuk, hogy jobboldali médiadiskurzusban kitüntetetten foglalkoztak az ellenzékiné tartott belföldi és a nemzetközi médiumok Békemenet-konstrukcióival. A véleménycikkek a tudósításokhoz hasonlóan hazugsággal vádolják a nemzetközi és ellenzéki médiumokat („Tényeket rugalmasan kezelő kormányellenes hazai és nemzetközi sajtó (...) Mindenki találgatta, hogy ki hogyan fogja elhazudni a méretét”^{lxvi}, „Szóval hazudtok kollégák, mert mást nem tudtok tenni.”^{lxvii}). Ez azt is jelenti, hogy ez a diskurzus a sajátjától eltérő Békemenet-értelmezést nem tartja legitimnek, hiszen a hazugság szándékosan állít valótlanúságot, azaz a kongruens értelmezés tényeit nem veszélyeztetik a valóság alternatív magyarázatai, hiszen a prezentált eltéréseket nem őszinte meggyőződés, eltérő észlelés vezérli, hanem a hazugság mögött meghúzódó pusztán érdek.

A hazugság vádját elsősorban a Békemenet résztvevőinek számára vonatkozó becslésekkel kapcsolatban merül fel, de előkerül arra az állításra vonatkozóan is, hogy a résztvevők pénzt kaptak megjelenésükért, valamint, hogy több esetben is idősekként

prezentálták őket. A nol.hu oldalon megjelent egy cikk, melyben a szerző a Belügyminisztérium 400 ezres becslését vitatja és a menetről rendelkező információk alapján kiszámolja, hogy összesen hány ember lehetett reálisan jelen a rendezvényen.^{lxxviii} Bayer Zsolt a Magyar Hírlapban konkrétan erre a cikkre reagált, szintén számokkal és érvekkel vezetve le a résztvevők számára vonatkozó saját álláspontját, közben kitérve „baloldali sajtóban” megjelenő többi „hazugságra” is.^{lxxix}

A Magyar Hírlapban egy másik véleménycikk^{lxxx} is kifejezetten a Békemenet médiavisszhangjával foglalkozott, szintén a számokat, a fizetett részvételt és a „nyugger”-ezést emelve ki. Ebben a cikkben is történik utalás a nemzetközi médiavisszhangra, de Kumin Ferenc a Hír24 oldalán megjelenő bejegyzése^{lxxxi} kifejezetten az Al Jazeera tudósításával foglalkozott és azt a csatornát tulajdonló állam politikai berendezkedésével igyekezett delegitimálni.^{lxxxi}

Az antagonista diskurzus elsősorban a Népszava és a Népszabadság, valamint a HVG oldalain megjelenő véleménycikkekből rekonstruálható, az Index.hu és az Origo.humindössze egy-egy véleménycikket osztott meg az oldalán. Ez utóbbiak inkább elemzőbb jelegűek, néhány elemükben mégis ehhez a diskurzushoz kapcsolhatóak. A hvg.hu oldalán megosztott négy véleménycikkéből három különböző blogok bejegyzési voltak (Fent és Lent; Szuverén; Re:blog), de mivel a hírportál hírei között megjelentek, ezért ezek a cikkek is a minta részét képezték.

A diskurzus gerincét adó politikai narratíva korántsem annyira mindent átfogó és egységes, mint a Békemenettel szimpatizáló diskurzusban, de belső értelmezési küzdelmek a vizsgált cikkek között ebben az esetben sem váltak láthatóvá. A narratíva fontos eleme az Európai Unió, valamint az ahhoz fűződő viszonyunk értelmezése, azonban a középpontjában mindenekelőtt maga a miniszterelnök, Orbán Viktor valamint kormánya áll. Az értelmezés szerint Orbán Viktor kormányzása épülő diktatúra^{lxxiii}, diktatórikus irányt vett rendszer^{lxxiv}, mely veszélyezteti a sajtószabadságot, valamint szegényellenes politikát folytat. Gazdasági értelemben is súlyos helyzetben van az ország^{lxxv}, emelkednek a benzinárak, csökken a forint árfolyama^{lxxvi}. A kormány kommunikációjában a problémákat folyamatosan külső és belső ellenségeknek (válság, „elmúlt nyolc év”, Gyurcsány, Európai Unió stb.) tulajdonítja, így elkeni saját felelősségét^{lxxvii} és ugyanakkor összefogja saját táborát^{lxxviii}. Mindeközben összekacsint a szélsőjobboldallal, hiszen kiszolgálja a Jobbik igényeit, alig tesz valamit a szélsőjobboldali félkatonai csoportokkal^{lxxix}, és az egyik cikk a Fidesz politizálási stílusát is együtt említi a Jobbikéval, melyet a 2002 óta gerjesztett „politikai gyűlöletspirál” jellemez.^{lxxx} Az EU ellenességben is egy platformra helyezik a Jobbikkal^{lxxxi}, táborának EU-ellenességét azonban maga Orbán Viktor táplálja megnyilatkozásaival.^{lxxxii}

Ezen a ponton lép be a narratívába az Európai Unió. A vizsgált véleménycikkek egyöntetűen állítják: az Európai Unió – szemben a jobboldali értelmezéssel – nem Magyarországot támadja, hanem kizárólag az Orbán-kormányt és annak politikáját. Sőt, még ennél is tovább mennek: az EU támadásai éppen hogy az ország érdekét szolgálják. Az EU értékek mellett áll ki, úgy mint: kapitalista piacgazdaság, liberális jogállam, plurális demokrácia^{lxxxiii}. Az EU értünk aggódik, a mi érdekeinket szolgálja azzal, hogy ezen értékek érvényesítését várja el a kormánytól.^{lxxxiv} „Saját hülyeségünkötől” véd meg - annak ellenére is, hogy Magyarország számára semmit sem tud nyújtani.^{lxxxv} Tehát, míg az előző narratívában az Európai Unió az „érdek” fogalmával artikulálódott együtt és került szembe a „magyarok” által képviselt „értékekkel”, ez a narratíva éppen

ellenkezőleg konstruálja meg az Európai Uniót. Az Európai Unió lép fel az értékek nevében a saját hatalmi érdekeit szolgáló Orbán-kormány ellen. A narratívában tehát a morális jót az Európai Unió és az általa képviselt értékek jelentik, míg a morális rossz a diktatórikus irányba elmozduló, saját hatalmi érdekeit szolgáló Orbán-kormány.

Orbán Viktor szabadságharcot hirdetett és ezzel törzsbázisát is az EU ellen hangolta, azonban a gazdasági szükségszerűség miatt végül feladta azt. A kormány 2011 végén elővigyázatossági hitelért folyamodott az IMF-hez, majd 2012 elején konszolidációt hirdetett meg a miniszterelnök. A narratíva szerint ez azt jelenti, hogy a meghirdetett szabadságharc kudarcot vallott.^{lxxxvi}

Ebbe a narratívába simul bele a Békemenet értelmezése is. A cikkek nagy része azzal indít, hogy leszögezi, látványosan sikeres volt a rendezvény. Még azt is elismeri néhány szerző, hogy talán a rendszerváltás óta legnagyobb tömegtüntetés volt a Békemenet.^{lxxxvii} Érvelésük szerint a szervezők célja az volt, hogy minél több ember vegyen részt a tüntetésen, többen, mint a kormányellenes rendezvényen és mivel ez teljesült is, ezért ebből a szempontból a siker tagadhatatlan. Az előzetesen megállapított sikert azonban több hiteltelenítő eszközzel is igyekeznek tompítani. Az egyik ilyen eszköz konkrétan a „sokaságra” vonatkozik. Egyrészt – bár mérsékeltebben, mint a tudósításokban – jelen van a számok körüli vita, leginkább százezres tüntetésként írnak a cikkek a Békemenetről, korábban pedig már említettem azt a Népszabadság cikket is, amely a rendelkezésre álló információk alapján kísérelte meg kiszámolni a résztvevők lehetséges számát.^{lxxxviii} Megjelenik az az értelmezés is, hogy a tüntetés egyrészt komoly kormányzati hátszelet élvezett, másrészt pedig maguk a tüntetők a részvételükért juttatásban részesültek, de legalábbis az utaztatásuk költségmentes volt. A kormányzati hátszélre a Belügyminisztérium „hatvanas évekbeli sajtószöveg”^{lxxxix}-ét és a közmédia tudósítását^{xc} hozzák fel példaként. A tüntetés anyagi vonzataira több cikk is kitér. Van, amelyik a „mostani helyzetből rengeteg pénzt és előnyt élvező oligarcharéteg”^{xci} - hez köti a rendezvényt, valamint gazdag vállalkozókkal, akiknek a „harács” védelme megér ennyit.^{xcii} A határon túli magyarok részvételét az egyik cikk úgy mutatja be, mint „idillikus városnézés”, amelyért még talán pénzt is kaptak, miközben a „cirkusz” nem az ő bőrükre megy.^{xciii}

Az is megjelenik a cikkekben, hogy a résztvevők létszáma a Fidesz-kormány támogatottsága és újraválasztási szempontjából nem is fontos, hiszen nem azok számítanak, akik ott voltak, hanem éppen azok, akik nem voltak jelen, de 2010-ben a Fideszre szavaztak.^{xciv} A többség ugyanis nem volt jelen a meneten és a többség nem támogatja a kormányt – ezt „minden tény és szám bizonyítja”.^{xcv} Itt példaként megjelennek a 2002-es választások, amikor szintén sok embert tudott az utcára szólítani a Fidesz, a választásokat mégis elvesztette.^{xcvi}

Több cikk is emlékeztet arra, hogy a kormány melletti tömegtüntetések valójában a diktatúrák sajátossága (Pl.: Sztálin, Rákosi, Észak-Korea)^{xcvii}, így nem állja meg a helyét az az értelmezés, miszerint a Békemenet azt bizonyította, hogy demokratikus a kormány (pl.: Fricz Tamás). Tehát több értelmezés is rendelkezésre áll ebben a diskurzusban, hogy a Békemenet tömegének súlyát valamilyen szinten gyengítsék. A diskurzusban azonban a résztvevők konstrukciója is eléggé markánsan jelenik meg, amely szintén alkalmas a Békemenet jelentőségének csökkentésére.

A tudósítások vizsgálatánál láttuk, hogy a résztvevőkre erőteljesen fókuszáltak a Békemenettel szemben álló médiumok és inkább a negatív jellemzőiket domborították

ki – ami összhangban áll a tiltakozás paradigmával. Jellemző volt a groteszk elemek megjelenítése, valamint a szélsőséges elemek kihangsúlyozása és a tüntetőket gyakran főleg idősekként prezentálták. A vizsgált cikkekben a Békemenet generációs jellegű értelmezése egyáltalán nem jelent meg^{xcviii} (bár mint láttuk a Békemenettel szimpatizáló diskurzusban többször is előkerült sérelemként a „nyuggerezés”), a szélsőségességre is csak egy helyen volt utalás^{xcix}, valamint az egyik szervező, Bayer Zsolt kapcsán jelent meg a rasszizmus vádja.^c

A résztvevőket a véleménycikkekben megjelent értelmezések szerint leginkább a vakhit, a fanatizmus jellemzi. Valamint a tudatlanság, hiszen nem veszik észre, hogy a Békemenet elkésett, Orbán Viktor épp azt „készül feladni az EU és az IMF előtt”, ami mellett a menet harcosan kiállt^{ci}, senkinek nem tűnik fel, hogy a miniszterelnök „honvédelmi politikája” már kapitulált^{cii}. Ez is mutatja azonban, hogy a kiállítás igazából Orbán Viktornak, az ő személyének, sőt „személyi kultuszának”^{ciii} megerősítéséről szól. A résztvevőket „ideológiai lózungok és frázisok hazugságaival becsapták”^{civ}, elszenvedőjük a kormányzati propagandának^{cv} és igazából kizárólag a „vezérük”, „spirituális vezetőjük”^{cvi} mellett meneteltek, annak festett arcképét hordozva^{cvi}. Tehát ahogyan a diskurzus alapját adó narratívában, úgy a tüntetőknek tulajdonított motivációkban is Orbán Viktor személye áll a középpontban. Vezérként, vezetőként jelenítik meg, akit tudatlan, de fanatikus tömeg támogat és vonul fel érte (nem pedig az országért – ahogyan a másik diskurzusban láttatják a felvonulókat). A tüntetéssel kapcsolatos gyakori értelmezés ezért a meghasonulás: a megmozdulás EU ellenes jellege („Nem leszünk gyarmat!”, „EU=CCCP” feliratok) szemben áll a ténnyel, hogy Orbán Viktor éppen hitelért folyamodik a nemzetközi szervezetekhez. Azaz aki (Orbán Viktor) mellett tüntettek az éppen attól „kunyaerál” pénzt, aki ellen tüntetnek (EU-IMF) a résztvevők.^{cvi}A narratíva alapját is az képezte, hogy a valós helyzetet a kormány kommunikációval fedi el, a Békemenet résztvevői pedig lényegében ennek a kommunikációnak az áldozatai. Ahogy a kongruens diskurzusban a saját csoport egyfajta erkölcsi felsőbbrendűsége jelenik meg a másik csoporttal szemben, ebben a diskurzusban – a másik csoport becsaphatóságának, megvezetettségeinek hangsúlyozásán keresztül – a saját csoport szellemi felsőbbrendűsége tűnik elő.

Milyen hatása és következményei vannak a tüntetésnek? Egyrészt semmi sem változott^{cix}, miközben a problémák megmaradtak^{cx}. Rövid távon magabiztosságot adhat a kormánypárti politikusoknak, de a nemzetközi szervezetek az értékek mellett állnak ki, így számukra lényegtelen, hogy mennyien támogatják a kormányt, így nem jelent segítséget a velük való tárgyalásokon a Békemenet.^{cx} Emellett viszont Orbán Viktor nehéz helyzetbe kerül, mert a támogatóiban általa létrehozott EU-ellenesség mellett nem lesz könnyű dolga, ha tárgyalni akar az Unióval, ezért kettős beszédre kényszerül.^{cxii} Összességében tehát elmondható, hogy bár látszólag sikeres volt a Békemenet, valójában nem változtat az erőviszonyokon, sőt még nehéz helyzetbe is hozza a kormányfőt.

Végül itt is érdemes megemlíteni azokat a pontokat, amelyeken keresztül az antagonista diskurzus kapcsolódik a kongruens diskurzushoz. Már említést tettem arról, hogy ez a diskurzus vitatja azokat a kijelentéseket, miszerint a Békemeneten részt vevő tömeg azt jelentené, hogy Magyarországon nincsen diktatúra, valamint, hogy a többség a kormány mögött állna. Emellett többször is megjelenik a kongruens diskurzus alapját adó narratíva, miszerint a belföldi ellenzék és a nemzetközi szervezetek együtt támadják Magyarországot a pénz érdekeinek szolgálatában. Ezt többnyire gúnyos és ironikus hangnemben mutatják be, mint például az a cikk, mely ezt a gondolkodást mesebeli

lényekkel, gonosz manókkal átszőtt mondavilágként prezentálja.^{cxiii} A másik csoport gondolkodásának nevetségessé tételével ismét annak szellemi alacsonyabb rendűségét próbálják demonstrálni.

3.1.4. Az első békemenet értékelése

A koopmans-i fogalmak felől nézve az első békemenet rendkívül sikeres volt. A számlogika alapján szervezett tüntetés láthatósága rendkívül nagy volt, erős rezonanciát ért el, mind politikusok, mind a vizsgált médiumok véleménycikkei sokat foglalkoztak az eseménnyel, legitimitása pedig átlagosan közepesnek tekinthető, hiszen az egyik oldal erős szimpátiája és a másik oldal hasonló mértékű unszimpatia övezte, komoly vitákat generálva a megszólalók között. A tudósításokban a tiltakozás paradigma keretezés-eszközei sokszor megmutatkoztak a Békemenettel nem szimpatizáló médiumokban, azonban a rendezvény el tudta kerülni, hogy erőszakos vagy drámai jelenetek elvonják a figyelmet a fő üzenetről. Az üzenet képes volt rezonálni a nyilvánosságban, a Békemenettel nem szimpatizáló médiumok az eseménnyel foglalkozó cikkeikben komolyan foglalkoztak az Európai Unió és Magyarország viszonyával – ez köszönhető annak is, hogy a politikai kontextus miatt egyébként is uralkodó téma volt a nyilvánosságban, azaz a diszkurzív-lehetőség struktúra adott volt a Békemenet számára. A kongruens diskurzus véleménycikkei és tudósításai sokat foglalkoztak a témával és a szervezők kollektív cselekvés keretezését és önértelmezését jelenítették meg a cikkeikben is. A véleménycikk vizsgálatából azonban kiderült, hogy egészen eltérő diskurzusokba és narratívákba ágyazódott be a Békemenet, ezért egymástól nagyon különböző jelentéseket is kapott. A méltóságteljes, békés, nemzet- és kormány melletti civil kiállás szembe került az EU-ellenes, Orbán-fanatista, megvezetett és buszokkal szállított tüntetés képével. Egy biztos: az esemény komoly hatás gyakorolt a politikai diskurzusra.

3.2 A második Békemenet – 2012. március 15.

3.2.1. A tüntetés önértelmezése

Egy hónappal a Békemenet után Bayer Zsolt, Bencsik András és Csizmadia László bejelentették, hogy létrehozzák a Békemenet 2012 Egyesületet. Bayer Zsolt már ekkor arról beszélt, hogy várhatóan március 15-én újabb Békemenetre kerülhet sor, majd március 6-án Bayer és Bencsik András hivatalosan is meghirdették a második Békemenetet. A március 15-i Békemenet önmeghatározásának vizsgálatában az ezen a két sajtótájékoztatón elhangzottakat vettem figyelembe.^{cxiv}

Az egyesületté alakulást bejelentő sajtótájékoztató az első Békemenet értelmezése volt a kiindulópont. A január 21-i eseményt egyértelműen sikerként értékelték, hiszen „négy újságíró és pár civil szervezet hívására 400 ezer ember ment ki az utcára” a kormány támogatása érdekében. A tüntetést Bayer Zsolt „szívet melengető”-nek nevezte, amelybe nem lehetett belekötni, azonban a Békemenet körül a sajtóban zajló „harcokra” is kitért. Egyrészt a „számháború”-t említette, ahol retorikai eszközként az Operaháznál korábban zajló ellenzéki tüntetésen becsült számokat használta fel, hiszen a két eseményen részt vevők száma közötti különbség már csak azért is összevethető, mert a Békemenet is érintette az ellenzéki megmozdulás helyszínét. A Békemenettel szemben álló diskurzusból azzal az értelmezéssel szállt még szembe, mely szerint kormánypárti tüntetések a diktatúrák sajátosságai és ezért Észak-Koreával állítják párhuzamba Magyarországot és a Békemenetet. Bayer ez ellen úgy érvelt, hogy egyrészt az álláspont képviselőit minősítette („hülyének lenni a legkönnyebb”^{cxv}), másrészt pedig ellenpéldát

állított, és ahhoz kapcsolta a Békemenetet. Ez az ellenpélda pedig az 1968-as párizsi kétfélmillió De Gaulle párti tüntetés, mely éppen az 1968-as diáklázadások ellen lépett fel. Az 1968-as diáklázadók, köztük az ebben az esetben is külön megnevezett Daniel Cohn-Bendit egyébként is gyakran a Békemenet diskurzusa által elítélt jelenlegi európai baloldali elit szellemi előzményeként, vagy éppen annak szimbólumaként jelenik meg.

Csizmadia László az első Békemenetet Európának szóló üzenetként jelenítette meg, amely szerinte sikeres is volt, hiszen „Európa vezetői most mentik féltve őrzött helyzetüket. Magyarország úgy tűnik veszélyes lesz, mert komolyan veszi a népfelség elvét”. Bencsik András is elsősorban európai kontextusban értékelte az első Békemenetet. A Békemenettel szemben álló diskurzusban erősen megjelent az az értelmezés, miszerint a résztvevők megvezetett, nem gondolkodó emberek voltak. Bencsik és Csizmadia ennek ellenkezőjéről beszélnek, amikor kiemelik, hogy a Békemenet „gondolkodó állampolgárok”-at szólított meg, valamint, hogy a mozgósítás annak volt köszönhető, hogy az résztvevők „átlátnak a szitán”. Az ellentétes diskurzussal ez csak impliciten száll szembe, hiszen nem emeli ki a saját értelmezésével ellenkező nézeteket, ahogy azt Bayer Zsoltnál láttuk.

A sajtótájékoztatón az első Békemenet értékelésén túl megjelenik a Békemenet-diskurzus háttérét adó narratíva, a Magyarországot és nemzeti érdekeket védő kormányt igazságtalanul támadó Európai Unióról, mely a „pénzbirodalom urai, a spekulánsok és multik” érdekeit képviseli. A támadások és Európa ideológiai háttere is megjelenik a narratívában, amikor Bencsik András „marxista ellenforradalomról” Csizmadia pedig „liberálszocializmusról”, „szivárványos jelképet viselőkről” és a pénzügyi fertőzéstől beteg Európáról beszél. Magyarország szuverenitása és szabadsága elleni támadással szemben áll a „magyar néplélek”, 1956 szelleme és a kuruc ellenállás – ez utóbbi kapcsán azonban Bayer Zsolt azonnal el is határolódik a kuruc.info portáltól, ami ismét a szemben álló diskurzus, a Békemenet szervezőit szélsőjobboldali hovatarozással vádoló értelmezésének implicit ellenpontjaként tűnik fel. A narratívát erősítő és mozgósító új elem az Európai Bizottság javaslata, mely alapján befagyasztnák a Magyarországnak juttatott kohéziós támogatásokat a túlzottdeficit-eljárás ajánlásainak nem teljesítése miatt, amely a narratíva szerint a Magyarországgal szembeni kettős mérce iskolapéldája. Ez beemeli a Békemenet önmeghatározó diskurzusaiba az EU-ból való kilépés lehetőségét is (Bayer szerint, ha az EU valóban megvonja a támogatást, akkor „el kell kezdeni gondolkodni arról, kilépünk-e”).

Már ezen a sajtótájékoztatón is megjelenik, hogy az egyesületi forma célja a kelet-közép európai szervezetekkel való összefogás, azaz a Békemenet nemzetközi jellegének erősítése. Március 6-án, amikor Bayer Zsolt és Bencsik András bejelentette az újabb Békemenetet, arról is beszéltek, hogy több ezer lengyel tüntető fog érkezni, amely szintén a nemzetközi jelleg erősítését jelenti. Bencsik ki is jelentette, hogy reményei szerint a Békemenet „szellemisége” kilép a Kárpát-medencéből és európai ügyé válik. A mozgalmakutatás egyébként egyre nagyobb figyelmet fordít a transznacionális mozgalmakra, tiltakozásokra. A Békemenet a mozgalom domesztifikációját kíséri meg (lásd: Szabó, 2009: 50-51), az Európai Unióval kritikus mozgalom nemzetközi kiterjesztését.

A mozgósításhoz szükséges igazságtalanság keretét ismét a Békemenet-narratíva, és annak Európai Unió eleme biztosítja („körül nem írható gazdasági, pénzügyi hatalom” próbálja megnyirbálni Magyarország szabadságjogait”). A narratívát azonban a „rabok

legyünk, vagy szabadok” jelszón keresztül összekötötték a március 15-i ünnepség apropójával és a nemzeti szabadságot fenyegető külső erők 1848-as párhuzamával. Új elemként jelenik meg a sajtótájékoztatón az „eszement EU-ellenesség” is, amellyel Bayer szerint Vona Gábor Jobbik pártelnök próbálja megnyerni a választókat, amikor nyílt levélben szólította fel a Békemenet szervezőit, hogy álljanak az europaktum elleni népszavazási kezdeményezés mögé. Ezáltal a Békemenet EU-kritikáját a szervező a másik irányban is lehatárolta, elítélve a Jobbik által képviselt „EU-ellenességet”.

Bár mint látható a tervezett második Békemenet szellemiségében, hívószavaiban és céljaiban nem sokat változott az elsőhöz képest, technikai elemeiben jelentősen más jelentéseket hordozott a január 21-i eseményhez viszonyítva. Az előzőnél jóval rövidebb úton tervezett Békemenet a lengyel résztvevőkkel való találkozás után ismét a Kossuth térre vonul, ott azonban a központi állami ünnepséghez csatlakoznak, ahol Orbán Viktor fog beszélni. Orbán Viktor azonban nem a Békemenet felszólalója, hanem az állami ünnepségé, tehát a Békemenet lényegében a Kossuth térre érve véget ér, hogy ott beolvadjon az állami ünnepségbe. A tudósító médiumok is így vázolták fel az eseményeket és a Kossuth téri ünnepségen részt vevőket nem a Békemenet tagjaiként jelenítették meg – nem úgy, mint az első Békemenet esetében, amikor a Kossuth téren a menet érkezésére várakozó tömeg a Békemenet résztvevőjeként jelent meg. Ennek azért van jelentősége, mert az Orbán Viktor beszéde miatt a nemzeti ünnepen utcára vonulók között egy halvány határvonal válik megjeleníthetővé, a „békemenetesek” és az egyéb kormánypárti ünneplők között.

Másrészt azt is meg kell jegyezni, hogy a nemzeti ünnepen való megjelenés jelentősen különbözik attól, amikor pusztán egy adott cél miatt vonulnak utcára tüntetők. Nemzeti ünnepeink komoly aktuálpolitikai jelentőségre tettek szert az elmúlt években és az utcára vonuló tömegek is általában adott politikai szereplők vagy célok iránt érzett szimpátiájuk kifejezésekként vesznek részt a rendezvényeken, amelyek sokszor nem is ünnepi megemlékezés, hanem tüntetésként vannak meghirdetve. Március 15-én a legnagyobb tömegeket megmozgató ellenzéki civil mozgalom, az Egymillióan a magyar sajtószabadságért (Milla) is tüntetést szervezett, de a Demokratikus Koalíció, valamint a Jobbik is tömegrendezvényt tartott és sor került egy szélsőjobboldali demonstrációra is „Rendszervágás” néven. Ez egyrészt azt jelentette, hogy a Békemenet nem tarthatott számot akkora médiafigyelemre, mint január 21-én, valamint azt is, hogy saját rendezvénye a városban tartott többi rendezvényhez lesz viszonyítva, azokkal együtt artikulálva. Így bár a hivatalos megszólalásokban a korábbi menethez képest még hangsúlyosabbá vált a Békemenet nemzetközi jellege a belpolitikai jelentőséghez viszonyítva, a szervezés körülményei mégis ez utóbbit erősítették.

3.2.2. Médiatudósítások és véleménycikkek a Békemenetről

Ahogy azt várni lehetett, a vizsgált médiumokban jóval kisebb figyelem irányult a Békemenetre, mint két hónappal korábban és nem is vették körül olyan éles viták, mint januárban. Az ünnepről szóló beszámolók leginkább az intézményes megszólalókról tudósítottak, így Orbán Viktorról, Vona Gáborról, Gyurcsány Ferencről, valamint az Esztergomban beszélő Mesterházy Attiláról. Ezen kívül a lengyelek jelenlétét is élénk figyelem követte, akiket bár sokszor artikuláltak együtt a Békemenettel, a legtöbbször nem annak részeként tekintettek rájuk. A kormánnyal nem szimpatizáló médiumok kiemelten foglalkoztak még a Milla-tüntetéssel is. Az utóbbi mellé szervezett Rendszervágás tüntetésre, valamint a két tüntetőcsoport közötti összeszólalkozásra is nagy figyelem összpontosult, csakúgy, mint a szélsőjobboldali tüntetők Bank Centerbe

való behatolására. Természetesen a Békemenetről is szinte minden médium beszámolt, de az említett eseményék általában nagyobb hírértékkel rendelkeztek.

A résztvevők számáról ezúttal nem alakult ki komolyabb vita, általában többezres vagy többtízezres tömegről írnak az egyes orgánukok, és az Index.hu meg is jegyzi, hogy nem voltak olyan sokan mint januárban. Az MTI a Kossuth-téren részt vevők számát 250 000 főre becsülte, amelyet a Népszava 100-200 ezer főre tett.

Az antagonista diskurzusban ismét megjelennek a rendezvény civil jellegét megkérdőjelező utalások. Az MSZP közleményben írt arról, hogy a kormánypárti tüntetés szervezettsége, annak állami programokkal való egybeesése és a lengyel tüntetők szervezett demonstrálása felveti a közpénzek felhasználásának gyanúját. A Népszava és az Origo.hu azt is kiemeli, hogy a lovas huszárok, akik felvezették a menetet, az állami ünnepséghez tartoztak. Utóbbi portálnak egy lengyel tüntető az anyagiakkal kapcsolatos kérdésre beszámolt arról, hogy kapcsolatban álltak a magyar kormánnyal, de a legtöbb segítséget a Civil Együttműködési Tanácskozástól kapták. A Népszava ezenkívül beszámolt olyan lengyel zászlót cipelő tüntetőkről is, akik magyarul beszéltek.

Ebben a diskurzusban ismét kiemelten foglalkoztak a tüntetőkkel, valamint az általuk hordozott feliratokkal, táblákkal. Ismét megjelent a humoros hangvétel, a groteszk elemek kihangsúlyozása. A lengyel menet és a Békemenet találkozásakor a lengyelek és magyarok közötti „heves érzelmi kitöréseket” az Index.hu „jobboldali Love parade”-hez hasonlítja.^{cxvi} Az Origo.hu beszámolt egy tüntetőről, aki arcon csókolta neki kérdést feltevő tudósítót, mivel azt hitte, hogy az az unokaöccse, valamint egy nőről is, aki egy hatalmas botra tűzött kokárdáját egy régi Orbán Viktor képpel díszítette.

A Békemenet résztvevőinek Orbán Viktorhoz fűződő érzelmei is gyakran részét képezték a tudósításoknak, a leggyakrabban humoros hangvétellel fűszerezve. Ez ahhoz a korábban bemutatott értelmezéshez illeszkedik, miszerint a Békemenet résztvevői Orbán Viktor fanatikus hívei, és ezt a jellemzőt gyakran mentális képességekkel, pontosabban butasággal és ostobasággal párosítják. Az Orbán Viktort éltető feliratokról, képekről és skandalásról mindegyik médium beszámolt, de a tudósításokban gyakran idéztek egyes tüntetők Orbán Viktorral kapcsolatos véleményét is. Ez különösen a rendezvényről közzétett videókban volt jelen. Az egyik ilyen videót a nol.hu például azzal a bevezető szöveggel ajánlja az olvasóknak, hogy a „tanulságos” beszélgetésben a Békemenet résztvevői közül szólítanak meg „egyszerű Orbán-rajongókat”, ami által beleláthatunk egy „politikával felszínesen foglalkozó átlagjobboldali gondolkodásába”.^{cxvii} Az „Orbán-rajongás” tehát ebben az esetben is tájékozatlansággal, tudatlansággal párosul.

A második Békemenet beszámolóiban is megjelenik a résztvevők korosztályi alapon történő azonosítása, azonban jóval ritkábban, mint a január 21-i esemény kapcsán. Az Origo.hu arról ír, hogy bár minden korosztály képviselteti magát, de többségben vannak az idősek. A lap arról a „Secure Orbán = Secure Pension” táblát tartó idős résztvevőről is beszámolt, aki arról beszél a tudósítóknak, hogy azt akarja megüzenni a „Nyugatnak”, hogy a nyugdíjasok Orbán Viktor mellett állnak és bár sokan elfordultak a miniszterelnöktől, a nyugdíjasok, akik „szarért-húgyért felépítették ezt az országot” kitartanak a kormányfő mellett.^{cxviii} A szélsőjobboldallal vont párhuzamok azonban az első Békemenettől eltérően ezúttal nem jelentek meg a beszámolóokban. Ez az értelmezés korábban egyrészt Bayer Zsolt szervező személye kapcsán jelent meg, akit gyakran vádoltak antiszemitizmussal és rasszizmussal. Mint láttuk a második Békemenet előtt

tartott mindkét sajtótájékoztatón volt olyan megjegyzése Bayernnak, amellyel a szélsőjobboldalt támadta (kuruc.info, majd Jobbik és Vona Gábor), tehát minden bizonnyal tompítani próbálta ezt a vádat. Azonban a szélsőjobboldali elemekre való koncentráció elmaradásában talán még nagyobb szerepet játszott az, hogy a Békemenettel egy időben két olyan rendezvényre is sor került a városban, melyekre szélsőjobboldaliként tartanak számon a politikai diskurzusok (Jobbik gyűlés, Rendszervágás).

Az EU-kritika a vizsgált diskurzus Békemenet-beszámolóiban háttérbe szorult. Bár az internetes oldalak beszámoltak EU-ellenes táblákról, feliratokról, azonban ezen túl inkább az Orbán Viktorhoz fűződő érzelmekkel foglalkoztak és a résztvevőket is főleg erről kérdezték. Meg kell azonban jegyezni, hogy a tudósítások, bár nem a Békemenet részeként, de kiemelten foglalkoztak Orbán Viktor beszédével, amely elsősorban az Európai Unióról szólt és a már bemutatott Békemenet-diskurzus számos eleme megjelent benne, valamint külön is köszönetet mondott a Békemenetnek és át is vette a január 21-i esemény „Nem leszünk gyarmat!” szlogenjét.^{cxix}

Végezetül azt is meg kell jegyezni, hogy a március 15-i történések követő héten nagyon kevés cikkben jelent meg a Békemenet, és akkor is inkább a január 21-i Békemenetre utalva. Egyetlen Népszava cikk volt, amely kifejezetten a március 15-i Békemenet kapcsán jelent meg. Tehát azt láthatjuk, hogy a Békemenettel nem szimpatizáló médiumokban a Békemenet rezonanciája nagyon alacsony volt, szemben a januári menettel, amikor számos cikk foglalkozott még utólag is a Békemenettel.

Az első Békemenet után a vizsgált médiumok közül a Magyar Hírlap és a Magyar Nemzet online tartalmát azonosítottam úgy, mint a Békemenettel szimpatizáló, kongruens diskurzus hordozói. A második Békemenet kapcsán azonban ez a helyzet megváltozott. A Magyar Hírlap kapcsán ugyanis egy olyan, a tüntetéssel kapcsolatos médiastratégiának lehetünk tanúi, amellyel az első Békemenet kapcsán még nem találkoztunk – ez pedig az esemény elhallgatása. A március 15-i eseményekkel se a történések napján, sem pedig az azt követő héten nem foglalkozott a lap, sőt meg sem említette, hogy sor került volna Békemenetre. Ez a leglátványosabban a lengyel résztvevőkről szóló beszámolóban jelent meg, ugyanis, amíg a többi médium szerint a Lánchíd budai hídfőjénél a lengyelek a Békemenethez csatlakoztak, addig a Magyar Hírlap tudósításában „az őket hatalmas tapssal fogadó magyarokhoz”.^{cxx} Az esemény előtt még március 7-én arról számolt be a lap, hogy március 15-én „újabb békemenetet szerveznek a januári demonstráció szervezői”^{cxxi}, leírva annak részleteit, a lengyelek részvételét és célját, majd 14-én is írt a programok között az „újabb békemenet”-ről, az egyesületté alakulásról azonban nem számolt be. Ez eléggé meglepő volt^{cxxii}, hiszen az első Békemenet előtt a Magyar Hírlap nagyon aktívan tudósított az eseményekről és annak előkészületeiről is. Ennek magyarázatához némileg ki kell lépni a kutatás módszertani kereteiből. Az első Békemenet egyik fő szervezője volt a Magyar Hírlap valamint az Echo TV tulajdonosa Széles Gábor, aki január 21-én az első sorban vonult a többi szervezővel együtt. Az egyesületté válást, valamint a második Békemenetet bejelentő sajtótájékoztatókon azonban nem vett részt, ahogy március 15-én sem láthattuk a vonulók között. Internetes keresés során egyedül a Jobbikhoz köthető alfahir.hu portálon találtam olyan cikket, amely Széles Gábor az egyesületből való kimaradásáról tudósított, de a tulajdonost ők sem tudták elérni.^{cxxiii}

Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a második Békemenetet követő eseményeket is figyelembe tudjuk venni a jelenség magyarázatának keresésekor. Áprilisban a Békemenet másik főszervezőjének, Bencsik Andrásnak az Echo TV-n futó műsorának egy adását Széles Gábor beleegyezésével a televízió vezérigazgatója nem engedte műsorba, amely konfliktus miatt végül meg is szűnt a műsor. Október 23-án a harmadik Békemeneten pedig (amikor már a sajtó munkatársainak is feltűnt, hogy Széles Gábor nincsen jelen) Bencsik András azt állította, hogy Széles Gábor azért nem jött el, mert a Seychelle-szigeteken nyaral. Széles Gábor ezt követően nyilvános Facebook-bejegyzésében hazugsággal vádolta korábbi szervezőtársát, valamint, hogy a gyűlölet hajtotta őt arra, hogy ezzel vádolja a tulajdonost. Ez a hír végigfutott a Békemenettel nem szimpatizáló sajtóban. Mindezek alapján már élhetünk a feltételezéssel, hogy a Magyar Hírlap hallgatása mögött a tulajdonos akarata húzódnak meg, és a szervezőtárssal való ellentét már március 15-én is létezett, azonban ekkor ezt még a nyilvánosság előtt sikerült elleplezni.

A Magyar Hírlap honlapján szeptemberben megjelent Széles-interjú még inkább megerősíti ezt a feltételezést. A tulajdonos itt arról beszélt, hogy a januári Békemenet 500-600 ezer résztvevőjéből négyszázezer ember a tulajdonában álló Magyar Hírlap és az Echo TV felhívására vonult az utcára. Azonban kiemeli: „Azt a hitelünket, hogy ennyi embert egyszerre demonstrációra tudunk hívni, nem játszhatjuk el azzal, hogy nem megfelelő időben és előkészítéssel szervezzük meg az akciót. A tulajdonomban lévő médiumok azóta nem is hívták az utcára az embereket.”^{cxxiv} Mindezek alapján azt feltételezhetjük, hogy a szervezők között stratégiai kérdésekben is ellentét húzódnak, az első sikeres Békemenet után két hónappal Széles Gábor nem támogatta a második Békemenetet. Nyilvánosan nem lépett fel ellene, de a tulajdonában álló médiumok támogatását megvonta – még úgy is, hogy a második Békemenet szervezésében is főszerepet vállaló Bayer Zsolt mindkét médiumban újságírói-műsorvezetői szerepet tölt be.^{cxxv}

A kongruens diskurzus így egyedül a Magyar Nemzetben jelenhetett meg, itt azonban kiemelten foglalkoztak a Békemenettel és az elkövetkező napokban is számos cikkben említették a március 15-i vonulást – elsősorban a lengyel vendégekkel kapcsolatban, akik kapcsán külön kiemelték, hogy saját költségükön érkeztek Budapestre. Az első Békemenet konstrukciója azonban itt sem változott lényegesen. Külön hangsúlyozták a rendezvény békés jellegét, a tüntetők viselkedését, hogy halkán beszélgettek és énekek csendültek fel. Külön a résztvevőkkel nem foglalkoztak, azt azonban megjegyezték, hogy életkor és lakhely tekintetében is heterogenitás jellemzi a tömeget, „fiatalok, idősek, fővárosiak, vidékiek és határon túliak”^{cxxvi} is jelen voltak. A határon túliak jelenlétével és a külhoni magyarság támogató nyilatkozataival még külön is foglalkoztak, pedig ez a jelenség az ellentétes diskurzusban egyáltalán nem volt jelen. A kongruens diskurzus sem azonosított azonban a rendezvénnyel kapcsolatban domináns üzenetet, ami többek között annak is köszönhető lehet, hogy a másik diskurzussal szemben a Békemenet rendezvénye nem tüntetésként lett bemutatva. A tartalmi mondanivalóról itt is Békemenet részének nem tekintett Orbán-beszéd gondoskodott. Összességében tehát azt látjuk, hogy a Békemenettel szimpatizáló diskurzusban nem következett be változás, talán mindössze annyi, hogy a résztvevők számával ezúttal nem igazán foglalkoztak, valamint a lengyelek jelenléte révén a nemzetközi összefogás, a tiltakozás transznacionális kiterjesztésének kérdése erősebb hangsúlyt kapott.

Azt, hogy a második Békemenet visszhangja mennyivel kisebb volt, mint az első esetben, jól mutatja, hogy a véleménycikkek sem foglalkoztak vele túlságosan. Az eseményt követő héten mindössze nyolc olyan cikket találtam, amelyikben megjelent a Békemenet kifejezés, ezek nagy része is azonban vagy a január 21-i Békemenetről, vagy pedig általánosságban békemenetesekről beszélt. A Magyar Hírlap egy cikkében a Kanadai Magyar Demokratikus Charta első Békemenetre vonatkozó antiszemitizmus vádjára reagál, hazugsággal és gyűlöletkeltéssel vádolva annak szerzőit és a trianoni döntéshez kapcsolja őket – mely motívumot a korábban már láthattuk.^{cxxvii} Egy másik Magyar Hírlap cikk Róna Péter azon a kijelentésével foglalkozik, miszerint a Békemenet kormányt mentett, hiszen Orbán Viktort meg akarták buktatni Nyugatról^{cxxviii} – ez az elem a későbbi diskurzusban válik majd igazán fontossá.

Konkréten a nemzeti ünnepen történő Békemenet két hvg.hu véleménycikkben került elő. Az egyik blogbejegyzéseket ismertetve megemlíti, hogy vezéregyenységet csak a Békemenet tud felmutatni, míg a Milla erre nem képes.^{cxxix} Tóta W. Árpád cikkében az Orbán-beszédén résztvevőket szólítja meg, a Békemenetet nem is említi cikkében, azonban a kulcsszavak között megjelenik a Békemenet. A feltétlen Orbán-hittel köti össze a beszéden „csápoló” tömeget és a „szuverenitás” és „szabadságharc” értelmezést „kínos élethazugságnak” nevezi, amelyben szerinte a résztvevők sem igazán hisznek.^{cxxx} Lényegében azonban azt mondhatjuk, hogy a vizsgált médiumokban utólagos értelmezési küzdelmek nem zajlottak a második Békemenet körül, nagyjából visszhangtalan maradt az eseményt.

3.2.3 Értékelés

A második Békemenet láthatósága jelentősen csökkent a januárihoz képest, azonban ennél is jelentősebb volt a rezonancia csökkenése. Utólagos értelmezések, politikusi megszólalások nem kísérték ezúttal a Békemenetet. Ez annak is köszönhető, hogy a legitimációja nem kérdőjeleződött meg, hiszen a nemzeti ünnepen való rövid felvonulásnak erősebb az elfogadottsága és a központi üzenet („Egyesült erővel”) sem volt olyan erős, mint januárban („Nem leszünk gyarmat”), valamint a nap során a városban sorra kerülő rendezvények radikálisabb üzenettel rendelkeztek. A felvonulás eseménymentes jellege szintén a médiafigyelem csökkenését segíthette elő, elsősorban a város többi rendezvényéhez – azaz a versengő hírforrásokhoz – képest, hiszen azok már pusztán a beszédek, de sok esetben a látvány és az események miatt is nagyobb hírértékkel rendelkeztek. A Békemenetről kialakult diskurzusba való beavatkozás felől szemlélve azt láthatjuk, hogy a szélsőséges azonosítás vádja visszaszorult, azonban az eseményt és a résztvevőket még inkább Orbán Viktor személyéhez kötötték a beszámolók - köszönhetően annak is, hogy a rendezvény úti célja a miniszterelnök beszéde volt.

A médiadiskurzustól eltávolodva a második Békemenetnek inkább belső jelentőséget tulajdoníthatunk, ugyanis az egyszeri tüntetésből megindultak a mozgalommá válás útján, a lengyel és litván tüntetők jelenlétével az üzenet nemzetközi térben való elterjesztésének esélye is megnőtt. A mozgalommá válásban a résztvevők kollektív identitásának kialakítása központi jelentőségű lehet, melyet elősegíthettek a rendezvény érzelmi elemei (pl.: a lengyelekkel való találkozás), valamint az a finom elhatárolás, melyben a Békemenet résztvevői és az Orbán Viktor beszéd egyéb résztvevői között megjelent. A szervezők kétségkívül sikeresek voltak abban, hogy a belső megosztottságukat a nyilvánosság előtt el tudták rejtetni, hiszen – mint korábban láttuk – a tiltakozás paradigma szerint a tömegmédia előszeretettel koncentrálna a belső

konfliktusokra és vitákra. Azonban a konfliktusnak köszönhetően komoly médiafelületet vesztett a Békemenet, mégpedig olyan médiafelületet, amely a januári tüntetés után erős konzonanciát mutatott fel és a rendezvény preferált keretezését jelenítette meg.

3.3 Harmadik Békemenet –2012. október 23

3.3.1 Önértelmezés

Október 9-én a Békemenet Egyesület, a Civil Összefogás Fórum valamint a Civil Együttműködési Tanácskozás újabb Békemenetet hirdetett az október 23-i nemzeti ünnepre. A menet ezúttal a Széna térről indult, a végállomás azonban ismét a Kossuth tér volt, ahol a márciusi eseményhez hasonlóan az állami ünnepséghez csatlakoztak a felvonulók, hogy meghallgassák Orbán Viktor beszédét. A szervezők önértelmezése előtt érdemes néhány szót szólni a kontextusról. Mint láthattuk, a márciusi nemzeti ünnepen a Békemenetet a kormányellenes civil tüntetéssel, a Milla-rendezvényével állították szembe, és megjelent az akkori események olyan értelmezése is, hogy az ellenzéki civil oldalon hiányzik egy központi szereplő, míg a kormánypárti oldalon a Békemenet világosan összekapcsolódik Orbán Viktor személyével. 2012-ben központi téma lett az ellenzéki oldalon Orbán Viktor lehetséges 2014-es kihívójának kérdése, és egyre többször került elő a korábbi miniszterelnök, Bajnai Gordon neve, akit sokan képesnek láttak arra, hogy összefogja a kormánnyal szemben álló szereplőket. Ebben a hangulatban, október 8-án a hvg.hu szellőztette meg, hogy Bajnai Gordon október 23-án a Milla rendezvényén bejelentheti a visszatérését^{cxxx}. Majd két nappal később hivatalossá vált, hogy a korábbi kormányfő beszélni fog az ellenzéki tüntetésen. A Békemenet közleménye tehát Bajnai hivatalos bejelentése előtti napon jelent meg.

A nemzetközi kontextussal kapcsolatban azt érdemes megjegyezni, hogy továbbra is zajlott az IMF-hitel körüli kommunikációs csatározás a magyar kormány és a Valutaalap, valamint az Európai Unió között. Ezenkívül az Európai Bizottság a magyar kormánytól súlyos költségvetési kiigazító lépések megtételét várta el, annak érdekében, hogy az ország kikerülhessen a túlzott deficit eljárás alól. A kormány erre válaszul olyan kiigazító csomagot jelentett be, amely többek között a bankokat is hátrányosan érintette.^{cxxxii}

Az újabb Békemenetet a szervezők az adósrabszolgaság ellen hirdették meg.^{cxxxiii} A közlemény szerint az adósrabszolgaság nemzeteket semmisíthet meg, és 2012-es esztendő a nemzeti szuverenitásért való kiállás évének nevezik. Jól látható tehát, hogy ismét a nemzetközi aspektus domborodik ki az üzenetben, amely jól illeszkedik az első Békemenet „Nem leszünk gyarmat!”-retorikájához. A Békemenet-narratíva központi eleme volt, hogy a nemzeti szuverenitás elleni támadás a pénz nevében, annak segítségével történik, az „adósrabszolgaság” fogalmában pedig ez nyíltabban jelenik meg. A közlemény szerint a „pénzhatalom nagyurai” szeretnék, hogy adósok maradjunk és a későbbi sajtótájékoztatón Csizmadia László beszél arról, hogy nem hagyják, hogy „pénzügyi manőverekkel” buktassák meg a kormányt.^{cxxxiv} Tehát míg az első Békemenet üzenete a folyamatra szándékozott rávilágítani, ezúttal a nemzeti szuverenitás elleni támadás eszközét domborítják ki. A korábbi diagnózis keret tehát konkrétabbá válik. A Békemenet nem megoldást kínál a problémára, hanem véleményük szerint a prognózt, a nemzeti érdekek nevében fellépő magyar kormány képviseli, ezért az a melletti kiállás demonstrálása a cél. Minden bizonnyal ennek tudható be, hogy „politikai beszédek” sem hangoznak el a rendezvényen, azt lényegében a miniszterelnökre bízzák.

Láthatjuk tehát, hogy az igazságtalanság keret alapvetően változatlan maradt, azonban a szervezők a korábban némileg elhanyagolt ágencia keretet erősíteni igyekeztek megszólalásaikban. Ezt a január 21-i Békemenet utólagos értelmezésén keresztül érik el. Már korábban is megfigyelhetőek voltak olyan hangok, amelyek arról beszéltek, hogy az első Békemenet mentette meg Orbán Viktort, hiszen az Európai Unió vezetői meg akarták őt buktatni, de az október 23-i rendezvény előtt ez domináns értelmezéssé vált, többek között azáltal, hogy maga a miniszterelnök is arról beszélt, hogy a Békemenetnek köszönhetően maradhatott a posztján. A Békemenet szervezői ezt maguk is hangsúlyozták október 18-i sajtótájékoztatójukon^{cxxxv}, ezáltal az addig is sikerként elkönyvelt első Békement politikai jelentősége felértékelődött. Az állampolgárok kollektív cselekvése elérte célját: megvédte az igazságtalanság, a morális felháborodás tárgya elleni megoldást képviselő miniszterelnököt. Fricz Tamás arról is beszélt, hogy a januári menet bebizonyította, hogy „egyetlen kormány sem ér sokat civil támogatás nélkül”. Az újabb civil fellépés szükségességét, azaz a motivációs elemet Fricz azzal hangsúlyozza, hogy az Európai Unió baloldali többsége továbbra sem tett le a kormány leváltásának céljáról. Bayer Zsolt pedig arról beszél, hogy az útonállóhoz hasonlított Európai Unió megzsarolta a magyar kormányt, azonban az olyan csomagot fogadott el, amely a zsarolókat sújtja, így a háború újra fog kezdődni. A motivációs keretben tehát megjelent a „hatékonyság” eleme is, de a helyzet súlyosságát is hangsúlyozzák a szervezők. A kollektív identitás keretben ezúttal megjelenik a Békemenet résztvevőinek identitása is, hiszen a közlemény a Békemenet „felbonthatatlan közösségét” szólítja meg, tehát a mozgalmi identitás is jelentőségre tesz szert, a magyar és kormánypárti identitás mellett.

Tehát, mint látjuk, ismét a nemzetközi aspektus emelkedik ki a szervezők kollektív cselekvés keretezésében, azonban Fricz Tamás a belpolitikai relevanciát is hangsúlyozza. Arról beszél, hogy a „belső támadások felerősödtek”, valamint megemlíti a „Milla-kihívást” és hogy nem szabad hagyni, hogy olyan látszat alakuljon ki, hogy csak az ellenzék van az utcán október 23-án. Tehát a Békemenet egy belpolitikai erődemonstráció is, amikor „meg kell mutatni a nemzeti oldalnak, vagy a kormány nemzeti érdekeket támogató társadalmi részének azt, hogy van ereje” – ez pedig a motivációs keret „sürgősség” elemét erősítheti.

3.3.2 Tudósítások és véleménycikkek

Az időzítés miatt a Békemenet hasonló nehézségekkel szembesült, mint márciusban. A hivatalos adatok szerint (a Kossuth-téri ünnepi rendezvényt leszámítva) hiába mozgósított több embert, mint bármely más esemény az ünnepen, a politikai beszédekre, különösen az egy időpontban kezdődő Orbán Viktor és Bajnai Gordon fellépésre sokkal nagyobb figyelem összpontosult. Az Index.hu szöveges beszámolót nem is közölte a Békemenetről,^{cxxxvi} a nap eseményeiről szóló összefoglalójában is csak azt említette meg, hogy hatalmas tömegeket mozgatót meg a menet és az Origo.hu is mindössze az élő tudósításában (percről-percre) számolt be a Békemenetről, valamint utólag írtak még a Bencsik-Széles konfliktusról is.^{cxxxvii} A Magyar Hírlap március 15-éhez hasonlóan ismét nem igazán foglalkozott a Békemenettel. A nemzeti ünnep előtt nem is említik, hogy Békemenetre is sor fog kerülni, október 23-án az Orbán-beszédről szóló összefoglaló végén azonban írtak az „idén már harmadszor” útjára induló Békemenetről, annak üzenetéről, szervezőiről, valamint az ország minden pontjáról és a határon túlról is érkező résztvevőkről.^{cxxxviii}

A Népszabadság, a Népszava, a hvg.hu valamint a Magyar Nemzet már bővebben foglalkozott a Békemenettel is, és az értelmezési küzdelmek is inkább megjelentek, mint márciusban. A résztvevők számáról ismét élénk vita bontakozott ki a tudósításokban, hiszen az MTI és a Belügyminisztérium 150 ezer Békemenet-résztvevőről és 400 ezer Kossuth-téri jelenlévőről számolt be, míg a Milla-tüntetés létszámát 20 ezer főre becsülte. Az Origo.hu és az Index.hu ez utóbbi becslést nyíltan kétségbe vonja tudósításában, a nol.hu és a Népszava pedig a Békementre vonatkozó számokat is támadta. A Népszabadság a jelenlévők becslésével állítja szembe a Belügyminisztérium számításait, míg a Népszava Bencsik Andrásra hivatkozik, aki saját elmondása szerint kevesebb emberre számított, mint januárban. Utóbbi lap később még egy külön cikkben rendőrségi szakértőt is megszólaltat a hivatalos becslés hiteltelenítése érdekében. Ezzel szemben a mno.hu „több százezres” és „sok százezres” tömegről ír. A lap beszámolóí és a megszólaltatott szakértők, elemzők általában egyrészt a 2012. januári Békemenethez viszonyították az eseményt, azt állítva, hogy ezúttal is ugyanannyian vettek részt, mint akkor, másrészt pedig a Milla-tüntetéshez mérik hozzá, többször is hangsúlyozva, hogy hússzor annyian vettek részt a Békemeneten és a Kossuth téren, mint a „baloldal zászlóbontásán”.^{cxviii} Politikusi megszólalók, mint Rogán Antal és Kubatov Gábor is hangot adtak annak, hogy milyen nagy számban vettek részt állampolgárok a Békemeneten, valamint a Kossuth-téren.

A januári Békemenethez kapcsolás egyébként is markánsan jelen van a tudósításokban, olyannyira, hogy sok esetben meg is feledkeznek arról a médiumok, hogy a márciusi nemzeti ünnepen is sor került Békemenetre. Egy, a nemzeti ünnep előtt egy héttel kiadott MSZP-közlemény is a második Békementéről írt^{cxli}, de az mno.hu-n is jelentek meg az esemény előtt olyan cikkek^{cxlii}, melyek az október 23-i eseményeket nevezték a második Békemenetnek. Az eseményről szóló tudósításaikban az Origo.hu, a Népszabadság, a Népszava is második Békementéről írt, és rendszeresen visszautaltak a januári eseményekre. A március 15-i Békemenet tehát nem volt túl sikeres abból a szempontból, hogy nem őrizte meg a kollektív emlékezet. Ez betudható annak is, hogy a második Békemenet láthatósága és rezonanciája is nagyságrendekkel gyengébb volt, mint a januári tüntetésnek – úgy is fogalmazhatunk: a januári Békemenet rezonanciája maga alá gyűrte a márciusit.

Bár a szervezők elsősorban a Békemenet nemzetközi üzenetét hangsúlyozták az eseményt megelőző megszólalásaikban, a médiatudósítások a felvonulást belpolitikai összefüggésekben értelmezték. Ennek oka egyrészt ismét az időzítés, hiszen a nemzeti ünnepek az elmúlt években jelentős belpolitikai eseménnyé változtak és a tudósítások is együtt tárgyalták a politikai rendezvényeket. Másrészt azonban több médium is kiemelte, hogy a központi üzenet ezúttal csak magyar nyelven volt látható (nol.hu, Origo.hu). Rogán Antal is arról beszélt, hogy a mostani Békemenetnek inkább belpolitikai relevanciája volt, mert azt kellett megmutatni, hogy a Fidesz nem veszítette el az utcát.^{cxliii} Az Európai Unió kritika ezúttal is háttérbe szorult a beszámolókbán, a szervezők a menet elején elmondott néhány mondatában volt csak jelen, de markánsan megjelent Orbán Viktor beszédében – hasonlóan március 15-éhez.

Az antagonista diskurzusban megjelenik a tiltakozás paradigmából ismert konfliktusra és a (verbális) agresszióra való koncentráció. A menet közben a váci úti felüljáróról Hallgatói Hálózat néhány aktivistája transzparenszeket lógatott le, melyre a beszámolók szerint a Békemenet résztvevői dühös kiabálásokkal válaszoltak. A Népszabadság, a

Népszava és az Origo.hu is idézett a bekiabálásokból, míg a Magyar Nemzetben ez a közjáték meg sem jelent a tudósításban.

A résztvevőkre most kisebb figyelem irányult, mint korábban, de a Népszabadságban és a Népszavában a korábban már említett gúnyos, humoros hangvétel megjelent. A „Szeretünk Viktor” feliratokról a Népszabadság és a hvg.hu is külön megemlékezett, a Népszava pedig szembeállította a tüntetés hivatalos célját (az adósrabszolgaság elleni tüntetést) az Orbán Viktort és a Fideszt éltető táblákkal. A Népszava külön beszámolt arról, hogy a résztvevők amerikai gyorsétteremben fogyasztottak a rendezvény előtt, gúnyos hangnemben állítva szembe azzal a ténnyel, hogy többek között ez is azon dolgok közé tartozik (multinacionális cég), ami ellen vonulnak a tüntetők. A Népszava humoros hangvételű tudósításában többször is idézi a résztvevőket, valamint a stílusukat, amellyel megfogalmazták EU-kritikájukat („A tömegben persze az unióról és a kettős mércéről, no meg az EU közösség köcsög voltáról és örömlánynak állt édesanyjáról pereg szó”) ^{cxliii}. A résztvevők és céljaik hiteltelenítése ezekben a lapokban tehát erősen jelen volt. Ami a korábbi Békemenetekhez képest ezúttal markánsabban megjelenik, az a generációs azonosítás. A HVG, a Népszabadság és még a Magyar Nemzet is megemlíti, hogy főként idősek jelentek meg, a Népszava pedig külön ki is emeli – bár a Kossuth-téri rendezvény kapcsán - hogy a „Fidesz tábora jócskán megöregedett”. ^{cxliv} A hvg.hu az első Békemenethez hasonlóan külön beszámol a Békemeneten megjelenő árusokról és áraikról, sőt ezúttal még egy videó is megjelent ezzel kapcsolatban. A civilség kétségbevonása, és ezzel összefüggésben a buszoztatás ezúttal egyedül a Népszavában jelenik meg, a Békemenetet megelőzően pedig a már idézett MSZP-közlemény is szólt az ingyen buszokról, az Index.hu pedig kiderítette, hogy a Fidesz fog buszokat szervezni az eseményre ^{cxlv}, majd az esemény után Rogán Antal nyíltan beszélt is arról, hogy a Fidesz – csakúgy, mint márciusban – besegített a menet szervezésébe. ^{cxlvi} Összességében azt láthatjuk, hogy a tudósítások a viszonylag eseménytelen meneten sokszor hangsúlyoznak apróbb részleteket és mozzanatokat.

A kongruens diskurzus ismét egyedül a Magyar Nemzetben jelenik meg a vizsgált médiumok között. A korábbi Békemenetekhez hasonló elemek jelennek meg itt is. A nap legfontosabb eseményeként jelenítik meg a Békemenetet és gyakran viszonyítják méretében a Milla-tüntetéshez. Ismét hangsúlyozzák a vonulás békés jellegét, valamint kiemelten foglalkoznak a határon túli magyarok jelenlétével. A nemzetközi sajtóvisszhangra is figyelmet fordítanak, amelyben elsősorban a közzétett számokat vitatják. A nemzetközi sajtóvisszhanggal egyedül a hvg.hu foglalkozott még a vizsgált médiumok közül. A harmadik Békemenetről való tudósítás tehát nagyon hasonló volt a Magyar Nemzetben, mint korábban.

A véleménycikkekben ezúttal nagyobb volt az esemény rezonanciája, mint márciusban, azonban még mindig jóval kisebb, mint januárban. A megelőző nemzeti ünnep Békemenete meg sem jelent a véleménycikkekben és két olyan véleménycikk is volt, amely az októberi eseményt a második Békemenetnek nevezte ^{cxlvii} (az egyik ráadásul egy Magyar Hírlap publicisztika volt ^{cxlviii}), ami ismét jelzi a márciusi vonulás kollektív elfelejtődését. Januárhoz képest azonban nagy különbség, hogy a menet üzenete ezúttal alig jelent meg a cikkekben, egy írás említette az adósrabszolgasággal kapcsolatos gondolatot, egy „az inkább vállaljuk az átmeneti szegénységet, mint az örökös rabigát” kijelentést, további egy cikk pedig mindkettőt. Ezek között is azonban mindössze egy cikk volt, amely néhány rövid sorban az üzenet nemzetközi élére reagált ^{cxlix}, míg

januárban azt láttuk, hogy számos vélemény foglalkozott az Európai Unióhoz és a Nyugathoz fűződő viszonytal.

Lényegében mindegyik vizsgált véleménycikk belpolitikai eseményként és jelentőségűként tárgyalta a Békemenetet. A leggyakoribb értelmezés ismét a miniszterelnök személyével kapcsolja össze a menetet és a résztvevőket fanatikus Orbán-rajongókként ábrázolják. Czene Attila orbánista demonstrációnak nevezi a rendezvényt,^{cl} míg a nol.hu másik publicistája, Tamás Ervin arról beszél, hogy komolyabb üzenetek hiányában Orbán híveinek elég volt a séta és az, hogy együtt lehettek „kedvencükkel”^{cli}. Az Orbán Viktorra szavazókat a Békemenet példáján pedig a hvg.hu szerzője úgy jeleníti meg, mint akik nem az észlelt valóság alapján adják le voksukat, hanem „a fejükben hallható hangok sugalmazására hallgatnak. »Magyarországot el akarják foglalni, védjük meg függetlenségünket«, és mennek vonulni, illetve szavazni.”^{clii} A résztvevők tehát ismét szellemileg gyengébb képességűként jelennek meg ebben a keretezésben. A korábbiaktól eltérően azonban az antagonisták diskurzusban is kihívás éri ezt az értelmezést, mikor az Index.hu publicistája arról beszél, hogy „a legendás, rengeteg balos publicisztikában szereplő békemenetes Orbán-tömeg a legkevésbé sem bizonyult agymosott klónhadseregnek vagy ilyesminek.”^{cliii}

A belpolitikai értelmezés jelenik meg abban is, hogy a cikkek a Békemenetet a legtöbb esetben a többi október 23-i eseménnyel együtt tárgyalják és a belpolitikai térben kapcsolják hozzá Orbán Viktorhoz. A Békemenetet a nemzetközi térben lényegében egyedül a miniszterelnök helyezte el az ünnepi beszédében, mikor Európa útkeresése kapcsán beszélt a Békemenet kiállításáról.^{cliv}

Egy viszonylag új értelmezés is megjelent a véleménycikkekben, melyeknek bár van előzménye a januári Békemenetről^{clv}, igazából most vált hangsúlyossá. Ez pedig, hogy a Békemenet résztvevői a gazdagabb réteghez tartoznak, akik az Orbán-kormány politikájának győztesei. Ez egyrészt – ahogy néhány esetben korábban is – megjelenik a szervezőkkel kapcsolatban („A Békemenet élén masírozó oligarchák”^{clvi}, valamint a Széles és Bencsik vita a Seychelle szigetekről és a kínai nyaralásról^{clvii}), de ezúttal a résztvevőkre vonatkoztatva is. Ez megjelent az Index.hu véleménycikkében is („akik az EU-ban síelnek minden évben kétszer, a gyerekük európai egyetemre jár és ők maguk is euróban teszik félre a vastartalékot.”^{clviii}), valamint a nol.hu Fórumának cikkében is („a résztvevők 99%-a nagy valószínűséggel nemcsak a választások, hanem az egykulcsos szja nyertese is.”, „Lehet védeni a kondért, akár több százezren is, de szebb dolog lenne kicsit szellősebben állni, hogy a szegényebbek is odaferjenek.”^{clix}) Ennek az értelmezésnek a megjelenését a szervezők azon kijelentése gerjeszthette, miszerint a szabadság érdekében az átmeneti szegénységet is vállalják.

Szélsőjobboldali párhuzam is megjelent két véleménycikkekben, az egyik Szálasi „inkább hős egy pillanatig, mint rabszolga egy életen át” kijelentését kapcsolta össze a Békemenet felhívásával^{clx}, míg egy Népszava cikk a Békemenet jelszavait a Jobbik tábora számára is vonzó üzenettként említette.^{clxi} A már idézett Index publicisztika a Békemenet jellegét emelte ki, és arról írt, hogy az esemény értelmetlen és töltés nélküli volt, hiányzott belőle a központi téma.

A magas rezonancia egyik fontos oka azonban ismét a számháború volt. Számos írás ferdítéssel, sőt hazugsággal vádolta a Belügyminisztérium becsléseit. Több olyan cikk is megjelent, ami kifejezetten a számokkal foglalkozott, köztük egy Magyar Hírlapos Bayer Zsolt cikk is, aki januárhoz hasonlóan ismét hazugsággal vádolja a belföldi és nemzetközi

médiát, és többek között gazembereknek nevezi őket.^{clxii} A hvg.hu külön véleménycikkben reagált Bayer Zsolt írására, hasonlóan személyeskedő („turulba született Bayer Zsolt”) írásban támadva a Magyar Hírlap publicistájának érvelését.^{clxiii}

A Békemenettel szimpatizáló média véleménycikkei nem igazán foglalkoztak az eseménnyel, a két már említett Magyar Hírlap cikk mellett (Bayer Zsolt a résztvevők számáról, valamint Szentesi Zöld László a választási esélyekkel kapcsolatban a két eddigi békemenetről), a Magyar Nemzet nem jelentett meg írást a Békemenetről.

3.3.3 Értékelés

A harmadik Békemenet, bár erőteljesen nemzetközi üzenettel rendelkezett, ezt nem sikerült igazán átvinnie a nyilvánosságba, a tér és az idő ismét a belpolitikai értelmezésre helyezte a hangsúlyt. A nemzeti ünnepen való részvétel ismét azt a dilemmát állítja a Békemenet elé, hogy a konkurens „hírelátókkal” való versenyre keléshez nem elég pusztán a megjelentek nagy száma, tudósítható események hiányában ugyanis a figyelem a nagyobb hírértékkel rendelkező eseményekre összpontosulhat. A Békemenet média-reflexivitása elsősorban a kockázatkerülésben figyelhető meg, azaz kerülnek azokat a jelenségeket, amelyek esetleg negatív tudósításokat termelhetnének (megjelenés, konfliktus, agresszió), azonban arra már nem terjed ki, hogy esetleges dramaturgiai elemeket megjelenítsenek, melyek a központi üzenetről a figyelmet nem elvonják, hanem éppen hogy ráirányítanak. Ennek hiányában a már korábbi, a Békemenetet Orbán Viktor személyéhez kötő értelmezés ismét megerősödött, főleg a Békemenettel nem szimpatizáló diskurzusban. A provokatív üzenet azonban arra alkalmas volt, hogy megjelenjen egy új elem a diskurzusban, ami a résztvevők és szervezők anyagi helyzetére koncentrált. A számok körüli viták pedig szintén alkalmasak voltak arra, hogy figyelmet kölcsönözzenek a harmadik békemenetnek.

3.4 Ötödik Békemenet – 2013. október 23.^{clxiv}

3.4.1 Kontextus – Változó fókusz, 2013

A harmadik Békemenet és Bajnai Gordon színrelépése után a Békemenet szerepe és fókusza is erősen megváltozott. Az események szervezésében kulcsszerepet játszó, és a nyilvánosságban folyamatosan a Békemenettel együtt emlegetett CÖF már novemberben „emlékeztető kampányt” indított Bajnai Gordon ellen. Az egész országra kiterjedt plakátkampány már jelezte, hogy a Békemenet szervezői a közeljövőben kifejezetten a belpolitikára kívánnak fókuszálni. A kormányt ért támadásokra témától függetlenül reagáltak a szervezők, akár egy esetleges Békemenet belengetésével (diáktüntetések, választási regisztráció ellen tervezett Együtt 2014 tüntetés), akár azonnali mozgósítással (székházfoglalás), akár molinók kihelyezésével (éhségmenet). Februárban a Fidesz frakcióülés helyszínére szervezett MSZP-tüntetés miatt újabb Békemenetre is sor került Gyulán. Ezzel a menettel – amely kisebb figyelmet is kapott a vizsgált médiumokban és a jelenlévők száma sem mérhető a budapesti eseményekéhez – terjedelmi okokból nem foglalkozom, azonban azt érdemes megjegyezni, hogy a menet üzenete merőben eltért a korábbi rendezvények üzenetétől. A menet elején hordott molinón a „Bajnai-Gyurcsány: Együtt tették tönkre az országot!” szöveg jelent meg, Csizmadia László pedig arról beszélt, hogy azért akarnak demonstrálni, mert úgy gondolják, „hogy amikor dolgozik egy kormány, akkor nem illik zavarni”^{clxv} és „a rendezvény nem irányul senki ellen, csak a kormány munkáját akarják segíteni.”^{clxvi} Jól látható tehát, hogy az üzenetekben korábban megjelenő nemzetközi jelleg, Európai Unió-kritika átadta a helyét a nyíltan belpolitikai üzeneteknek, azon belül pedig a kormány támogatásának és támadásoktól való megvédésének. A Békemenet azonnal mozgósítható „fenyegetéssé” vált, melynek segítségével megpróbálták elejét venni minden ellenzéki utcai megmozdulásnak, vagy ha erre már nem volt esély, akkor ellentüntetés szervezésével és a létszámfölény demonstrálásával „elfojtani” a hangját a kormányellenes „diszkurzív aktusoknak”.

Pár nappal a Gyulai Békemenet után Bajnai Gordon országértékelőjével egy időben tartottak „Országértékelő nagygyűlést” a Békemenet mögött álló szervezetek (CÖF, CÖKA, Békemenet Egyesület) és közfelkiáltással elfogadott közös nyilatkozatban támogatták a kormány munkáját és sürgették a korábbi vezetők elszámoltatását. Március 9-ére újabb Békemenetet hirdettek a szervezők a román miniszterelnök, Victor Ponta ellen, aki az MSZP éértékelő rendezvényének díszvendége volt. Ez a rendezvény végül nem került megrendezésre, mert a titkosszolgálatok jelezték a szervezőknek, hogy provokáció várható. Március 7-én alkotmánymódosítás ellen tiltakozó civilek hatoltak be a Fidesz-székház udvarába, mire Bencsik András, a Facebook-oldalán a Békemenettel szimpatizálókat arra kérte, hogy azonnal menjenek a székházhoz. A megjelent ellentüntető a beszámolók szerint elsősorban idősek voltak, akik kiabálva és helyenként agresszívan léptek fel a székházfoglalókkal szemben. A jelenlévőket a médiumok elsősorban „békemenetesek”-nek címkézték, akiknek magatartása élesen szemben állt a korábbi rendezvényeken célként megfogalmazódó, és az ellenzéki rendezvények ellentétjének állított, békés, csendes viselkedéssel. Az eseményt követően a Békemenet azonnal reagáló jellege visszaszorult, egyedül a Tavares-jelentés kapcsán merült fel egy esetlegesen Brüsszelben tartható menet ötlete,^{clxvii} a CÖF pedig egy másik, gyors reakciókra képes szervezet szervezésébe kezdett, amelynek célja nem az utcán, hanem közleményeken és kiáltványokon keresztül reagálni „minden ellenséges megnyilvánulásra”.^{clxviii}

Szeptember 29-én a Bajnai Gordon által életre hívott pártszövetség egyik tagja, a Szolidaritás Mozgalom tartott születésnap rendezvényt Budapesten, ahol a volt miniszterelnök is beszédet mondott. Az eseményen a megelőző időszak civil megmozdulásain gyakran fellépő rapper, a Dopeman (Pityinger László) előadta „a himnusz káromkodásokkal teli átdolgozását”^{clxix}, majd egy performance keretében ledöntötték Orbán Viktor miniszterelnök, kommunista diktátorként ábrázolt hungarocell szobrát, majd annak leszakadt fejével vonultak a résztvevők a Terror Házához. A rendezvénynek erős rezonanciája volt a nyilvánosságban és számos ellenzéki politikus és véleményformáló is elhatárolódott a szobordöntéstől. A CÖF két nappal később bejelentette, hogy október 23-án újabb Békemenetet szerveznek, hogy így tiltakozzanak a „baloldal gyűlöletkampánya”^{clxx} ellen.

Jól látható, hogy a Szolidaritás rendezvénye remek diszkurzív illeszkedési lehetőségeket kínált a Békemenet számára. Már az első Békemenet részben az Operaháznál történt ellenzéki tüntetés reakciójaként jött létre és célja többek között az volt, hogy stílusbeli ellentétjévé váljon az ellenzéki megmozdulásoknak. A méltóság, békesség, szeretet jelszavai az összes Békemeneten központi jelentőségűek voltak, amely a kollektív identitást is erősítette azáltal, hogy morális jó szerepébe állította a saját csoportot, a szemben álló csoportot pedig a magatartásának megbélyegzésén keresztül a morális rossz szerepébe telt. Éppen ez a morális konstrukció rendült meg a székházfoglalásnál, amikor az alapvetően békés székházfoglalókkal szemben a Békemenet felhívására megjelenő ellentüntetők agresszívan léptek fel. A Szolidaritás rendezvénye, pontosabban az Orbán-szobor ledöntés, rugdosása, széttörése, azonban ismét lehetővé tette a szemben álló oldalak morális ellentétozását azáltal, hogy a kormányellenes erőket a gyűlölet és az agresszió képviselőjeként, a saját csoportot pedig a méltóság, békesség, szeretet jegyében jelenítette meg. Ez a szembeállítás már a CÖF közleményében is megjelenik: „Ők erőszakot hirdetnek, mi méltósággal ünneplünk”.^{clxxi} Ismét lehetővé vált tehát az erkölcsi felsőbbrendűség demonstrálása.

Az illeszkedés egy másik eleme Bajnai Gordon személyéhez kapcsolódik. Mint láttuk, Bajnai Gordon ismételt színrelépése óta a Békemenet és a mögötte álló szervezeti háló fókusza megváltozott, a volt miniszterelnök vált az elsődleges célponttá, és – a kormánypárti kommunikációval összhangban – egy nemcsak politikai, hanem morális ellenségkép kialakítására törekedtek. Bajnai Gordon jelen volt, sőt beszédet mondott a rendezvényen, és így – bár később elhatárolódott a szobordöntés után történetektől – összekapcsolhatóvá vált az eseményekkel, ezáltal erősíthetővé vált a morális ellenségkép. Már a kiadott közlemény is „Bajnai és társai”-ról valamint „Bajnai mozgalmának demonstrációjáról” beszélt,^{clxxii} de a szervezők későbbi megszólalásai is az Orbán Viktor kihívójának szerepére pályázó politikussal kötik az össze az eseményt.

A Békemenet mobilizációs keretezését is elősegítette a Szolidaritás rendezvénye. A nemzeti érzület az eddigi Békemeneteken is markánsan jelen volt, mind a szervezők, mind pedig a résztvevők megnyilatkozásaiban megjelent. A Dopeman által előadott dal a nemzeti Himnusz-t is felhasználta, a szobordöntés pedig az 1956-os forradalom egyik meghatározó jelképévé vált. A Békemenet közleményében és a szervezők megnyilatkozásaiban is hangsúlyozták, hogy a Szolidaritás akciója a nemzeti érzületet is sértette: „(...)a vásári komédia eszközévé silányították az 1956-os forradalom és szabadságharc jelképeit”.^{clxxiii} A másik állandó visszatérő elem a Békemenet-diskurzusában Orbán Viktor megvédése volt. A kormányt ért korábbi bírálatokat egyrészt a nemzet, másrészt Orbán Viktor elleni támadásként érzékelték a résztvevők és

a szervezők, és Orbán Viktor személye az eddigi Békemeneteken is központi elem volt, amiről tanúskodtak a felvonultatott transzparenszek, valamint az a tény, hogy a január 21-i rendezvényt leszámítva a Békemenetek úti célja a miniszterelnök beszéde volt. A Szolidaritás akcióját a korábbi bírálóknál is egyértelműbben lehetett Orbán Viktor elleni személyes támadásként értelmezni, így ez a szempont most még erősebb szerepet játszhatott a mobilizációban. Bencsik András az mno.hu-nak adott interjújában erre külön fel is hívta a figyelmet: „És igenis újra meg kell védelmeznünk Orbán Viktort, ahogy az első alkalommal is kellett.”^{clxxiv} Ezt a gondolatot a szerkesztők is fontosnak érezhették, hiszen a cikk – amely a Békemenetet felvezető, a szervezőkkel készített rövid interjúkból álló cikksorozat része – címében is ez jelent meg („Bencsik: Meg kell védenünk Orbán Viktort”).

3.4.2 Önértelmezés

A szervezők a rendezvényt egy közleményben hirdették meg,^{clxxv} majd október 11-én közös sajtótájékoztatón beszéltek a részletekről.^{clxxvi} Ez utóbbinál különösen fontos volt, hogy ismét a január 21-i szervezői gárda jelent meg, azaz jelen volt Széles Gábor, valamint Stefka István, azaz a Magyar Hírlap tulajdonosa és a főszerkesztője is, akik – mint korábban láttuk – a megelőző Békemenetek szervezéséből kimaradtak.

A diagnózis illeszkedik a korábbi Békemenetek üzenetéhez, de a Békemenet megváltozott fókuszához is. A narratíva szerint a kormány, és ezzel együtt a nemzet elleni támadások már nem kívülről érkeznek elsősorban, hanem az országhatáron belülről. A külső támadások visszaszorulásában elévülhetetlen érdemei vannak a Békemenetnek, amely „intézmény és jelenség lett a magyar belpolitikai életben”,^{clxxvii} azonban a belső támadások felerősödtek. A támadók ugyanazok, akár kívülről, akár belülről támadnak – a baloldal. Csizmadia László szerint „a baloldal először külföldről támadta hazánkat, most pedig belhábort kezdett”, Stefka István pedig úgy fogalmazott, hogy „ők írták a Tavares-jelentést, ők szabadították ránk a devizahiteles problémát, ők adósították el az országot, és az ő kormányzásuk alatt mindvégig emelkedtek a rezsiköltségek”.^{clxxviii} A „mi” és az „ők” itt is morális elválasztást jelent, amelynek alapanyagát jelen esetben a Szolidaritás rendezvényén történtek szolgáltatják. „Ők” a gyűlöletet, az agressziót képviselik, míg „mi” a szeretet, a méltóság, valamint az értékek (nemzeti szuverenitás, humanizmus, összetartás) alapján határozzuk meg magunkat. A másik csoport erkölcsi alacsonyabb-rendűsége Ron Werber személyében megismerhetővé is válik. Az MSZP izraeli kampánytanácsadója a jobboldali diskurzusban a negatív kampánnyal, pontosabban a „gyűlöletkampánnyal”^{clxxix} kapcsolódik össze, és a CÖF közleménye is megemlíti Ron Werber nevét a Szolidaritás akciójával kapcsolatban: „Nem akarunk olyan országban élni, ahol a közéletet Ron Werber csapatának stílusa uralja!”^{clxxx} A kollektív identitás keret, a „mi” és az „ők” elválasztása mindig markánsan jelen volt a Békemenet-diskurzusban, azonban az 2013. október 23-i tüntetés volt az, ahol ez a leginkább előtérbe került. Ezt jelzi, hogy a szokásos transzparensen, mely mögött a menet vonult, ezúttal a következő szöveg volt olvasható: „Aki agresszív fél. Mi nem félünk!”. A diagnózis alapján ismét az ország van veszélyben, a nemzet egységét fenyegeti az ellenség. Stefka István szerint: „ma megint veszélyben a nemzet, mert „egyre többen hiszik el a balliberális erők hazugságait”.

Az ágencia keret ezúttal is nagyobb hangsúlyt kapott, főleg a szervezőkkel készített interjúk utaltak vissza a másfél évvel korábbi első Békemenetre, és arra, hogy az mentette meg Orbán Viktort.^{clxxxi} A prognózis azonban ez esetben is háttérbe szorul, leginkább az erő demonstrálása jelenik meg mint lehetséges megoldás. Csizmadia László

úgy fogalmaz: a Békemenet üzenete a baloldalnak többek közt az, hogy „merjenek kicsik lenni”. Fricz Tamás interjújában ennél tovább megy, és a mintaadást, a példamutatást említi célként: „A Békemenet célja, hogy megpróbáljon egy békésebb, mérsékeltabb magatartásmódot népszerűsíteni, bizonyos módon ellensúlyozni azt az eldurvulást, amely elindult a baloldalon”.^{clxxxii} A kormány melletti kiállás is megjelenik a megszólalásokban, Bayer Zsolt interjújában azt mondja, hogy a cél ugyanaz, mint a korábbi Békemeneteken: „El a kezekkel a kormánytól”^{clxxxiii}. Széles Gábor a sajtótájékoztatón külön kitér a kormány teljesítményére is, azonban azt kifejezetten a miniszterelnök személyével azonosítva: „ma már megállapítható, hogy a miniszterelnök olyan tetteket hajtott végre, amelyekre büszkéek lehetünk”^{clxxxiv}.

A szervezők megszólalásaiban új elemként jelent meg az Európa és a demokrácia fogalmainak visszavételére tett kísérlet. Az Európai Unióval kritikus hangok miatt a Békemenettel szemben álló diskurzus az európaiság fogalmából is gyakran kitolta a Békemenetet, míg a saját oldalt az európaiság, nyugatosság jegyében fogalmazták meg. A korábbi megnyilatkozásokból azonban az derült ki, hogy a Békemenet szervezői is igényt tartanak arra, hogy európai orientációjúként tartsák őket számon – elválasztva ezáltal magukat a Jobbik és holdudvarának nézeteitől – és különbséget igyekeztek tenni Európa mint civilizációs-kulturális entitás és az Európai Unió mint politikai berendezkedés között. Előbbihez szerintük közelebb állnak az általuk képviselt értékek, mint az utóbbi által megjelenített politika. A Szolidaritás rendezvénye diszkurzív lehetőséget teremtett a Békemenet szervezői számára, hogy az „európai” pozíciójából bírálják a baloldalt és az általuk képviselteket úgy jelenítsék meg, mint ami ellentétes az európaisággal. Ez különösen Fricz Tamás megszólalásaiban jelenik meg, mind interjújában, mind blogbejegyzésében beszél erről: „Civil, polgári politikai kultúrát akarunk felépíteni, amely Európa felé visz bennünket s nem pedig Kelet vagy Dél felé.”^{clxxxv}; „Ha mindez sikerülne nekik, akkor Magyarország 2014-től nem a fejlett világ, hanem Latin-Amerika vagy Afrika irányában indulna el.”^{clxxxvi} A demokrácia megvédéséről Csizmadia László^{clxxxvii} és Bencsik András^{clxxxviii} is beszélt.

3.4.3 Tudósítások és véleménycikkek

A Békemenet Egyesület honlapja a 2013. október 23-án zajlott eseményt az ötödik Békemenetként tartja számon, de mint láttuk ez korántsem egyértelmű. A mno.hu és a nol.hu például harmadik Békemenetnek nevezte a rendezvényt,^{clxxxix} hasonlóan az egyik szervezőhöz, Fricz Tamáshoz.^{cxc} A Békemenetet ismét a nemzeti ünnepen rendezték meg, amikor Budapesten több politikai nagygyűlésre is sor került, többek között a Jobbik tüntetésére, valamint a demokratikus ellenzék számos pártjának közös demonstrációjára. A Békemenet úti célja ismét az állami megemlékezésen tartott Orbán Viktor-beszéd volt, amelyre ezúttal a Hősök terén került sor. A médiafigyelmen tehát ismét osztozkodni kellett, a baloldali ellenzék közös rendezvénye ráadásul bővelkedett a hírértékű eseményekben, köszönhetően annak, hogy az eseményen felszínre törtek az ellenzéki összefogással kapcsolatos konfliktusok. A korábbiaktól eltérően azonban ez nem volt hátrányos a Békemenet számára, hiszen ezúttal kimondott cél volt a kontraszt-állítás, a két politikai tábor közötti mennyiségi és stílusbeli különbségek, az erkölcsi felsőbbrendűség demonstrálása. A Békemenet létszámában mindenképpen felülmúlta az ellenzéki rendezvényt és céljainak megfelelően, botrányoktól és konfliktusoktól mentes menetet sikerült levezényelni, demonstrálva az egységet, szemben az ellenzéki tüntetéssel, mely a konfliktusokat és a megosztottságot tette láthatóvá.

A Békemenettel nem szimpatizáló médiumok nem tulajdonítottak túl nagy jelentőséget a rendezvénynek. A hvg.hu, az Index.hu, az Origo.hu és hir24.hu keveset foglalkozott a Békemenettel, bár a hvg.hu oldalt leszámítva élő tudósításban számoltak be a nap történései között a Békemenetről is. A hvg.hu-n egy véleménycikk jelent csak meg, az is csupán három sorban élcelődött a szervezők által a menet elején vitt molinón olvasható szöveg helyesírási hibáján. A nol.hu és a nepszava.hu valamivel nagyobb figyelmet fordított a Békemenetre, néhány véleménycikk is megjelent az eseménnyel kapcsolatban.

A tudósításokban és a véleménycikkekben a korábbi békemenetekről szóló beszámolók legtöbb eleme ismét megjelent. Az ironikus hangnem, az „idősözés” (különösen az Origo.hu tudósításában)^{cxc_i}, az Orbán Viktor személyéhez kapcsolás, a jelenlévők számain való vita számos alkalommal előkerült. A civil jelleg kétségbe vonása már ritkább volt, mint korábban (Index.hu, nol.hu), de volt példa a résztvevők félrevezettségére való utalásra^{cxc_{ii}} és rasszista megszólalás idézésére is (nepszava.hu).^{cxc_{iii}} A Békemenet jelentőségével, jelentésével és lehetséges következményeivel azonban egyáltalán nem foglalkoztak ezek a médiumok. Úgy tűnik, hogy a Békemenet másfél évvel a létrejötte után megszokottá, bizonyos értelemben legitimmé vált az antagonisták diskurzusában, a nemzeti ünnepek állandó részévé lett, amellyel kapcsolatban bizonyos jelentések rögzültek. A mozgalom állandó belpolitikai jelenséggé vált, egyértelműen hozzákapcsolva a miniszterelnök személyéhez és a rendezvény által megjelenített üzenet lényegében visszhangtalan maradt, nem úgy mint korábban a markáns EU-kritikus üzenet esetében.

A legtöbb beszámolóra a humoros hangnem volt a jellemző. Ennek tárgya egyrészt ismét a számok voltak. Mint láttuk, a Békemenet ezúttal is a megjelentek számán (és magatartásán) keresztül akarta elérni célját, a baloldali rendezvény háttérbe szorítását. Minden médium elismerte ennek sikerét, azonban ismét elhangzottak túlzottnak ítélt becslések. A szervezők előbb félmillió jelenlévőről beszéltek rendőrségi forrásokra hivatkozva (melyet később a rendőrség cáfolt),^{cxc_{iv}} majd Széles Gábor már egymillió résztvevőről beszélt. Ez ismét gúny tárgyát képezte a vizsgált médiumokban: „Helikopteres felmérések erősítették meg, hogy egymillióan vagyunk, de ha Rákay Philip ül a gépen, a Hősök teréig kétfélmillióan leszünk.”^{cxc_v} Humor tárgyát képezte Bencsik András Facebookon közzétett felhívása is, miszerint a rendezvényen előfordulhat provokáció, többek között, hogy félmeztelen nők fognak ugrálni, és azt kérte, hogy a jelenlévők ne avatkozzanak közbe, de „aki ilyet lát feltétlenül vegye fel mobilra az eseményeket, szükségünk lesz rá a későbbiekben.”^{cxc_{vi}} Ez a kijelentés aztán számos beszámolóban visszaköszönt humoros formában. „»Lehetséges, hogy félmeztelen nők fognak ugrálni«, akiket a leleplezés (és talán az utólagos nézegetés) érdekében tanácsa szerint gyorsan le kell fényképezni. De pucér feministák ezúttal nem intéztek orvátmadást a Békemenet férfiúi erényei ellen, így a készenlétbe állított mobiltelefonok legfeljebb az ünnepi molinót fotózhatták.” – írta a nepszava.hu.^{cxc_{vii}} A már említett helyesírási hiba a felvezető molinón szintén gúny tárgyát képezte,^{cxc_{viii}} csakúgy, mint a Széles Gábor által a Facebook-on megosztott internetes mém, mely szerint egy millióan vettek részt a Békemeneten.^{cxc_{ix}}

Viszonylag új elemnek számított azonban a Békemenet háborús retorikával való párhuzamba állítása. Persze ez csak viszonylag új elem, hiszen a Békemenetnek már az elnevezése háborús helyzetre utal (lásd: iraki háború elleni békemenetek) és a rendezvények retorikájában – a miniszterelnök retorikájához hasonlóan – korábban is

egy háborús állapotot vázoltak fel (gyarmatosítás, adósrabszolgaság stb.), melyet a korábbi háborúktól eltérően nem fegyverekkel vívnak. Ezúttal azonban Orbán Viktor egyenruhás katonák gyűréjében „fogadta”^{cc} a Békemenetet. A nol.hu véleménycikke erről így számol be: „másnap már gyújtó hangulatú beszédben hívja újból háborúba a békemenetet az unió gyarmatosítói ellen, akik a magyar érdeket napról napra eláruló ellenzékkel karöltve minden eszközzel meg akarják akadályozni a rezsicsökkentést.”^{cci} A Népszavában írt véleménycikkében Lendvai Ildikó pedig így fogalmaz: „A katonák mégsem véletlenül álltak ott. A beszéd célja az volt, hogy civil híveiből is katonákat faragjon. Mert ez a harc lesz a végső.”^{ccii} Ez a megjelenítés élesen szemben áll azonban a Békemenet önképével, amely ebben a háborús retorikában magát a békés, agresszióval szemben álló szereplőként akarja megjeleníteni, nem pedig háborús félként.

Azt látjuk tehát, hogy az antagonista diskurzusból nem váltott ki komoly rezonanciát a rendezvény, a korábban rögzült jelentések, egy évvel az utolsó budapesti Békemenet után is tartják magukat, komoly jelentőséget nem tulajdonítanak az egyértelműen Orbán Viktorhoz kapcsolt megmozdulásnak. A korábbiaknál jóval erősebben dominál az humoros-gúnyos keretezése az eseményeknek, mely már kezdetektől jelen van az antagonista diskurzusból.

A kongruens diskurzussal kapcsolatban onnan kell kiindulnunk, hogy Széles Gábor és Stefka István visszatérése a Békemenet szervezői közé nem pusztán szimbolikus jelentőséggel bír. A Békemenet a belső konfliktus miatt korábban fontos médiafelületet veszített el, hiszen sem a Magyar Hírlap, sem pedig az Echo TV nem foglalkozott komolyabban a január 21-e utáni rendezvényekkel. Most azonban a Magyar Hírlap volt az az online médium, amelyik a legaktívabban számolt be az október 23-i Békemenetről. Az mno.hu is viszonylag aktív volt, azonban véleménycikk egyedül Fricz Tamás, az oldalhoz tartozó blogján jelent meg.

A magyarhirlap.hu beszámolóiban a Békemenet hangulatát próbálta minél átértezhetőbben átadni az olvasónak: tapssal fogadott szervezők, spontán éneklések, fiatal népzenezők, ablakból integető emberek, az úton a menetnek tapsoló nézősereg. A hangulati elemek megjelenítésére egy példa: *„A Terror Házánál a résztvevők spontán módon elénekelték a székely himnuszot. Miközben a menet haladt, az Andrássy úton végig tapsoló, zászlókat lengető emberek álltak, egyes házak ablakából is integettek. A hangszórókból zene szólt, a menet mellett pedig több helyszínen népzenei játszókat fiatalok.”*^{cciii} Idézték a menet elején beszédet mondó szervezőket és a tömeg ezekre adott reakcióját. Külön idézték Bayer Zsoltot, akinek megszólalásából szintén a rendezvény emelkedettsége olvasható ki: *„lélekké lettünk, és ezt már nem lehet visszafordítani.”*^{cciv} Külön közlik a CÖF és a CÖKA köszönetnyilvánító közleményét, melyben „résztvevők állhatatos és csendes tömegé”-ről beszélnek és „élő nemzeti konzultáció”-nak nevezik az eseményt.^{ccv} Az mno.hu a hangulati elemeket élő közvetítésében a résztvevőktől vett idézetekkel ábrázolja.^{ccvi} A békés és méltóságteljes jelleget – csakúgy mint korábban – ismét erősen hangsúlyozzák, többek között azzal is, hogy beszámolnak „provokátorokról”, akikről azonban a résztvevők nem vesznek tudomást.

A megjelent véleménycikk elsősorban az ellenzéki gyűléssel vonnak párhuzamot – ahogy a néhány politikai megszólaló (Deutsch Tamás, Rétvári Bence) is tette. *„Méltóságteljes Békemenet vagy szoborrugdosós papundekli- forradalmárok – ez volt az érem két oldala tegnap a magyar fővárosban. Ünneplés és főhajtás vagy a koncon való marakodás”* – írta Máté T. Gyula.^{ccvii} A résztvevők száma is komoly hangsúlyt kap

mindkét médiumban és az egymillió becslésről is beszámolnak, annak kétségbevonása nélkül.^{ccviii}

A megjelent cikkek azonban nem csak az esemény hangulatát ítélik meg másként, mint az antagonista diskurzus, hanem annak jelentőségét is. Mint láttuk, a vizsgált online médiumok nem tulajdonítottak jelentőséget a Békemenetnek. Az esemény jelentőségének csökkentése már az első Békemenet idején is megfigyelhető volt, azonban akkor – és később is – ez komolyabb indoklásra szorult, míg mostanra az Orbán Viktor személyéhez való teljes hozzákapcsolás, a humoros megjelenítés, valamint a rutinszerűvé válás miatt már nem volt erre szükség. A magyarhirlap.hu és az mno.hu cikkei, és az abban megszólalók továbbra is komoly jelentőséget tulajdonítanak a rendezvénynek – ahogyan visszamenőleg a korábbi, de különösen a január 21-i Békemenetnek is. A véleménycikkek, valamint később egy rendezvényen Csizmadia László a kitűzött cél elérését hangsúlyozza, azaz a „másik oldallal” való szembeállítást és az abból következő sikert emeli ki.^{ccix} Bayer Zsolt a Magyar Hírlapnak a kollektív identitás megerősítésének szempontját emeli ki, amikor arról beszél: *„Ennek felmérhetetlen hatása van, ez az üzenet mindenhova eljut. Nemcsak a televízión keresztül, hanem azok által, akik itt voltak, akik végigmentek a Békemeneten. Ők elmesélik a családnak, barátaiknak, hogy mi történt. Az egésznek az a legfontosabb üzenete, hogy nem kell soha többet lehajtott fejjel járnunk”*.^{ccx}A legtovább a Békemenet másik szervezője Fricz Tamás megy el, aki az mno.hu oldalán vezetett blogján „társadalmi paradigmaváltásról”, a civil társadalom ébredéséről és megszerveződéséről beszél, ami kivezetheti az országot a rendszerváltás után kialakult „pártdemokráciából”. A Békemenet legfontosabb mozzanata annak „kisugárzása”, azaz, hogy „jóarcú, egymással szolidáris és békés polgárok, civilek és igen: állampolgárok vonultak fel. Olyan állampolgárok és civilek, akik tudták, hogy felelősségük van magukkal, egymással és az országgal szemben is.”^{ccxi} Fricz Tamásnál tehát a Békemenet jelentősége abban áll, hogy a politikai rendszerváltással párhuzamosan elindította a „társadalmi rendszerváltást”

Jól látható, hogy – ahogy korábban is – a kongruens diskurzus merőben eltér az antagonista diskurzus Békemenet-értelmezésétől. Itt is visszaköszönnék a korábbi elemek, a méltóságteljeség, a békesség, az emelkedettség, a szervezők megszólaltatása, ezáltal az eredeti üzenet reprodukálása. Továbbra is komoly jelentőséget tulajdonítanak a Békemenetnek, sőt visszamenőleg is felértékelődnek a korábbi Békemenetek. A Széles Gáborhoz tartozó médiumok „visszatérése” különösen jelentőséggel bír, hiszen így ismét bővült a Békemenet üzenetét hordozó médiumok köre.

3.4.4 Értékelés

Az ötödik Békemenet, bár megjelenésében hasonlított a korábbiakhoz, üzenetében már jelentősen eltér a 2012-es rendezvényektől. A nemzetközi jelleg szinte teljesen kikopott, a cél az ellenfél diszkurzív erejének gyengítése, valamint a Békemenetre épülő politikai közösség egységének és erkölcsi felsőbbrendűségének demonstrálása. A médiadiskurzus szinte egységesen belpolitikai kontextusban tárgyalta a január 21 utáni Békemeneteket, azonban 2013-ra a szervezők kommunikációjában és a központi üzenetben is már csak ez az aspektus tűnik fel. Ez minden bizonnyal a közelgő választási kampánynak is betudható. Az antagonista diskurzusban a Békemenet lényegében legitimmé vált, nem tulajdonítottak neki különösebb jelentőséget, a korábbi elemek köszöntek vissza, valamint a humoros prezentálás vált általánossá. A kongruens diskurzusban, bár szintén a korábbi elemek köszönnék vissza, azonban a politikai tér kitüntetett jelentőségű

szereplőjeként jelenik meg a Békemenet, melyben az egész jobboldali politikai közösség kollektív identitásának kifejezőjeként jelenik meg a mozgalom.

4. Konklúzió

A dolgozat célja a Békemenet médiadiskurzusának vizsgálata volt. Abból indultam ki, hogy a modern politikai tiltakozásokban a média központi szerepet játszik. Azt akartam megnézni, hogy egy, az állampolgárok kollektív részvételére alapozott tiltakozássorozat miként válik a politikai tér állandó részévé, hogyan tud hatást gyakorolni a politikai szférára. Azt állítottam, hogy a tiltakozás felfogható úgy mint egy diszkurzív aktus, mely során az állampolgárok kollektív cselekvés révén próbálják befolyásolni a politikusok, véleményvezérek és a média által dominált politikai diskurzust. Akkor sikeres egy tiltakozás, ha olyan hatást tud gyakorolni a politikai diskurzusokra, hogy általa lehetővé válik a kitűzött cél megvalósulása. Ha a központi üzenet a politikai tér részévé válik, a politikai diskurzusokban tartósan meg tud jelenni, akkor ezáltal a döntéshozókra is nyomást tud gyakorolni. Egy adott üzenet állampolgári támogatást is a politikai diskurzusba való beépülés által tud nyerni. A politikai diskurzus formálásában kitüntetett szerepet tölt be a tömegmédia, amely mind a napirend-formáláson, mind pedig az esemény keretezésén keresztül képes hatást gyakorolni arra, hogy egy adott tiltakozás miként jelenjen meg a politikai diskurzusban. A különböző politikai jelentésrendszerek, diskurzusok a politikai térben újonnan megjelenő jelenségeket megkísérlik integrálni, saját logikájuk szerint értelmezni, jelentésekkel ellátni. Az adott diskurzus meghatározza a médium keretezési-stratégiáját is az új jelenségekkel kapcsolatban. A tiltakozásnak ahhoz, hogy sikeresen tudjon politikai hatást gyakorolni, figyelembe kell vennie ezeket a szempontokat, úgy kell megfogalmazni üzenetét, hogy az elérje a kívánt diszkurzív hatást – mindamellett, hogy a mobilizációt is szem előtt kell tartania.

A Békemenet komoly diszkurzív hatást tudott gyakorolni a magyar politikai térre, a politikai diskurzusok állandó szereplőjévé vált. A Békemenet azért is volt érdekes a számomra, mert megvolt a lehetősége annak, hogy az erősen aktuálpolitikai üzenetét a polarizált magyar médiarendszerben különböző politikai diskurzusok eltérően jelentésekkel fogják ellátni és rögzíteni saját diszkurzív politikai terük részeként. Várható volt, hogy a különböző diskurzusok eltérő keretezési-stratégiával fogják megjeleníteni a Békemenetet. A harmadik érv a Békemenet vizsgálata mellett, hogy a szervezők nagy része a médiaszektorból érkezett, így a tiltakozás stratégiájában erőteljes médiareflexióra számítottam.

A kutatás célja a Békemenet médiadiskurzusának leírása. A kezdeményező aktor által kijelölt diszkurzív célok leírása után, a két domináns diskurzus keretezési-stratégiáit vizsgáltam meg, melyek az adott diskurzusba ágyazódnak, de egyúttal formálják is azt és elhelyezik annak jelentésrendszerében az adott jelenséget. Az egyes események kapcsán lehetőségem volt vizsgálni kongruens értelmezési kereteket, amelyek a média és tiltakozás kapcsolatát vizsgáló korábbi kutatásokban kevésbé jelentek meg. Az antagonistá értelmezési keretben a tiltakozás paradigma keretezési eszközeit lehetett felfedezni, azonban az is kiderült, hogy a kevés empirikus bizonyítékkal alátámasztható keretezési eszközök idővel kikoptak a Békemenet-diskurzusból.

A kutatásból az látszik, hogy a január 21-i tiltakozás komoly sikerként könyvelhető el a Békemenet szempontjából, hiszen erős diszkurzív hatást sikerült elérni, még az antagonista diskurzusban is erős rezonanciát ért el az üzenet. A Békemenet célja a nemzetközi, valamint a hazai nyilvánosságnak üzeni, hogy komoly támogatottság áll a kormány mögött és ezáltal szorítani vissza a kormányt ért támadásokat. Másrésztől azonban – és ez végigkíséri a Békemenet történetét – cél a kollektív identitás megerősítése azáltal, hogy a menetek a saját csoport belföldi és nemzetközi ellenféllel szembeni erkölcsi felsőbbrendűségét kívánják demonstrálni a nyilvánosságban. Az első Békemenet sikerét követően megindult az egyszeri tiltakozás mozgalommá szerveződése, valamint rövid ideig törekvés látszott a tiltakozás transznacionális kiterjesztésére, az Európai Unió-kritikus üzenet domesztikációjára. Ez a törekvés kezdetben sikeresnek tűnt, azonban a belpolitikai helyzet megváltozása miatt a Békemenet nemzetközi fókuszát a belpolitikai orientáció váltotta fel. A belpolitikai értelmezés mindig jelen volt a médiadiskurzusban, azonban a szervezők – legalábbis retorikailag – fenntartották a nemzetközi fókuszot, Bajnai Gordon színrelépését követően azonban már csak belpolitikai üzenetekkel operáltak. Ezáltal a korábbinál is inkább a kormányhoz, azaz leginkább Orbán Viktorhoz kapcsolódtak és a tematikus fókusz helyett minden, állampolgári mozgósítás lehetőségét magában hordozó ellenzéki kritikára reagált a Békemenet, valamint az annak szervezésében résztvevő civil szervezeti háló. A Békemenet és a mögötte álló szervezetek célja az ellenzéki állampolgári diszkurzív aktusok erejének tompítása, önálló üzenetként csak a kollektív politikai identitás megerősítése, a „mi” és az „ők” közötti morális határ folyamatos fenntartása és demonstrálása jelent meg. Az üzenetek tartami elemeinek megjelenítésének feladatát a miniszterelnökre tolták, akinek beszéde minden január 21-e utáni Békemenet része volt.

A Békemenet az adott politikai közösség hordozójává vált, mely mindig a másik csoport bizonyos cselekedetei ellen tiltakozásokon keresztül jelentette meg az összetartozást a nyilvánosságban. Az önálló mozgalmi identitás kialakítására tett kezdeti kísérleteket feladták és szerepe inkább a kormánypárti identitás megjelenítése, fenntartása lett. A kongruens diskurzus a nyilvánosságban képes volt közvetíteni a Békemenet üzenetét és elhelyezte a politikai térben a mozgalmat. Az antagonista diskurzus egészen más jelentésekkel helyezte el a politikai térben a Békemenetet, az Orbán Viktorba vetett feltétlen vakhit, a fanatizmus hordozójaként, a résztvevőket a propaganda áldozataiként, az eseményeket groteszk jelenséggéként jelenítették meg. Ez a konstrukció – bár általában csak implicit módon – a saját politikai közösség szellemi felsőbbrendűség-érzésének megerősítésére is alkalmas lehetett.

A Békemenet tehát képes volt a politikai diskurzus részévé válni, a média aktív konstrukciós szerepének következtében egészen eltérő jelentésekkel. A Békement elemzése jó példát szolgáltatott arra is, hogy az üzenet értelmezésekor milyen fontos szerepet töltenek be a tiltakozás nem nyelvi eszközei, úgy mint a helyszín, az időpont, a tömeg magatartása. Reményeim szerint az elemzés szemléltetni tudta, hogy a diszkurzív szempontok jól alkalmazhatóak a tiltakozások, mozgalmak elemzésében, valamint a média a tüntetéseken játszott központi szerepének megértésében.

5. Hivatkozott irodalom

Al-Maskati, N. A. (2012): Newspaper Coverage of the 2011 protests in Egypt. *International Communication Gazette*, 74 (4): 342–366.

Ashley, L. – Olson B. (1998): Constructing Reality: Print Media's Framing of the Women's Movement 1966 to 1986. *Mass Communication Quarterly*, (75): 263–277.

Bajomi-Lázár Péter – Sükösd Miklós (2009): Médiapolitikai trendek Kelet-Közép Európában 1989-2008. *Politikatudományi Szemle*, XVIII/1. 141-158.

Benford, R. D. – Snow, D. A. (2000): Framing processes and social movements: An overview and assessment. *Annual Review of Sociology*, (26): 611–639.

Boyle, M. P. – McLeod, D. M. – Armstrong, C. L. (2012): Adherence to the protest paradigm: the influence of protest goals and tactics on news coverage in US and international newspapers. *International Journal of Press/Politics*, 17 (2): 127–144.

Cammaerts, B. (2012): Protest Logics and the Mediation Opportunity Structure. *European Journal of Communication*, 27 (2): 117–134.

Carthew, A. (2010): Thaksin's Twitter revolution: How the Red Shirts protests increase the use of social media in Thailand. In Behnke, P. (ed.): *Social Media and Politics: Online Social Networking and Political Communication in Asia*. Singapore: Konrad-Adenauer-Stiftung, 23–38.

Cottle, S. (2008): Reporting demonstrations: the changing media politics of dissent. *Media, Culture and Society*, 30 (6): 853–872.

Dardis, F. E. (2006): Military accord, media discord: A cross-national comparison of UK and US press coverage of Iraq War protest. *International Communication Gazette*, 68 (5/6): 409–426.

della Porta, D., - Diani, M. (2006): *Social Movements: An Introduction*. Oxford: Blackwell Publishing.

Di Cicco, D. T. (2010): The Public nuisance paradigm: changes in mass media coverage of political protest since the 1960s. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 87 (1): 135–153.

Entman, R. M. (1993): Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, 43 (4): 51–58.

Fang, Y.J. (2001): Reporting the same events? A critical analysis of Chinese print news media texts. *Discourse and Society*, 12 (5): 585–613.

Fisher, K. (1997): Locating frames in the discursive universe. *Sociological Research Online*, 2 (3) <http://www.socresonline.org.uk/2/3/4.htm>

Halloran, J. D. – Elliott, P. – Murdock, G. (1970): *Demonstrations and Communication: A Case Study*. Harmondsworth: Penguin Books.

Herman, E. S. – Chomsky, N. (1988): *Manufacturing Consent*. New York: Pantheon Books.

Gamson, W. A. (1992): *Talking Politics*. New York: Cambridge Univ. Press.

Gamson, W. A. – Wolfsfeld, G. (1993): Movements and media as interacting systems. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 526: 114–127.

Hertog, J. K. – McLeod, D. M. (2001): *A Multiperspectival Approach to Framing Analysis: A Field Guide*. In Reese, D. S. – Gandy, O. H. Jr., – Grant, A. E. (eds.): *Framing Public Life: Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Iyengar, Y. (1991): *Is Anyone Responsible?* Univ. of Chicago Press.

Gitlin, T. (1980): *The Whole World is Watching: Mass Media in the Making and Unmaking of the New Left*. Berkeley: University of California Press.

Goodwin, J. – Jasper, J.M. (1999): Caught in a winding, snarling vine: the structural bias of political process theory. *Sociological Forum*, 14 (1): 27–54.

Hallin, D. C.–Mancini, P. ([2004] 2008): Médiarendszerek. A média- és politikai rendszerek három modellje. Budapest, Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet–Gondolat Kiadó.

Kiss Balázs – Szabó Gabriella – Antal Anna (2014): Politikai nagygyűlések, mint interakciós rituálék. *Politikatudományi Szemle* XXIII/2. 7–29. pp

Koopmans, R. – Statham, P. (1999): Political claims analysis: Integrating protest event and political discourse approaches. *Mobilization: An International Journal*, 4 (2): 203–222.

Koopmans, R. (2004): Movements and Media: Selection Processes and Voluntary Dynamics in the Public Sphere. *Theory and Society*, 33 (4): 367–391.

McCombs, M. E. – Shaw, D. L. (1972): The Agenda-Setting Function of the Mass Media. *Public Opinion Quarterly*, 36: 176–187.

McCombs, M. E. – Shaw, D. L. – Weaver, D. (1997): *Communication and democracy: exploring the intellectual frontiers in agenda-setting theory*. Mahwah, NJ: Erlbaum.

McCurdy, P. (2008): Inside the Media Event: Examining the Media Practices of Dissent! At the Hori-Zone Eco-Village at the 2005 G8 Gleneagles Summit. *Communications—The European Journal of Communication Research*, 33 (3): 295–313.

McLeod, D. M., – Hertog, J. K. (1999): Social control and the mass media's role in the regulation of protest groups: The Communicative Acts perspective. In Demers, D. – Viswanath, K. (eds.): *Mass media, social control and social change*. 305–330.

Mikecz Dániel (2007): Zengő-konfliktus a napisajtóban. *Médiakutató* 2007/2

Mikecz Dániel (2010): Az ellenállás kultúrája. Kultúra, identitás a mozgalomkutatás irodalmában. *Politikatudományi Szemle*, XIX/2, 110-126 pp.

Mikecz Dániel (2014): Nemzeti rock fesztiválok, táborok. A radikális jobboldali mozgalmi szcéna Magyarországon. *Kézirat*.

Murdock, G. (1973): Political deviance: the press presentation of a militant mass demonstration. In Cohen, S. – Young, J. (eds.): *The manufacture of news: social problems, deviance and the mass media*. Constable, 206–225.

Nelson, T. E. – Kinder, D. R. (1996): Issue framing and group-centrism in American public opinion. *Journal of Politics*, 58: 1055–1078.

Nelson, T. E. – Clawson, R. A. – Oxley, Z. M. (1997): Media framing of civil liberties conflict and its effect on tolerance. *American Political Science Review*, 91: 567–583.

Olien, C. N. – Tichenor, P. J. – Donohue, G. A. (1989): Media Coverage of Social Movements. In Salmon, Charles T. (ed.): *Information Campaigns: Balancing Social Values and Social Change*. Newbury Park, CA: Sage, 139–163.

Oliver, P. E. – Myers, D. J. (1999): How Events Enter the Public Sphere: Conflict, Location, and Sponsorship in Local Newspaper Coverage of Public Events. *American Journal of Sociology*, 105: 38–87.

Páll Kinga Ágnes (1999): Mit ír az újság a tüntetésről, ha nincsen erőszak? A sajtó „framing” eljárásai. In: Szabó Máté (szerk.) *Tüntetés, rendőrség, demokrácia*, Budapest: Villányi úti könyvek.

Phillips, L. J. – Jorgenson, M. W. (2002): Laclau and Mouffe's Discourse Theory: In Phillips–Jorgenson: *Discourse analysis as theory and method*. London: Sage.

Poell, T. – Borra, E. (2011): Twitter, YouTube, and Flickr as Platforms of Alternative Journalism: The Social Media Account of the 2010 Toronto G20 Protests. *Journalism*, (Published Online First), December 16, 2011.

Robertson, J. W. (2010): The propaganda model in 2011: stronger yet still rejected in UK higher education? *Synaesthesia Journal*, 1 (1): 24–33.

Scalmer, S. (2002): *Dissent Events: Protest, the Media and the Political Gimmick in Australia*. Kensington: University of New South Wales Press.

Scheufele, D. A. (1999): Framing As a Theory of Media Effects. *Journal of Communication*, 49 (1): 103–122.

Sheoin, T. A. (2013): Framing the movement, framing the protests: mass media coverage of the anti-globalisation movement. *Interface: a journal for and about social movements*, 5 (1): 272–365.

Shoemaker, P. J. (1984): Media treatment of deviant political groups. *Journalism Quarterly*, 61: 66–75, 82.

Szabó, Andrea (1999): A budapesti tüntetések a rendőrség és a napisajtó tükrében. In: Szabó Máté (szerk.) *Tüntetés, rendőrség, demokrácia*, Budapest: Villányi úti könyvek.

Szabó Andrea (2009): Politikai tiltakozások Magyarországon, 1993, 2003. Doktori disszertáció. ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet

Tarrow, S. (1994): *Power in Movement: Social Movements, Collective Action and Mass Politics in the Modern State*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tilly, Charles (1986): *The Contentious French*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Török Gábor (2005): *A politikai napirend*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Weaver, D. – Scacco, J. (2013): Revisiting the Protest Paradigm: The Tea Party as Filtered through Prime-Time Cable News. *The International Journal of Press/Politics*, 18 (1): 61–84.

Wittebols, J. H. (1996): News from the noninstitutional world: U.S. and Canadian television news coverage of social protest. *Political Communication*, 13: 345–361.

ⁱ A 2014. március 29-i Békemenet már nem tárgya elemzésemnek.

ⁱⁱ A mozgalom és a tiltakozás természetesen nem azonos fogalmak, azonban erősen kapcsolódnak egymáshoz (erről lásd: Szabó, 2009: 32-35). A mozgalom a tiltakozás által jelenik meg a nyilvánosságban, bár egy adott tiltakozás nem mindig jelent mozgalmat. Az hogy itt mindkét fogalmat használom, egyrészt azért van, mert a tiltakozásokat vizsgáló szakirodalom is gyakran mozgalmakról beszél – nem függetlenül attól a tényről, hogy a tiltakozás szervezői oldalának szempontjai erősen jelen vannak ezekben a szövegekben. Másrészt a Békemenet sem pusztán egy tiltakozássorozat, hanem egyfajta mozgalom is. Koopmans és Rucht definíciója alapján a mozgalom: „egyének, csoportok és szervezetek mozgósított hálózata, amely tiltakozó akciók segítségével kíván elérni, megakadályozni alapvető társadalmi változásokat”. Mindezek, valamint a Raschke által említett további jellemzők, az alacsony szerepspecifikáció, a szimbolikus integráció, illeszkednek a Békemenetre is. (A definíciók és az idézet

Mikecz (2014) alapján)

ⁱⁱⁱ A Koopmans által használt rezonancia fogalom eltér a kollektív cselekvés keretezés irodalmában használt rezonancia fogalomtól, amely inkább az üzenet diszkurzív illeszkedésére utal a nyilvánosságban (lásd: Snow-Benford, 2000)

^{iv} A fogalomról és az azzal kapcsolatos kutatásokról rövid áttekintést nyújt: Szabó A., 2009:21-30

^v Saját fordítás. Eredeti: „Dimensions of the political environment that provide incentives for people to undertake collective action by affecting their expectations for success or failure”.

^{vi} McCombs és szerzőtársai (McCombs et al, 1997) amellett érvelnek, hogy az agenda-setting és a framing azonos folyamatokat takarnak, utóbbi lényegében második szintű agenda-setting, amely a témán belül végzi el azt, amit az első szintű agenda-setting a témák között. Nelson és kollégái vitatkoznak ezzel az állásponttal

(Nelson et al 1996, 1997), hiszen véleményük szerint a framing-eljárás során nem egy adott frame kiemelkedése, hanem észlelt fontossága a kulcsfontosságú (lásd: Scheufele, 1999).

^{vii} A média szelektivitását a tüntetésekkel kapcsolatban – bár nem az agenda-setting fogalmára támaszkodva – Magyarországon is vizsgálták. Szabó Andrea a rendőrségi adatokban és a napilapokban megjelent tüntetéseket vetette össze és talált köztük jelentős eltéréseket (Szabó, 1999).

^{viii} Magyarországon két kutatásról tudok, amely a tiltakozások és a média kapcsolatát a framing fogalmára támaszkodva vizsgálta. Páll Kinga Ágnes (1999) szintén a diskurzus részeként, annak „központi elemeként” tárgyalja a framinget, mint interpretációs sémát. A másik ilyen kutatást Mikecz Dániel végezte a Zengőre tervezett radarállomás építésével kapcsolatos konfliktusról (Mikecz, 2007). A kutatásában nem pusztán a tüntetők témakonstrukcióit vizsgálta, hanem a szemben álló fél, a Honvédelmi Minisztérium érvrendszerét is. Megközelítése annyiban tér el az itt tárgyalttól, hogy a felek érvrendszerének sajtóban való feltűnését vizsgálta és hasonlította össze, nem pedig a média saját témakonstrukcióját.

^{ix} Ez nem jelenti azt, hogy a tüntetés kezdeményezése és szervezése is feltétlenül civil aktorokhoz kell, hogy kötődjön. A részvételnek, nem pedig az üzenetnek kell állampolgári, civil aktusnak lennie. Természetesen a civilség kategóriája is diszkurzív konstrukció – és ez esetünkben nem csak egy konstruktivista relativizálás, hanem a Békemenet kapcsán valóban megfigyelhető a civilség meghatározásáért és birtoklásáért folytatott nyelvi küzdelem.

^x Üzenet alatt itt nem pusztán a megfogalmazott követelést értjük, hanem a tiltakozás egészét üzenetként értelmezhetjük.

^{xi} Páll Kinga Ágnes protagonista és antagonista értelmezési keretekről beszél, de pontosabb jelentés miatt szerencsésebbnek tűnik kongruens értelmezési keretről beszélni a protagonista helyett. (Az észrevételért köszönettel tartozom Wessely Annának)

^{xii} A dolgozatban már nem tárgyalt, 2014. március 29-i rendezvény kilóg ebből a sorból, hiszen – bár nem a nemzeti ünnepen került rá sor – egyértelműen, kimondva is kampánycélokat szolgált. Ebben az esetben nem beszélhetünk tüntetésről, hiszen az ellenfél megfogalmazása kifejezetten a kampány kontextusában történt, nem tiltakozás, hanem a kampányban való legyőzés fogalmazódott meg célként.

^{xiii} http://hvg.hu/itthon/20121024_Meglepodtek_a_Fideszben_a_Bekemenet_miatt/#

^{xiv} Meg kell jegyezni, hogy itt politikai nagygyűlések elemzéséről beszéltek a szerzők, tehát a Békemenetet is más kontextusban értelmezték, mint a jelen tanulmány, azonban a felvetett szempontok a politikai mozgalmak, tiltakozások szempontjából is relevánsak lehetnek.

^{xv} http://www.magyarhirlap.hu/velemen/ha_van_nemzet.html

^{xvi} <http://www.youtube.com/watch?v=LpQKkA0DLdk>

^{xvii} A Civil Összefogás Fórum (CÖF) magyarországi civil közösségek gyűjtőszervezete, a Civil Együttműködés Tanácsa (CET) pedig az előbbi határon túli magyar közösségeivel kiegészített, „Kárpát-medencei ügyekben eljáró Tanácskozás”. Ezen kívül létezik még a Civil Összefogás Közhasznú Alapítvány (CÖKA), amely a „CÖF és CET közösségére támaszkodó, velük együttműködő, jogi személyiségű szervezet”. Lásd: civilosszefogas.hu

^{xviii} Della Porta és Diani (2006) három alapvető cselekvési logikát azonosít, amely megszabja, hogy a tiltakozók milyen eszközöket válasszanak ki a tiltakozáshoz. Az egyik logika a számlogika, azaz a jelenlévők száma jelenti a cselekvés lényegét. A második a damage-logika, mely az okozott kár segítségével hívja fel a figyelmet, azt demonstrálja, hogy a tiltakozók fenyegetést jelentenek. A harmadik ilyen cselekvés logika az igazságtalanság tanúságtétele, amely komoly egyéni kockázatok vállalásával mutatja be a tiltakozást valami ellen. (pl.: civil engedetlenség stb.).

^{xix} http://nol.hu/belfold/orban_a_bekemenetrol__erre__emberemlekezet_ota_nem_volt_pelda_

^{xx} http://hvg.hu/itthon/20120122_bekemenet_fidesz_szanalmas_mszp_vergodese

^{xxi} <http://www.origo.hu/itthon/20120121-riport-az-orbankormanyt-tamogato-bekemenetrol.html>

^{xxii} <http://www.magyarhirlap.hu/belfold/sokszaezrenabekemeneten.html>

^{xxiii} http://hvg.hu/vilag/20120122_nepparti_kepviselok_koszonet_bekemenet

^{xxiv} http://mno.hu/belfold_archiv/csaknem-megtelt-a-hosok-tere-video-1045233

^{xxv} http://nol.hu/belfold/kormanyparti_tuntetes__a_koran_erkezo_is_megtoltottek_a_hosok_teret

^{xxvi} http://nol.hu/kulfold/20120128-orban_tudja__mikor_kell_fordulni

^{xxvii} <http://www.hir24.hu/belfold/2012/01/19/tuntetok-lepik-el-a-varost/>

^{xxviii} http://hvg.hu/hvgfriss/2012.04/201204_szervezodo_kormanypartiak_kontrasztallitas

^{xxix} <http://nepszava.hu/cikk/513498-kulfoldi-sajto-magyarorszagrol---europai-lapok-a-budapesti-tuntetesekekről>

^{xxx} <http://www.hir24.hu/belfold/2012/01/19/tuntetok-lepik-el-a-varost/>

---

xxx*i* http://nol.hu/belfold/az_este_rarepult_a_tuntetokra___mostantol_kezdve_lesz_demokracia_

xxx*ii* http://www.magyarhirlap.hu/belfold/szazezrek_a_kormanyzat_mellett.html

xxx*iii* http://hvg.hu/itthon/20120121_tuntetesek_hetvege_budapest

xxx*iv* <http://nepszava.hu/cikk/513381-a-nep-a-cafat-es-az-unio>

xxx*v* http://nol.hu/belfold/kormanyparti_tuntetes__a_koran_erkezo_is_megtoltottek_a_hosok_teret

xxx*vi* <http://nepszava.hu/cikk/513381-a-nep-a-cafat-es-az-unio>

xxx*vii* http://mno.hu/belfold_archiv/csaknem-megtelt-a-hosok-tere-video-1045233

xxx*viii* <http://www.hir24.hu/belfold/2012/01/19/tuntetok-lepik-el-a-varost/>

xxx*ix* http://www.magyarhirlap.hu/belfold/szazezrek_a_kormanyzat_mellett.html

xl http://hvg.hu/itthon/20120123_atv_megdobaltak_bekemenet

xli http://nol.hu/belfold/az_este_rarepult_a_tuntetokra___mostantol_kezdve_lesz_demokracia_

xl*ii* A Hír24 oldalán jelent meg.

xl*iii* Origo.hu oldalán jelent meg.

xl*iv* http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/itt_az_ido_20120121.html

xl*v* http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/utazas_a_jovobe.html

xl*vi* http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/itt_az_ido_20120121.html

xl*vii* http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/utazas_a_jovobe.html

xl*viii* <http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/felmillioan.html>

xl*ix* http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/itt_az_ido_20120121.html

l http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/ha_van_nemzet.html

li http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/utazas_a_jovobe.html

li*i* <http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/felmillioan.html>

li*ii* http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/ha_van_nemzet.html

li*iv* http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/ha_van_nemzet.html

li*v* <http://mno.hu/vezercikk/magyarorszag-megmozdult-1045394>

li*vi* http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/utazas_a_jovobe.html

li*vii* <http://mno.hu/vezercikk/magyarorszag-megmozdult-1045394>

li*viii* http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/utazas_a_jovobe.html

li*x* <http://mno.hu/vezercikk/magyarorszag-megmozdult-1045394>

li*x* http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/ha_van_nemzet.html

li*xi* <http://mno.hu/vezercikk/magyarorszag-megmozdult-1045394>

li*xii* <http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/felmillioan.html>

li*xiii* <http://mno.hu/vezercikk/magyarorszag-megmozdult-1045394>

li*xiv* <http://mno.hu/vezercikk/minden-rendben-1045932>

li*xv* http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/utazas_a_jovobe.html

li*xvi* <http://mno.hu/vezercikk/magyarorszag-megmozdult-1045394>

li*xvii* http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/santa_kutya.html

li*xviii* <http://nol.hu/velemenyt/tuntetesszamtan>

li*xix* http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/santa_kutya.html

li*xx* http://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/sarkosan_fogalmazva2012.01.25..html

li*xxi* <http://www.hir24.hu/kumin-szerint/2012/01/22/lecek-demokraciabol/>

li*xxii* Az Al Jazeera Katar állam tulajdona, melynek politikai berendezkedése abszolút monarchia.

li*xxiii* <http://nepszava.hu/cikk/513289-a-sajtoszabadsag-vegein>

li*xxiv* <http://nepszava.hu/cikk/514766-kapjak-a-fejekhez-ciganyok>

li*xxv* <http://nepszava.hu/cikk/513845-ertunk-nem-ellenunk>

li*xxvi* http://nol.hu/velemenyt/a_bekemenet_elerte_celjat

li*xxvii* <http://nepszava.hu/cikk/513845-ertunk-nem-ellenunk>

li*xxviii* http://hvg.hu/napi_merites/20120127_2014_valasztasok_

li*xxix* <http://nepszava.hu/cikk/514766-kapjak-a-fejekhez-ciganyok>

li*xxx* <http://nepszava.hu/cikk/513845-ertunk-nem-ellenunk>

li*xxxi* http://hvg.hu/napi_merites/20120122_bloggerok_a_bekemenetrol_I

li*xxxii* http://nol.hu/velemenyt/orban_kuruckodasa_es_a_a_demokracia_szive_

li*xxxiii* http://hvg.hu/napi_merites/20120122_bloggerok_a_bekemenetrol_I

li*xxxiv* <http://nepszava.hu/cikk/513845-ertunk-nem-ellenunk>

li*xxxv* http://hvg.hu/napi_merites/20120122_bloggerok_a_bekemenetrol_I

li*xxxvi* http://nol.hu/velemenyt/orban_kuruckodasa_es_a_a_demokracia_szive_

^{lxxxvii} http://nol.hu/velemenya_bekemenet_elerte_celjat
^{lxxxviii} <http://nol.hu/velemenytuntetesszamtan>
^{lxxxix} http://hvg.hu/velemenynyuzsog/Egy_egesz_nemzet_uzent_szombaton_Orban_terv_OOIKZO
^{xc} <http://nepszava.hu/cikk/513273-kirakos-es-szamhaboru>
^{xc} <http://nepszava.hu/cikk/513273-kirakos-es-szamhaboru>
^{xcii} http://geza.nolblog.hu/archives/2012/01/23/Bkemenet_a_harcsrt/
^{xciii} http://geza.nolblog.hu/archives/2012/01/23/Bkemenet_a_harcsrt/
^{xciv} <http://www.komment.hu/tartalom/20120122-velemenya-kormanyparti-bekemenet-es-a-januari-kormanyellenes-tuntetes-jelentese.html>
^{xcv} <http://nepszava.hu/cikk/513273-kirakos-es-szamhaboru>
^{xcvi} http://hvg.hu/napi_merites/20120124_bekemenet_politikai_kovetkezhmenyei_mikolo
^{xcvii} <http://nepszava.hu/cikk/513273-kirakos-es-szamhaboru>
^{xcviii} Meg kell említeni azonban, hogy a Véleményvezér blogon a Békemenetről megjelent cikk (Békemenet a nyugdíjba) kifejezetten ezzel az aspektussal foglalkozott, azonban a mintába ez az írás nem került bele.
^{xcix} <http://nepszava.hu/cikk/513273-kirakos-es-szamhaboru>
^c <http://nepszava.hu/cikk/514766-kapjatok-a-fejetekhez-ciganyok>
^{ci} http://hvg.hu/velemenynyuzsog/Egy_egesz_nemzet_uzent_szombaton_Orban_terv_OOIKZO
^{cii} <http://nol.hu/velemenya/20120123-rarontas>
^{ciii} http://nol.hu/velemenyorban_kuruckodasa_es_a_a_demokracia_szive_ref=sso
^{civ} http://geza.nolblog.hu/archives/2012/01/23/Bkemenet_a_harcsrt/
^{cv} http://nol.hu/velemenyorban_kuruckodasa_es_a_a_demokracia_szive
^{cvi} http://hvg.hu/napi_merites/20120122_bloggerok_a_bekemenetrol_I
^{cvi} http://nol.hu/velemenya_bekemenet_elerte_celjat
^{cvi} http://hvg.hu/napi_merites/20120122_bloggerok_a_bekemenetrol_I
^{cix} <http://nepszava.hu/cikk/513273-kirakos-es-szamhaboru>
^{cx} <http://www.komment.hu/tartalom/20120122-velemenya-kormanyparti-bekemenet-es-a-januari-kormanyellenes-tuntetes-jelentese.html>
^{cx} http://hvg.hu/napi_merites/20120124_bekemenet_politikai_kovetkezhmenyei_mikolo
^{cxii} http://nol.hu/velemenyorban_kuruckodasa_es_a_a_demokracia_szive
^{cxiii} http://hvg.hu/napi_merites/20120122_bloggerok_a_bekemenetrol_I
^{cxiv} Pl.: [http://index.hu/belfold/2012/02/23/egyesulet_lesz_a_bekemenetbol/;](http://index.hu/belfold/2012/02/23/egyesulet_lesz_a_bekemenetbol/)
^{cxv} [http://index.hu/belfold/2012/03/06/marcus_15-en_is_lesz_bekemenet/.](http://index.hu/belfold/2012/03/06/marcus_15-en_is_lesz_bekemenet/)
^{cxv} <http://mno.hu/belfold/nem-vagyunk-eszak-korea-megalakult-a-bekemenet-2012-egyesulet-1054313>
^{cxvi} http://index.hu/belfold/2012/03/15/vonulva_unnepel_a_varos/?p=2
^{cxvii} http://nol.hu/belfold/hogyan_gondolkodik_orban_tabora_ref=sso
^{cxviii} <http://www.origo.hu/itthon/percrolpercre/20120314-marcus-15-unnepsegek-percrol-percre.html>
^{cxix} Magával a beszéddel nem foglalkozunk részletesebben, hiszen a vizsgált tudósítások azt nem a Békemenet részének tekintették, valamint területi okok sem engedik ezt meg. Az eseményt követő véleménycikkekből derülhet ki, hogy a beszéd egyes elemeit mennyiben kapcsolják össze az egyes újságírók a Békemenettel.
^{cxix} http://www.magyarhirlap.hu/belfold/a_lengyelek_is_hisznek_celjainkban.html#sthash.BcenNUoh.dpuf
^{cxix} http://www.magyarhirlap.hu/belfold/lengyelek_is_vonulnak_a_bekemeneten.html
^{cxix} A váratlan eredmény miatt a Magyar Hírlap nyomtatott archívumát is átnéztem a kérdéses időszokról és ott sem jelent meg a Békemenet március 15-ével kapcsolatban.
^{cxix} http://alfahir.hu/nem_leszuenk_gyarmat_vagy_megis-20120306
^{cxix} <http://www.magyarhirlap.hu/belfold/heteves-szuletesnap>
^{cxix} Az Echo TV adásait nem vizsgáltam meg, de Széles kijelentése alapján feltételezhető, hogy ott sem volt markánsan jelen a második Békemenetről szóló tudósítás. Bayer Zsolt Hírlap publicisztikáiban nem említette a második Békemenetet, így illeszkedett a tulajdonosi elváráshoz.
^{cxix} <http://mno.hu/belfold/elindult-a-tomeg-a-budai-varbol-1060414>
^{cxix} http://www.magyarhirlap.hu/velemenya/sarkosan_fogalmazva2012.03.19..html
^{cxix} http://www.magyarhirlap.hu/velemenya_gyarmatokon.html
^{cxix} http://hvg.hu/napi_merites/20120316_bloggerok_marcus_15rol
^{cxix} http://hvg.hu/w/20120316_marc15
^{cxix} http://hvg.hu/itthon/20121008_Bajnai_visszater_Milla_oktober_23
^{cxix} http://index.hu/gazdasag/magyar/2012/10/17/367_milliardos_csomag/
^{cxix} <http://mno.hu/belfold/ismet-lesz-bekemenet-1110493>

cxxxiv http://hvg.hu/itthon/20121018_Bekemenet_partfuggetlen_lesz_de_kiallnak_
 cxxxv http://mno.hu/belfold_archiv/mindenki-attol-felt-hogy-ot-perc-mulva-megbuktatjak-orbant-1112249
 cxxxvi Két videó azonban megjelent a Békemenetről, amelyben résztvevőket és szervezőket szólaltatnak meg.
 cxxxvii Bencsik András a hvg.hu újságírójának azt állította, hogy Széles Gábor azért nem vesz részt a Békemeneten, mert a Seychelle szigeteken nyaral. Később Széles Facebook-bejegyzésében hazugsággal vádolta Bencsiket, és kijelentését szerinte az iránta érzett gyűlölet motiválta.
 cxxxviii <http://www.magyarhirnap.hu/belfold/orban-viktor-hit-szabadsag-hazaszeretet>
 cxxxix <http://mno.hu/lanchidradio/szambahoru-ide-szambahoru-oda-1113148>
 cxl http://hvg.hu/gazdasag/20121016_Kapcsolatba_hozta_a_busztdentert_a_Bekemenet
 cxli <http://mno.hu/lanchidradio/kinek-a-szajabol-hiteles-az-osszefogasra-hivo-szo-1112472;>
<http://mno.hu/vezercikk/utcan-a-politika-1110747>
 cxlii <http://mno.hu/belfold/on-ott-volt-a-fidesz-sem-szamitott-ennyi-emberre-1113168>
 cxliii <http://nepszava.hu/cikk/594586-bekemenet-megszalltak-a-ferfi-wc-t-a-nok>
 cxliv <http://nepszava.hu/cikk/594664-unnepi-szambahoru-orbanektol>
 cxlv http://index.hu/belfold/2012/10/17/juhasz_miatt_elmarad_a_buszoztatasi/
 cxlvi http://hvg.hu/itthon/20121024_Meglepodtek_a_Fideszben_a_Bekemenet_miatt
 cxlvii <http://nol.hu/velemeney/20121024-bekeharc?ref=sso>
 cxlviii <http://www.magyarhirnap.hu/velemeney/teadelutan>
 cxlix http://nol.hu/lap/forum/20121025-bekemenet_20
 cl http://nol.hu/velemeney/20121025-a_bm_400_ezre?ref=sso
 cli http://nol.hu/velemeney/20121025-egyutt_?ref=sso
 clii http://hvg.hu/velemeney.nyuzsog/20121029_remenytelenek
 cliiii http://index.hu/velemeney/2012/10/23/faradt_orban_unott_kozonseg/
 cliv http://www.miniszterelnok.hu/beszed/nem_fogadjuk_el_hogy_idegenek_kormanyozzanak_minket
 clv http://geza.nolblog.hu/archives/2012/01/23/Bkemenet_a_harcst/
 clvi http://hvg.hu/w/20121024_milla
 clvii http://hvg.hu/velemeney.nyuzsog/20121025_szeles_bencsik_hazudozs_bekemenet
 clviii http://index.hu/velemeney/2012/10/23/faradt_orban_unott_kozonseg/
 clix http://nol.hu/lap/forum/20121025-bekemenet_20?ref=sso
 clx http://hvg.hu/velemeney.nyuzsog/20121024_szolgamenet_es_lakajmedia
 clxi <http://nepszava.hu/cikk/596147-keselyuszo>
 clxii <http://www.magyarhirnap.hu/velemeney/meteres-es-emberek>
 clxiii http://hvg.hu/velemeney.nyuzsog/20121028_bayer
 clxiv A negyedik Békemenetet február 5-én Gyulán tartották, de terjedelmi okokból annak részletes elemzését nem végeztem el.
 clxv http://index.hu/belfold/2013/02/05/a_bekemenet_szeretettel_szoritana_vissza_a_baloldalt_az_utcarol
 clxvi http://index.hu/belfold/2013/02/05/a_bekemenet_szeretettel_szoritana_vissza_a_baloldalt_az_utcarol
 clxvii http://mno.hu/magyar_nemzet_belfoldi_hirei/bekemenet-brusszelbe-1160180
 clxviii <http://mno.hu/belfold/szellemi-honvedelemmel-reagálnak-a-tamadasokra-1150739>
 clxix <http://mno.hu/belfold/levagott-orban-fej-primitiv-modon-uszítottak-bajnaiek-1187160>
 clxx <http://mno.hu/belfold/cof-az-egyutt-2014-folyamatosan-gyuloletet-szit-1187323>
 clxxi <http://civilosszefogas.hu/nem-kerunk-a-baloldali-gyuloletkampanybol-bekemenet-oktober-23-an/>
 clxxii <http://civilosszefogas.hu/nem-kerunk-a-baloldali-gyuloletkampanybol-bekemenet-oktober-23-an/>
 clxxiii <http://civilosszefogas.hu/nem-kerunk-a-baloldali-gyuloletkampanybol-bekemenet-oktober-23-an/>
 clxxiv <http://mno.hu/belfold/bencsik-meg-kell-vedenunk-orban-viktort-1191261>
 clxxv <http://civilosszefogas.hu/nem-kerunk-a-baloldali-gyuloletkampanybol-bekemenet-oktober-23-an/>
 clxxvi <http://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>
 clxxvii Bayer Zsolt. <http://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>
 clxxviii <http://www.magyarhirnap.hu/bekemenet-talalkozunk-oktober-23>
 clxxix Pl.: http://mno.hu/belfold_archiv/holnap-rajtola-szocialista-gyuloletkampany-1216551
 clxxx <http://civilosszefogas.hu/nem-kerunk-a-baloldali-gyuloletkampanybol-bekemenet-oktober-23-an/>
 clxxxi Pl.: <http://mno.hu/fricztamasblogja/miert-indul-ismet-a-bekemenet-1191213>
 clxxxii <http://mno.hu/belfold/bekemenettel-a-hideg-polgarhaboru-ellen-1190859>
 clxxxiii <http://mno.hu/belfold/a-szobordontes-betette-a-kaput-1190910>
 clxxxiv <http://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>
 clxxxv <http://mno.hu/fricztamasblogja/miert-indul-ismet-a-bekemenet-1191213>

---

clxxxvi <http://mno.hu/fricztamasblogja/miert-indul-ismet-a-bekemenet-1191213>
clxxxvii <http://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>
clxxxviii <http://mno.hu/belfold/bencsik-meg-kell-vedenunk-orban-viktort-1191261>
clxxxix http://mno.hu/panorama_kepek/panoramakepes-beszamolo-a-harmadik-bekemenetrol-1191714;
http://nol.hu/velemeney/20131024-harmadik_menet-1421633
cxc <http://mno.hu/fricztamasblogja/miert-indul-ismet-a-bekemenet-1191213>
cxc i <http://www.origo.hu/itthon/percrolpercre/20131023-az-oktober-23-i-esemenyek-percrol-percre.html>
cxc ii <http://nepszava.hu/cikk/1001538-rendbontas-nem-tortent>
cxc iii <http://nepszava.hu/cikk/1001376-orban-ismet-lovetnenek>
cxc iv http://nol.hu/belfold/a_bekemenet_csak_visszaelt_a_rendorseg_nevevel-1421813
cxc v <http://index.hu/belfold/2013/10/23/oktober23/?p=6>
cxc vi http://mandiner.hu/cikk/20131023_ne_reagaljatok_a_provokaciara
cxc vii <http://nepszava.hu/cikk/1001538-rendbontas-nem-tortent>
cxc viii http://hvg.hu/velemeney.nyuzsog/20131024_Haggyuk_a_hejes_irast_a_hanyatt_lo_nyugat
cxc ix <http://www.hir24.hu/belfold/2013/10/24/szeles-gabor-ezt-csunyan-benezte/>
cc <http://nepszava.hu/cikk/1001538-rendbontas-nem-tortent>
cci http://nol.hu/velemeney/20131026-ez_lett-1422197
cc ii <http://nepszava.hu/cikk/1001538-rendbontas-nem-tortent>
cc iii <http://www.magyarhirlap.hu/a-hosok-teren-a-bekemenet>
cc iv <http://www.magyarhirlap.hu/melto-emlekezes-a-bekemenetben>
cc v <http://www.magyarhirlap.hu/tisztelt-barataink-nemzetepitok-es-nemzetorzok>
cc vi http://mno.hu/belfold_archiv/oktober-23-i-esemenyek-percrol-percre-1191595
cc vii <http://www.magyarhirlap.hu/szamok-es-stilusok>
cc viii <http://www.magyarhirlap.hu/a-hosok-teren-a-bekemenet>
cc ix <http://mno.hu/belfold/harrach-nem-eleg-a-jo-kormanyzas-1191896>
cc x <http://www.magyarhirlap.hu/melto-emlekezes-a-bekemenetben>
cc xi <http://mno.hu/fricztamasblogja/bekemenet-a-civil-tarsadalom-ebredese-1192390>